

Møte tirsdag den 2. desember 2014 kl. 10

President: Ole mic Thom messen

Dagsorden (nr. 21):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Navs arbeidsrettede oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne (Innst. 33 S (2014–2015), jf. Dokument 3:10 (2013–2014))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av den statlige kystforvaltningens arbeid med å øke andelen godstransport til sjøs (Innst. 34 S (2014–2015), jf. Dokument 3:8 (2013–2014))
3. Interpellasjon fra representanten Sonja Mandt til justis- og beredskapsministeren:
«Den opprinnelige meningen med aupairordningen var kulturutveksling. Det handlet om å gi et ungt menneske muligheten til å reise ut som barnepasser og som hjelp i vertsfamilien med lett arbeid, og på denne måten lære kulturen og språket bedre å kjenne. Vertsfamilien fikk til gjengjeld kjennskap til au parens kultur. Au pair er fransk og betyr «på like fot». Målet var altså at likeverdige parter skulle få glede av likeverdig kulturutveksling. I dag ser vi at kvinner fra fattige land forlater hjemland og familie for lavtlønna jobb som hushjelp og barnepasser. Det er lenger mellom de gode historiene, og det kan fortelles om utnyttelse av billig arbeidskraft, seksuell trakassering og vertsfamilier som spekulerer i hvordan de best kan utnytte ordningen.
Hvordan vil regjeringen bidra til å sikre at au pair-ordningen brukes som en kulturutveksling, slik den opprinnelig var ment?»
4. Innstilling fra næringskomiteen om endringer i matloven (Mattilsynets organisering, gebyr og virkemidler) (Innst. 69 L (2014–2015), jf. Prop. 3 L (2014–2015))
5. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i alkoholloven (åpningsdager for salg av alkoholholdig drikk) (Innst. 58 L (2014–2015), jf. Prop. 127 L (2013–2014))
6. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Freddy de Ruiten, Ruth Grung, Audun Otterstad og Torgeir Micaelsen om flere og bedre tiltak for å bekjempe føflekkreft (Innst. 61 S (2014–2015), jf. Dokument 8:68 S (2013–2014))
7. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Ruth Grung, Freddy de Ruiten, Audun Otterstad og Torgeir Micaelsen om å unngå rolleblanding i helsetjenesten (Innst. 62 S (2014–2015), jf. Dokument 8:70 S (2013–2014))

8. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad, Hans Olav Syversen, Kjersti Toppe og Trygve Slagsvold Vedum om å la Vinmonopolet overta taxfree-ordningen (Innst. 63 S (2014–2015), jf. Dokument 8:83 S (2013–2014))
9. Stortingets vedtak til lov om endringer i kommunelova m.m. (teieplikta til revisor m.m.) (Lovvedtak 6 (2014–2015), jf. Innst. 48 L (2014–2015) og Prop. 113 L (2013–2014))
10. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (ny returterminologi) (Lovvedtak 7 (2014–2015), jf. Innst. 43 L (2014–2015) og Prop. 110 L (2013–2014))
11. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (utvidelse av fremstillingsfristen ved pågripelse m.m.) (Lovvedtak 8 (2014–2015), jf. Innst. 49 L (2014–2015) og Prop. 112 L (2013–2014))
12. Referat

Presidenten: Representanten Karin Andersen vil fremsette et representantforslag.

Karin Andersen (SV) [10:00:48]: På vegne av representantene Bård Vegar Solhjell, Trine Skei Grande, André N. Skjelstad, Rasmus Hansson, Liv Signe Navarsete, Heidi Greni, Geir S. Toskedal og meg sjøl vil jeg sette fram forslag om å beskytte kamptolker fra Afghanistan.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson vil fremsette et representantforslag.

Rasmus Hansson (MDG) [10:01:22]: På vegne av meg selv vil jeg framsette et forslag om minimum tre års vekststans i oppdrettsnæringen – til miljøproblemene er brakt under kontroll.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:01:53]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Navs arbeidsrettede oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne (Innst. 33 S (2014–2015), jf. Dokument 3:10 (2013–2014))

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [10:02:14] (ordfører for saken): Målet med undersøkelsen fra Riksrevisjonen har vært å vurdere i hvilken grad innføring av ny oppfølgingsmetodikk i Arbeids- og velferdsetaten har bidratt til at personer med nedsatt arbeidsevne får bedre oppfølging og på den måten kommer raskere i arbeid.

Formålet med ny metodikk har vært å få en mer målrettet og individuelt tilpasset oppfølging og bruk av arbeidsrettede tiltak. I stedet for å fokusere på den enkeltes begrensninger, skal en fokusere på vedkommendes ressurser og muligheter.

Undersøkelsen omfatter perioden 2008–2013. Bakgrunnen for Riksrevisjonens undersøkelse er at Arbeids- og velferdsetaten har en tydelig målsetting om å få flere personer med nedsatt arbeidsevne i jobb. Men tallene har vist at overgangen til arbeid ikke har ført til økning. Til tross for at en disponerer en betydelig del av etatens personalressurser til veilednings- og oppfølgingstjenester for personer med nedsatt arbeidsevne, og årlige bevilgninger på ca. 40 mrd. kr, må komiteen konstatere at etaten ikke lykkes godt nok med å få flere personer med nedsatt arbeidsevne i jobb. Målsettingene Stortinget har hatt for etatens arbeid med denne gruppen mennesker, er derfor ikke innfridd.

Komiteen har merket seg at det kan stilles spørsmål omkring hvilken reell betydning innføringen av ny metodikk har hatt for å få flere i arbeid. Det samme gjelder i hvilken grad arbeidsevnevurderingene inneholder relevant informasjon for å vurdere brukernes arbeidsevne og behov.

Et annet viktig spørsmål handler om hvorvidt oppfølgingen av den enkelte bruker er nok arbeidsrettet. Komiteen har merket seg Riksrevisjonens hovedfunn, nemlig at målet om å få flere med nedsatt arbeidsevne i arbeid ikke er nådd. For det andre vil det ta lang tid å avklare personer med nedsatt arbeidsevne. For det tredje har oppmerksomheten mot brukernes muligheter for arbeid vært for liten. Og for det fjerde har svak styring av kvaliteten i selve oppfølgingsarbeidet ved Nav-kontorene vært tydelig.

For de populasjonene som ble undersøkt i 2008 og 2010, var det i begge utvalgte grupper i underkant av 25 pst. av personene med redusert arbeidsevne som kom i jobb.

Tiden til å avklare personer med nedsatt arbeidsevne blir ofte så lang at det bidrar til å svekke den enkeltes motivasjon og ikke minst tro på at det er mulig å komme ut i arbeid. Når det for nesten halvparten av brukerne fra 2010-populasjonen gikk over et halvt år før det i det hele tatt ble utarbeidet en aktivitetsplan, er det ikke vanskelig å forstå at tilknytningen til arbeidslivet svekkes, og veien tilbake til arbeid blir enda lengre og vanskeligere.

Komiteen ser derfor med stor uro på at Nav i sin oppfølging overfor den enkelte bruker er for lite arbeidsrettet. Når i om lag halvparten av arbeidsevnevurderingene fra 2010-populasjonen ikke engang muligheten for arbeid ble vurdert, forteller det om en fokusering som i for liten grad er opptatt av personenes muligheter til å komme i jobb.

Aktivitetsplanene blir først og fremst nå-beskrivelser istedenfor å være opptatt av hvilke muligheter og ressurser den enkelte har for å kunne delta i arbeidslivet. I det hele tatt oppleves en stor del av aktivitetsplanene som svært lite forpliktende og i for liten grad individuelt rettet.

Dette inntrykket blir ytterligere forsterket når en sammenligner aktivitetsplanene fra 2010 til 2012. For også i 2012-populasjonen var det mer enn 60 pst. av aktivitets-

planene som ikke fokuserte på et fullstendig løp fram mot avklaring av mulighetene for jobb.

Et annet forhold, knyttet til oppfølging av den enkelte bruker, som vekker stor bekymring, er mangelen på brukerinvolvering. Når kontakten mellom Nav og bruker blir preget av lite kontinuitet, blir det mindre brukerinvolvering, og mulighetene øker for at bruker blir lenger i tiltak i stedet for å komme ut i jobb. Dette vil være et ytterligere bidrag til å svekke mulighetene for at bruker kommer tilbake til arbeidslivet.

Mangel på konkrete mål for å komme i arbeid kombinert med svak oppfølging fra veileder forsterker inntrykket av at de midler og metoder for oppfølging man har til rådighet, i liten grad fungerer i forhold til målsettingen om å få flere med redusert arbeidsevne ut i jobb. Dette handler ikke bare om mangelfull oppfølging fra Navs side, men også om en bruk av offentlige midler som det må settes spørsmålsteget ved.

Om den nye oppfølgingsmetodikken i seg selv er et bedre redskap enn tidligere metoder for denne typen oppfølging, er det vanskelig å konkludere med i forhold til den vurdering som Riksrevisjonen har foretatt. Slik komiteen ser det, er nemlig hovedproblemet at praksisen hos Nav ikke tar den nye metodikken på alvor. Da snakker vi om helt sentrale forhold som mangelfull oppfølging av målgruppen og – ikke minst – som Riksrevisjonen påpeker, manglende kunnskap om det arbeidsmarkedet brukerne skal ut i, og for det tredje manglende veilederkompetanse og kunnskapsgrunnlag for oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne.

Med bakgrunn i de funn Riksrevisjonen har gjort, at etaten tre år etter innføring av ny metodikk ikke har nådd målet om bedre oppfølging av brukerne, er komiteen enig med Riksrevisjonen i at Arbeids- og sosialdepartementet må skaffe seg bedre kunnskap og informasjon om årsakene: Hvorfor er det blitt færre tidligavklaringer? Hvilke tiltak er nødvendige for å kunne redusere tiden disse personene er under oppfølging av Nav?

For komiteen er det nedslående å registrere at selv om politiske vedtak har vært til stede i en årrekke, og det samme gjelder tiltak og virkemidler som kan bidra til å gjennomføre tiltakene, har dette på ingen måte gitt de ønskede resultatene. Det er alvorlig at så helt sentrale deler av Navs arbeid overfor spesielt sårbare grupper ikke blir bedre fulgt opp enn hva Riksrevisjonens undersøkelse konstaterer.

Vi registrerer at heller ikke statsråden sier seg tilfreds med de resultatene en i dag oppnår, og ser det som en prioritert oppgave å finne løsninger som gjør at flest mulig med nedsatt arbeidsevne kommer ut i arbeid.

For komiteen blir det viktig å understreke at en styrking av den arbeidsrettede oppfølgingen i etaten må følges opp med helt konkrete tiltak. Komiteen gir derfor sin tilslutning til de tiltakene som Riksrevisjonen tilrå:

- styrking av veilederkompetansen
- bedre kunnskap om arbeidsmarkedet og arbeidslivsforhold
- vektlegging av kvalitetsutvikling i sin helhet i forhold

til veiledningstjenesten på en helt annen måte enn tilfellet er i dag

- mer kunnskapsbasert oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne

Det er derfor helt sentralt for å få til en bedre oppfølging at førstelinjen blir styrket med mer relevant kompetanse om arbeidsmarked og arbeidslivsforhold.

For komiteen er det nødvendig å understreke at alvorret blir særlig stort når Riksrevisjonen kan avdekke at utviklingen fra 2010 til 2012 viser en negativ trend i forhold til sentrale indikatorer som avklaringsstid og antall mennesker ut i arbeid.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til det arbeidet statsråden har satt i gang med å utvikle et enklere, mer kunnskapsbasert og effektivt tiltakssystem i tillegg til en styrking av den faglige styringen.

Medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV er i tillegg til faglig styrking opptatt av at det varslede arbeidet ikke må føre til kommersialisering der profittmotiv vil redusere kvaliteten og langsiktigheten i arbeidet.

For komiteen samlet handler det om å få til en endring av en utvikling på et høyt prioritert område, hvor vi forventer at de politiske målsettingene blir fulgt opp i et målrettet arbeid som kan gi mennesker med nedsatt arbeidsevne nye muligheter på arbeidsmarkedet.

Hermed anbefaler jeg komiteens tilråding.

Gunvor Eldegard (A) [10:12:06]: «Mitt handikap er at jeg ikke har en jobb å gå til» – plakatar med denne budskapet kjem ein til å sjå på trikk, buss og bane både her i Oslo og i Trondheim denne veka. Poenget er å visa at det finst ei stor gruppe arbeidsdyktige unge med funksjonshemmingar som ønskjer seg jobb.

I dag er berre fire av ti unge funksjonshemma i jobb. Men det er heldigvis sånn at haldningane i arbeidslivet har vorte betre i det siste, men framleis vil berre ein av ti arbeidsgjevarar velja å tilsetja ein person med funksjonsnedsetjing.

Generalsekretær Lars Rottem Krangnes oppfordrar både regjering og arbeidsliv til å ta diskusjonen om kva som skal til for å skapa deltidsjobbar, slik at fleire får brukt arbeidsevna si.

Me har igjen fått ein rapport om Nav, som syner at Nav ikkje fungerer godt nok. Eg tenkjer at Nav skal vera der i periodar i livet ditt der du kanskje er mest sårbar. Nav skal vera der når du skal ut og prøva å få deg nytt arbeid. Det er dei som skal bidra for deg. Då tenkjer eg: Kva opplever folk når dei går på Nav? Får dei den hjelpa dei treng? Vert dei vurderte ut frå faktisk arbeidsevne?

I dag er det spesifikt Riksrevisjonens undersøking av Navs arbeidsretta oppfølging av personar med nedsatt arbeidsevne som er til debatt. Eg vil først seia at komiteen er einig, men det er ein liten merknadsforskjell heilt på slutten – elles er me einige i alt – så eg følgjer opp det som saksordføraren sa, og er einig med han.

Likevel: På fredag hadde me høyring om Nav. Der kom det fram at måla til Nav ikkje var nådde. Det med å få folk med nedsatt arbeidsevne i arbeid var òg oppe der. Det var

i tillegg oppe forhold rundt IKT i Nav, som eg veit me skal koma tilbake til, der Nav har hatt eit tap på fleire hundre millionar kroner på eit IKT-system som skulle effektiviserast, slik at tilsette i Nav kunne bruka tid på enkeltmenneska. Det er jo det det handlar om, at me må ha tid til å hjelpa dei som treng det.

No har saksordføraren referert til rapporten, men eg tenkjer kanskje at det viktigaste hovudfunnet er at målet om å få fleire med nedsett arbeidsevne i arbeid, ikkje er nådd. Det seier rapporten, og han grunnjev det med mange forskjellige argument, som eg skal nemna nokre av: svak styring, for lite merksemd mot brukarane sine moglegheiter for arbeid, og at det tek lang tid å avklara om personar med nedsett arbeidsevne kan jobba. I tillegg er det også slik at arbeidsevnevurderingane – det er eit langt ord – skal danna grunnlag for vurdering av om brukarane fyller vilkåra for arbeidsavklaringspengar, noko som kan gjera brukarane litt tilbakehaldne med å peika på kva dei meistrar, og kva typar yrke som kan vera aktuelle. Samstundes bidreg legeerklæringane lite til å belysa funksjonsevne og arbeidsmoglegheiter.

Som også saksordføraren nemnde, er det manglande brukarinvolvering. Komiteen har sagt at om me ikkje set konkrete mål for den enkelte brukaren, klarer me ikkje å yta målretta hjelp.

Eg tenkjer: Sjølv med verkemiddel og politiske vedtak og tiltak i lang tid har ikkje implementeringa hjå Nav og bruk av oppfølgingsmetodikken ført til ønskt resultat. Me ventar no at departementet i styringa av Nav sørgjer for at det vert oppretta møteplassar der førstelinja og systemutviklarar saman finn gode løysingar på dette. Me sluttar oss til Riksrevisjonens anbefalingar om styrking av den arbeidsretta oppfølginga i arbeids- og velferdsetaten.

Me er også bekymra over at oppfølginga av ei så sårbar gruppe har så store manglar som undersøkinga frå Riksrevisjonen har avdekt, og at utviklinga frå 2010 til 2012 er negativ. Det har vorte lengre avklaringsstid og færre menneske med nedsett arbeidsevne som har kome ut i arbeid.

Eg har berre lyst til å kommentera at det er veldig bra at statsråden for så vidt er einig med oss. No skal han få tala for seg etterpå, men komiteen har også nemnt det i merknadene.

Så vil eg berre nemna den merknaden der me, saman med Senterpartiet og SV, skriv at

«det er vesentlig at det varslede arbeidet med sammenlånning av tiltak ikkje må føre til kommersialisering av en sektor der profittmotiv vil redusere kvaliteten».

Med det meiner me at hovudfokuset no må vera på at dei som treng det, får hjelp til å koma ut i arbeid. Eg veit at me har veldig mange gode arbeidsmarknadsbedrifter som er bygde opp med denne fokuseringa. Eg ønskjer at dei framleis skal ha det som hovudfokus og vera dei som gjer arbeidet, i staden for at det vert profittbasert.

Som eg sa: Nav skal vera for enkeltmenneska når dei har bruk for hjelp. Derfor føreset me at denne rapporten vert følgt opp, slik at det betrar moglegheitene for fleire menneske til å koma ut i arbeid.

Statsråd Robert Eriksson [10:18:46]: Jeg har lyst til å knytte noen få ord til den saken som behandles. La meg starte med å si at jeg er langt fra tilfreds med den tiltaks-gjennomføringen som har vært, og som en samlet komité i så henseende har pekt på. Det har vært en nedgang fra 2010 til 2012. Det er ikke tilfredsstillende når vi ser at overgangen til arbeid er svakere nå enn den var på det tidspunktet Nav-reformen ble innført. Det forteller meg at vi må ta nye grep. Det forteller meg at man også må gjøre andre ting for å lykkes i langt større grad med å realisere drømmen til folk om å få lov til å delta i arbeidslivet. Det er en oppgave som regjeringen tar på det dypeste alvor, og derfor ønsker også regjeringen å jobbe på bred front for å sikre at vi kan inkludere flere i arbeidslivet.

La meg peke på noen av de tingene vi allerede har iverk-satt. For det første mener jeg det var klokt, riktig og viktig at vi nå har satt ned et ekspertutvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang av Nav, der en av de viktigste tingene i mandatet er å se på hvordan vi kan lykkes bedre med overgangen til arbeid, hjelpe folk med nedsatt arbeidsevne og folk som står utenfor arbeidslivet også for øvrig, inn i det ordinære arbeidslivet. Det er et arbeid som er godt i gang, og utvalget skal, som Stortinget kjenner til, levere sin sluttrapport i løpet av mars 2015.

Jeg har også lyst til å vise til at et spisset delmål 2 og tydeligere parter i den nye IA-avtalen gjør at man har større ambisjoner om å lykkes med å få flere med nedsatt arbeidsevne inn i arbeidslivet. Det betyr at vi også må gjøre noen endringer for å sørge for bedre oppfølging. Derfor vil regjeringen om kort tid legge frem en proposisjon med en meldingsdel, der vi kommer med en rekke tiltak for hvordan vi kan styrke oppfølgingen i Nav, hvordan vi kan bedre kompetansen i Nav for å få til en tettere oppfølging av den enkelte inn mot arbeidslivet. For meg er det da viktig å gjøre tre viktige hovedgrep:

For det første tror jeg vi må forenkle tiltakssystemet, gjøre det mer effektivt og sørge for at vi får mer målrettede tiltakssystem som gjør at folk får rett hjelp raskere enn de gjør i dag.

For det andre er det viktig at man styrker veilederkompetansen og ikke minst har mer forpliktende aktivitetsplaner som er med og følger den enkelte opp inn mot arbeidslivet. Derfor har regjeringen allerede varslet at man vil komme med en ny ordning, der man forenkler, men erstatter en del av dagens tiltak med et arbeidstreningstiltak. Det innebærer også at Nav skal være med inn i virksomheten og følge opp den enkelte. Det tror jeg er viktig for å kunne nå målet om å få flere inn i arbeidslivet.

For det tredje registrerer jeg at representanten Eldegard sier at vi ikke må legge til rette for et system som åpner opp for profitt. For meg er det viktig at vi når det store samfunnsresultatet, det store samfunnsoppdraget, og hjelper folk tilbake til arbeidslivet. For meg er det viktig å ta vare på og videreutvikle den kompetansen vi har i dag, men samtidig også trekke til oss ny kompetanse. Alle gode krefter må brukes for å hjelpe folk tilbake til arbeidslivet. Da har jeg stor tro på at det finnes små, gode sosiale entreprenører ute i det norske samfunnet som er gode på å hjelpe folk tilbake til arbeidslivet – jeg kan nevne Pøbelprosjek-

tet – og jeg mener at vi må ta i bruk dem og ideelle organisasjoner i større grad enn vi har gjort tidligere. Derfor vil det også være fornuftig, mener jeg, det som regjeringen allerede har gjort når det gjelder å slå sammen de to avklarings- og oppfølgingstiltakene, nettopp for å sørge for at vi slipper flere gode krefter til. Og så er det viktig at vi samtidig klarer å balansere dette på en så god måte at vi bevarer den kompetansen som allerede er bygd opp på området.

Helt til slutt har jeg bare lyst til å si at jeg blir litt lei meg når jeg hører at mange funksjonshemmede blir stående utenfor arbeidslivet, at mange med nedsatt arbeidsevne blir stående utenfor arbeidslivet og verken kommer til intervju, blir fulgt opp eller får muligheten til å delta.

Jeg har også lyst til å si at vi har et ansvar alle sammen for å tenke ut hvordan vi kan lykkes bedre. Spekter, som jeg har lyst til å dra frem som et eksempel, har i sine virksomheter lyst ut 130 stillinger for folk med nedsatt arbeidsevne. Det synes jeg er kjempebra. Det viser at man tar inkluderingsarbeidet på alvor. Det som er synd, og som gjør det litt trist, er at det var kun fire søkere til de 130 stillingene. Så her har vi også et betydelig ansvar alle sammen for å komme med gode ideer til hvordan vi kan få tak i de rette folkene som står utenfor arbeidslivet, lose dem inn i de stillingene som faktisk er ledige, og gjøre dem tilgjengelige for de arbeidsgiverne som vil ta imot dem.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunvor Eldegard (A) [10:24:54]: Først har eg behov for å kommentera det statsråd Eriksson kommenterte til mitt innlegg. Eg kan vera open for at det kan vera fleire som kan koma inn og vera med og bidra til å få folk ut i arbeid. Det synest eg er berre positivt. Eg tenkjer at når statsråden nemner bl.a. Pøbelprosjektet, er det bra. Eg vil nemna arbeidsmarknadsbedriftene, som er veldig gode. Men eg trur det er ein del andre selskap som ønskjer seg inn på den marknaden for igjen å få eit sugerør ned i statskassa, som kanskje meir har profitt som mål enn å hjelpe folk ut i arbeid. Det er det eg tenkjer at ein må vera veldig, veldig bevisst på.

Så fortel statsråden at han er veldig nøgd med dei nye endringane han har gjort, der han har slått saman forskjellige tiltak, som bl.a. avklaringstiltak for personar med moderate bistandsbehov og personar med nedsette arbeidsevner og store bistandsbehov. Nesten alle høyringsinstansane var mot dette og meinte at dette ikkje var bra – det ville ikkje føra til betre tilbod for dei andre. Då lurar eg berre på kvifor statsråden ikkje høyrer på høyringsinstansane, når han har hatt dette ute på høyring.

Statsråd Robert Eriksson [10:26:12]: Det kan vi svare ganske enkelt og greit på, for det er ikke riktig at man åpner opp for anbud nå. I dag er det sånn at man har hatt anbud i mange, mange år. Man har hatt to oppfølgingstiltak, to avklaringstiltak, der det ene har hatt anbud på både avklarings- og oppfølgingstiltaket. Overgangen til arbeid for dem som har vært ute på anbud, er faktisk like god – om ikke bedre – som for dem som ikke har vært det. Samtidig ser man, ut fra de erfaringene, at man også tar tak i de

brukerne som står langt unna arbeidslivet, og hjelper dem tilbake.

Mitt poeng er at vi har god erfaring med å kjøre to parallelle systemer over tid. Dette spørsmålet har vært kanskje et av de mest utredede spørsmålene. Jeg kan vise til Brofoss-utvalget, som la frem sin innstilling for få år siden. Den var også grunnlaget for den forrige regjeringens stortingsmelding – som denne regjeringen trakk tilbake – som ble lagt frem i august 2013. Så vi føler at vi står på trygg grunn når det gjelder å gjøre også disse endringene, nettopp for å gjøre overgangen til arbeid enda bedre enn det som er tilfellet i dag.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

S a k n r. 2 [10:27:24]:

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av den statlige kystforvaltningens arbeid med å øke andelen godstransport til sjøs (Innst. 34 S (2014–2015), jf. Dokument 3:8 (2013–2014))

Rasmus Hansson (MDG) [10:27:58] (ordfører for saken): Riksrevisjonen har i Dokument 3:8 for 2013–2014 lagt fram rapport om undersøkelse av den statlige kystforvaltningens arbeid med å øke andelen godstransport til sjøs. Stortinget har siden 2004 slått fast at målet om å overføre mer godstransport til sjø i nasjonale transportplaner, budsjettproposisjoner og i transportkomiteens budsjettinnstillinger er svært viktig. Formålet er å redusere klimagassutslipp og forurensning fra transportsektoren som helhet og å sikre effektiv trafikkavvikling.

Riksrevisjonen finner at andelen av innenlands gods-transport på sjø har avtatt siden 2009 – særlig for NOR-registrerte skip. På den annen side har godstransport på vei økt. Dette er ikke bare i strid med vedtatte mål i de siste årenes nasjonale transportplaner, men det undergraver direkte tiltakets klimamål og motvirker dermed Stortingets klimaforlik.

Beregninger som Transportøkonomisk institutt har laget som underlag for Nasjonal transportplan 2014–2023, anslår at veksten for godstransport vil bli omtrent 1,3 pst. årlig mellom 2008 og 2043. Det betyr at målrettede prioriteringer i transportpolitikken fortsatt vil være avgjørende for å unngå økte klimagassutslipp fra transport. Klimagassutslippene fra transport har som kjent økt med omtrent 10 pst. siden år 2000.

Riksrevisjonens rapport konkluderer med at manglende måloppnåelse skyldes både svakheter ved Kystverkets rolle som transportetat, og at Fiskeri- og kystdepartementet, nå Samferdselsdepartementet, ikke har fulgt opp Kystverkets arbeid eller prioritert virkemidler. Riksrevisjonen finner også at avgiftssystemet innen transportsektoren direkte motvirker overføring av godstransport fra vei til sjø.

Godstransport på sjø konkurrerer direkte med gods-transport på vei. Det betyr at transportpolitikken på andre områder er minst like viktig som virkemidlene

Kystverket selv rår over, dersom sjøtransport skal vinne fram.

La oss begynne med Kystverket. Det er én av fire norske transportetater, og den skal ivareta sjøtransportens interesser. Riksrevisjonen konkluderer imidlertid med at Kystverket i liten grad ser seg selv som en transportetat. 90 pst. av ressursene i etaten går til sjøsikkerhet og beredskap. Sjefene i fire av fem havner oppgir at Kystverket ikke eller i liten grad er pådriver for å få godstransport over på sjø. Over halvparten av havnesjefene mener at dette er en viktig årsak til at det ikke fraktes mer gods til sjøs. Kystverket har heller ikke rapportert på mål om å øke transporten på sjø i 2013 og har ikke laget planer for hvordan dette skal følges opp, selv om det har vært et mål for Stortinget.

Riksrevisjonen finner at Kystverket har lite gjennomslag i Nasjonal transportplan for å fremme godstransport på sjø, og antar at dette bl.a. kan skyldes etatens lave kapasitet på samfunnsøkonomisk analyse. I tillegg til at Kystverket selv har for lite fokus på å øke godstransport på sjø, bemerker Riksrevisjonen at heller ikke Fiskeri- og kystdepartementet, nå Samferdselsdepartementet, har fulgt opp sjøtransportmålet gjennom overordnet styring, infrastruktur og avgiftspolitik.

I perioden Riksrevisjonens undersøkelse dekker, er det ikke etablert noe system for styring og oppfølging av gods-transport og overføring av gods til sjø. Stortingets mål er ikke operasjonalisert i tildelingsbrevene til Kystverket, og målet er ikke omtalt i styringsdialogen mellom departementet og etaten i perioden 2010–2012. Det tyder på at Stortingets mål over mange år overhodet ikke har vært en del av den formelle, overordnede dialogen mellom departement og transportetaten Kystverket. Når rapportering av godstransport på sjø har manglet i Kystverkets årsrapporter, har departementet ikke etterspurt rapportering om dette.

Det er verdt å merke seg at en samlet kontroll- og konstitusjonskomité registrerer at statsråden i sitt svar understreker at overføring av gods fra vei til sjø:

«ikke er et mål i seg selv, men snarere et av flere virkemidler, som under visse betingelser kan bidra til å nå hovedmålene i transportpolitikken.»

Det overordnede målet i transportpolitikken er ifølge statsråden

«å tilby et effektivt, tilgjengelig, sikkert og miljøvennlig transportsystem som dekker samfunnets behov for transport og fremmer regional utvikling».

Komiteen merker seg altså at statsråden lenger ned i samme brev framholder at godsmålet er «en visjon og en ambisjon», ikke et selvstendig mål.

Statsråden mener altså dette, men komiteen understreker at dette ikke er Stortingets syn. Det er departementet som skal fastsette mål, styringsparametre og resultatkrav for underliggende virksomheter etter de målsettingene som Stortinget vedtar.

Rekken av innstillinger hvor godsmålet er fremmet, viser at målet har hatt høy og varig prioritet i Stortinget. En enstemmig komité er derfor enig i Riksrevisjonens vurdering at det er uheldig at departementet ikke har fastsatt eller operasjonalisert mål for overføring av gods fra vei til sjø

i tildelingsbrevet til Kystverket, slik økonomireglementet forutsetter.

Komiteen mener at det er grunn til å revurdere denne strategien. Ved å gjøre godsmålet også til et resultatmål som etatene kan rapportere på, er sjansene større også for en samordnet transportpolitikk for det som er Stortingets hensikt med målsettingen, nemlig å redusere problemer knyttet til klima, miljø, arealknapphet og trafiksikkerhet.

Selv om avgiftene på sjøtransport er redusert i perioden 2010–2013, mener aktørene på dette området at avgiftsnivået for skipstrafikk fortsatt er høyt, og at det svekker sjøtransportens konkurransevne.

En samlet kontroll- og konstitusjonskomité merker seg at det i skipsfartsstrategien foreslås å vurdere effekten av ulike tiltak for å påvirke transportmiddelfordeling, herunder pris, bruk av infrastruktur og bruk av avgifter i transportsektoren. Komiteen anmoder om at slike utredninger inkluderes i arbeidet departementet nå har igangsatt for å øke kunnskapen om tiltak for å få mer gods over på sjø.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra regjeringspartiene, deler Riksrevisjonens bekymring over at departementet har hatt for lite kunnskap til å følge opp godsmålet. Det samme flertallet stiller seg uforstående til at statsråden i svarbrevet til Riksrevisjonen mener at andre målformuleringer i Nasjonal transportplan, som styrket konkurransekraft, er i konflikt med Stortingets vedtak og klare målsetting om å flytte gods over til sjø fra bane.

Ja, sprikende målsettinger skaper problemer for hvilke mål som er viktigst. Men det burde gi grunnlag for å avklare veivalg. Målet er å øke norsk konkurransekraft samtidig som en flytter mer gods over på sjø og bane som en del av Norges mål om å kutte klimagasser. Til dette trengs det helhetlige strategier, inklusiv i veitransporten og i jernbanepolitikken.

Det samme flertallet i kontroll- og konstitusjonskomiteen, det vil si hele opposisjonen som har flertallet i denne salen, konkluderer med at regjeringen bør vurdere om transportpolitikken er målrettet og prioritert nok, og er enig om at det er ønskelig at regjeringen nå operasjonaliserer målet om økt godstransport på sjø.

Også det større formålet om å redusere klimagassutslippene fra transportsektoren er så viktig for Stortinget at det er en målsetting i seg selv. Komitéflertallet mener at en overordnet og tallfestet målsetting om enten en andel gods på henholdsvis sjø og bane eller en tallfestet målsetting om kutt i klimagassutslipp fra transportsektoren som helhet vil kunne gi en mer målrettet prioritering av virkemidler i transportpolitikken.

Det samme komitéflertallet ser en sammenheng mellom manglende tiltak i Kystverket, manglende gjennomføring fra departementets side og det faktumet at tiltaket ikke er knyttet opp mot konkrete mål for utslippskutt i transportsektoren.

Fiskeri- og kystdepartementet har ikke hatt og har fortsatt ikke – vi snakker om Samferdselsdepartementet nå – konkrete mål for utslippskutt som en overføring av gods fra vei til sjø skal bidra til. Dermed gir ikke manglende gjennomføring på etatsnivå utslag på mål som

har prioritet i departementet. Å sikre opprettholdelsen av andre, mer prioriterte mål blir viktigere.

En samlet komité deler for øvrig Riksrevisjonens anbefalinger som er gjengitt i rapporten, og herved anbefaler jeg komiteens tilråding.

Gunvor Eldegard (A) [10:38:00]: Først har eg lyst til å seia, som det òg står i innstillinga, at me er veldig einige med komiteen her, og eg kan seia meg einig med saksordføraren og takka han for arbeidet med denne saka.

Målet vårt om å få meir gods på sjø har faktisk ikkje vorte oppnådd. Det er hovudfunnet i riksrevisjonsrapporten; at den delen innanlands godstransport på sjø har gått ned sidan 2009. Dei finn at det er klare svakheiter ved Kystverket sitt arbeid for å fremja overføring av gods frå veg til sjø.

Riksrevisjonen seier at det er store svakheiter ved Kystverkets rolle som transportetat, og – som eg lurar på her – Riksrevisjonen seier også at det er risiko for manglende gjennomslag i Nasjonal transportplan for tiltak som fremjar godstransport på sjø.

Kystverket skal vera ein av fire transportetatar, og dei skal vareta interessa til sjøtransporten. Likevel ser Kystverket i liten grad på seg sjølv som transportetat, men dei framhevar at hovudområdet deira skal vera sjøsikkerheit og oljevernberedskap. Det er klart at då vert det «mismatch» med måla våre om å få meir gods over på sjø.

Som eg sa innleiingsvis: Eg sluttar meg til saksordføraren, men det er fleire ting som er viktige her. Heldigvis la me i samband med Nasjonal transportplan 2014–2023 fram ein nærskipsstrategi som den nye regjeringa har følgd opp – det set me pris på – eg trur den kan vera med og bidra til at me oppnår måla våre. Men det er ikkje berre-berre, det er 30 forskjellige avgifter i sjøvegen. Det er mykje enklare å føra gods på land enn på sjøen. Det er heller ikkje klare retningslinjer for det, og eg meiner også at me bør byggja ut infrastrukturen for LNG-skip. Me må ha sjøsikkerheit i fokus, trafikkstasjonar som gjev lik service uansett kvar ein er, og logistikkinfo som vert utbetra for å leggja ut informasjon om kvar vara til kvar tid er.

Det er mykje som manglar for at me oppnår måla våre – som kanskje ikkje er kontrollkomiteen sitt område, det er jo samferdsel – men likevel er eg glad for at me la fram den nærskipsstrategien, og eg ser fram til å høyra statsråden sin kommentar og oppdatering om kor langt me er komne med saka no.

Erik Skutle (H) [10:41:39]: Jeg viser til de enstemmige merknadene som ligger i saken, og som redegjør for vårt syn her. Jeg skal ikke bruke så veldig lang tid, men jeg vil benytte denne anledningen til å komme med et aldri så lite tips til statsråden.

Hver eneste dag hele året seiler det et Fjord Line-skip fra Stavanger til Bergen om morgenen og tilbake igjen til Stavanger på ettermiddagen. Det har ifølge rederiet kapasitet til godt og vel 100 vogntog hver vei ekstra, noe som betyr 70 000 vogntog i året eller 1,5 millioner tonn gods per år. Rederiet vil gjerne ta disse vogntogene om bord og dermed fjerne dem fra den allerede overbelastede E39. Det

kan for øvrig nevnes at skipene er splitter nye, de er nett-opp satt i trafikk. De er miljøvennlige – de bruker LNG som drivstoff – noe som er bra for CO₂-utslippene, men også for NO_x-utslippene. Dette er veldig relevant for de store byene våre.

Dette er båter som i utgangspunktet seiler i utenlands-trafikk mellom Norge og Danmark, og de har da følgelig et taxfree-utsalg om bord. Dette taxfree-utsalget er visstnok det som gjør at man ikke kan ta om bord innenrikspassasjerer. Rederiet selv mener at dette enkelt kan løses ved at man utsteder forskjellige boardingkort, og at man uten et boardingkort for utenlandstrafikk ikke får kjøpt varer i taxfree-en. Det er noe som vi kjenner igjen fra flyplassene våre. Eventuelt kan man stenge taxfree-butikken i det relativt korte tidsrommet mellom Bergen og Stavanger. Så er det sånn at riksrevisjonsrapporten tar for seg utelukkende NOR-registrerte skip, altså innenlandstrafikk. Derfor står det ikke noe om dette i merknadene, men jeg tar meg den frihet å tipse muntlig her om det istedenfor.

Så har jeg selvfølgelig notert meg at statsråden har uttalt seg positivt i offentligheten om dette tidligere. Det er kjempebra, men jeg mener at dette er en god sak som det er på sin plass å minne om en gang for mye, heller enn en gang for lite.

Helge Thorheim (FrP) [10:44:09]: Vannveiene har vært en høyt skattet transportåre i mange år – sannsynligvis like lenge som det har bodd mennesker på jorden. Fra vikingtiden kjenner vi transport av mennesker og gods, både langs vår egen kyst og i internasjonal skipsfart. Slik har store deler av godstrafikken, helt opp til våre dager, blitt foretatt på kjøl, der sjøen, innenlands vann og elver har vært motorveiene godset har blitt fraktet på.

Det er bl.a. ikke få tusen kubikkmeter tømmer som har funnet sin vei til sagbrukene ved å la seg drive med elvestrømmen, og fløting har således vært en betydelig næring for en del år siden. Etter hvert som veiene og jernbanen har blitt bygget ut og moderne transportkjøretøy har blitt utviklet, har mye av godstrafikken blitt overført fra kjøl til vei og jernbane. I de senere årene har i mange tilfeller jernbanen tapt for trailertrafikken. Det kan være flere grunner til dette, som jeg ikke skal komme inn på her.

Etter hvert har en sett at økningen i transport over land, med bruk av trailer, har medført stor slitasje på veinettet, som ikke ble bygget for denne typen tungtrafikk da de ble bygget. Dessuten har denne typen trafikk et stort forbruk av drivstoff og med det tilsvarende utslipp i naturen. Vår geografi er slik at en bruker forholdsvis mye drivstoff per tonnkilometer.

Målsettingen om å overføre mer gods til sjø har vært et uttalt mål siden 2004 i nasjonale transportplaner og i de senere årenes budsjettproposisjoner. Det fremgår av Riksrevisjonens undersøkelse at målet om å overføre mer gods til sjø ikke er operasjonalisert i tildelingsbrevene fra det tidligere Fiskeri- og kystdepartementet til Kystverket. Departementet har heller ikke etterspurt rapportering om dette fra Kystverket, og godsmålet omtales ikke i Kystverkets årsrapporter.

Det svært uheldig at det tidligere Fiskeri- og kyst-

departementet ikke har fastsatt eller operasjonalisert mål for overføring av gods fra vei til sjø i tildelingsbrevet til Kystverket, slik økonomireglementet forutsetter.

Kystverket, som er en stor etat på 1 100 ansatte, uttaler selv at de bare i meget begrenset grad ser på seg selv som en transportetat, og det er fra deres side fremhevet at hovedområdene skal være sjøsikkerhet og oljevernberedskap.

Riksrevisjonen mener at Kystverket ikke på god nok måte har fulgt opp forventningene om å arbeide for å styrke sjøtransporten, slik at større mengder gods blir fraktet med skip, slik disse var formulert i Nasjonal transportplan. Det er etter Riksrevisjonens vurdering noe usikkert om Kystverket i tilstrekkelig grad har vært en pådriver for økt overføring av gods fra vei til sjø.

Jeg er ikke så sikker på om en skal laste Kystverket for at det ikke har vært en pådriver for omlegging av godstrafikken fra land til sjø. Når det tidligere Fiskeri- og kystdepartementet ikke har operasjonalisert denne målsettingen i tildelingsbrevene til sin underliggende etat, skal en ikke nødvendigvis regne med at Kystverket har sett dette som en prioritert oppgave, selv om en kanskje likevel burde forvente det.

Fremskrittspartiet deler Riksrevisjonens anbefalinger, spesielt de to viktigste:

- «Kystverket videreutvikler rollen som transportetat slik at sjøtransportens konkurransekraft styrkes i samsvar med nasjonale transportprioriteringer.»
- «Samferdselsdepartementet legger til rette for bedre samhandling mellom Kystverket og de øvrige transportetatene.»

I den nåværende regjeringens politiske plattform er det bl.a. nedfelt følgende:

«Regjeringen vil legge til rette for at mer gods transporteres til sjøs. Det vil gi både trafiksikkerhets- og miljøgevinst, ved at betydelig færre tunge kjøretøy kjører på norske veier.»

Tidligere ble samarbeidet mellom Kystverket og de øvrige transportetatene i mange år ivaretatt gjennom NTP-samarbeidet. Ved overgangen til den nåværende regjeringen ble Kystverket flyttet fra Fiskeri- og kystdepartementet til Samferdselsdepartementet, og arbeidet er således betydelig forsterket ved å samle transportetatene under én hatt – i Samferdselsdepartementet.

Statsråden selv uttaler at denne samlingen vil forenkle styringen og koordineringen av transportetatene og være positivt for den enkelte etats utvikling og bidra til en tverrsektoriell virkemiddelbruk, som i større grad kan bidra til å løse de sentrale utfordringene på transportområdet.

Selv om det allerede er gjort organisatoriske grep for å gjøre det lettere å se alle transportetatene i sammenheng, bør en også følge opp anbefalingene fra Riksrevisjonen, slik at en har en større trygghet for å nå Stortingets og regjeringens målsetting om å overføre mer av godstrafikken fra land til sjø.

For øvrig vil jeg vise til saksordførerens fyldige redegjørelse av komiteens syn i denne saken.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [10:49:36]: Rapporten avdekker mangel på samsvar mellom Stortingets uttalte

mål om å overføre mer gods fra vei til sjø og det som de faktiske målinger viser i perioden 2009–2013. Ja, undersøkelsen viser at andelen innenlands godstransport på sjø faktisk har vært synkende, som det er gjort rede for.

Det som en merker seg spesielt, er svakheter i organiseringen og mangel på målbevissthet i etaten. Dette kan ses i sammenheng med de resultater som undersøkelsene viser på dette området. Godsmålet er ikke eksplisitt blitt omtalt i tildelingsbrevene fra ansvarlig departement. Heller ikke den ansvarlige etaten, Kystverket, har utarbeidet planer eller rapportert på dette i sin tilbakemelding til departementet. Da sier det seg selv at resultatene på området i en viss grad må bli preget av denne formen for mangel på styring og bevissthet. Når målet ikke blir operasjonalisert og heller ikke etterspurt, mangler det systemet rundt arbeidet mot sentrale mål som kan gi de resultater en forventer på bakgrunn av Stortingets vedtak.

Jeg synes for Kristelig Folkepartis del at det er positivt å registrere at flere tiltak er satt i gang etter at Kystverket ble lagt inn under Samferdselsdepartementet for nettopp på en bedre måte å kunne bidra til å nå målene. En nærskipsstrategi, som ble utformet i 2013, har også skapt forventninger om flere tiltak framover som kan motvirke den trenden som Riksrevisjonen har pekt på for perioden.

Godsanalyser og utbygging av infrastruktur som handler om definisjon av utpekte havner, utbygging av havner og farleder og utpeking av intermodale knutepunkter, blir alle sentrale virkemidler i arbeidet med å nå Stortingets mål.

Et av de vilkårene som Riksrevisjonen peker på, og som sannsynligvis har stor betydning for i hvilken grad en vil være i stand til å nå målet om mer gods fra vei til sjø, er ikke minst økonomien som følger varetransporten. Mens veier er statlig finansiert i stor grad, er havnene stort sett bygd opp av kommunale og private midler. Det får betydning for de kostnadene som varetransporten over kai må dekke, i tillegg til de statlige gebyrene.

Det er viktig å legge merke til Riksrevisjonens påpeking av et høyt avgiftsnivås betydning for sjøtransportens konkurransevne. Derfor er det positivt at det i nærskipsstrategien, som ble presentert i 2013, blir foreslått å foreta en vurdering av ulike typer tiltak som nettopp kan påvirke transportmiddelfordelingen. Det gjelder så vel pris for bruk av infrastruktur som avgifter i transportsektoren. Det er viktig at en i lys av den foreliggende rapporten grundig vurderer hensiktsmessige virkemidler for å kunne fremme mer godstransport på sjø.

Dette handler om bedre oppfølging av Stortingets mål, styring og rapportering ut ifra operasjonelle mål, bedre tilrettelegging av den tilgjengelige infrastrukturen og ikke minst hvordan avgiftspolitikken og andre tilgjengelige økonomiske virkemidler kan tas i bruk. I så henseende blir den bestilte godsanalysen et veldig viktig virkemiddel, tror vi.

Med utgangspunkt i de målene som Stortinget har satt, er det grunn til å peke på behovet for en mer samordnet transportpolitikk. Til dette hører en vurdering av effekten av ulike typer tiltak for å påvirke transportmiddelfordelingen, herunder pris for bruk av infrastruktur og bruk av av-

gifter i sektoren. Det er helt vesentlig at denne typen vurderinger blir en sentral del av det arbeidet departementet nå har igangsatt for å øke kunnskapen om hvilke tiltak som kan bidra til å nå målsettingen om mer gods på sjø.

Kristelig Folkeparti er en del av det flertallet som er opptatt av å få til en overordnet og tallfestet målsetting om enten andelen gods på henholdsvis sjø og bane eller kutt i klimagasser for transportsektoren i sin helhet. Vi tror at det er på den måten en vil kunne gi en målrettet prioritering av valg av virkemidler i transportpolitikken framover. Dette er valg som er helt nødvendig for å få til en mer miljørettet profil på godstransporten.

Jeg viser ellers til saksordføreren grundige gjennomgang av saken.

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [10:54:51]: Det er et viktig tema en diskuterer. Det er bra at Stortinget engasjerer seg så mye i problematikken i seg selv, og at regjeringen leverer på områdene. Nå er måleperioden som Riksrevisjonen har vurdert, fra tiden under forrige regjering, men det er viktig at vi tar lærdom av det som har fungert, og det som ikke har fungert, for å sikre at en bedre gjennomfører denne politikken for framtiden. En kan diskutere hva som er målsettinger, og hva som er ambisjoner, men det er ingen tvil om at et samlet storting har ønsket mer gods fra vei over på kjøll og for så vidt over på jernbane, fordi en anser at det ville være positivt for miljøet, for veiene og for trafiksikkerheten.

Riksrevisjonen har avdekket noen faglige og metodiske uenigheter mellom departementet og Riksrevisjonen. Dette gjelder bl.a. revisjonskriterier, avgrensning av analyse og ikke minst spørsmålet om hvorvidt godsoverføring er et mål i seg selv, en politisk ambisjon eller et transportpolitisk virkemiddel. Når det er sagt, peker Riksrevisjonen og kontroll- og konstitusjonskomiteen i sine dokument på flere viktige problemstillinger som jeg vil følge opp.

Etter regjeringsskiftet har denne regjeringen fremmet flere tiltak som bidrar – og vil bidra – til mer transport på sjøen. Departementet har satt i gang en rekke prosesser og prosjekter som er i tråd med Riksrevisjonens anbefalinger. Derfor mener jeg at mye av det som Riksrevisjonen påpeker, allerede forsøkes løst gjennom det regjeringen gjør.

Det første denne regjeringen gjorde etter at den overtok, var å overføre kystområdet til Samferdselsdepartementet. Det var noe av det som ble påpekt, og denne riksrevisjonsrapporten viser til at en tidligere har forholdt seg til Fiskeri- og kystdepartementet når det gjelder denne problemstillingen. Nå har vi fått dette inn som en del av transportansvaret, og en ser allerede at Kystverket får mye bedre tilgang til veivesen og jernbanelinjer enn det en gjorde før. Derfor tror jeg at dette i seg selv er veldig positivt.

Deretter har vi tatt tak i losordningen. Dette vil gi lavere kostnader for nærskipsfart, og regjeringen vil bl.a. vurdere endring og reduksjon i losavgiftene for å styrke nærskipsfartens konkurransevne. Vi videreutvikler og nærskipsfartstrategien, og vi legger om kort tid fram en egen havnestrategi. I tillegg til de tiltakene som jeg har nevnt, har vi bedt Transnova prioritere nærskipsfarten, sånn at de kan gi

støtte til prosjekt innenfor nærskipfart og godsoverføring med dokumenterbare klimaeffekter. Når vi nå i tillegg har foreslått å slå sammen Transnova og Enova, får vi en enda sterkere organisasjon med enda sterkere virkemiddel og kapitalbase, nettopp til å gjennomføre den form for grep.

Samarbeidet mellom Kystverket og de andre transportetatene har i mange år vært ivaretatt gjennom NTP-samarbeidet. Regjeringens omorganisering av departementene har vært et viktig grep for å forsterke grunnlaget for samarbeid. Større deler av transportsektoren er med dette blitt én statsråds ansvarsområde og ikke manges, og dette vil kunne gjøre det langt enklere å styre og koordinere etatene. Et tettere og mer integrert samarbeid vil i tillegg være positivt for utvikling av alle etatene og samtidig bidra til en tverrsektoriell virkemiddelbruk. En sårn samordning kan i større grad bidra til å løse de sentrale utfordringene på transportområdet.

Overføring av gods fra vei til sjø er ikke en del av målstrukturen i Nasjonal transportplan 2010–2019, og det er viktig å huske, i og med at det er dette en delvis blir målt på. Grunnen til det er at godsoverføring ikke er et mål i seg selv, men snarere ett av flere virkemidler som kan bidra til å nå hovedmål i transportpolitikken. En kan godt diskutere om det er fornuftig eller ikke, men det er altså det som er utgangspunktet i Nasjonal transportplan 2010–2019. Vi kan diskutere om det bør være annerledes neste gang en legger fram en nasjonal transportplan, men det å ønske ting annerledes betyr ikke at en så kan kritisere når ønskene ikke blir gjennomført. En må gjennomføre det som faktisk står i planen fra regjeringen, og utfra det som Stortinget vedtar.

Så kan en øg se på statistikken, fordi det en måler på, er ofte at andelen som transporteres, er blitt redusert. Da er det verdt merke seg at det en måler på, er på NOR-registrerte skip som går mellom norske havner. Vi vet at mye av den skipsfartstrafikken som tar med last, kommer fra utlandet. Når en tar med all transport i Norge, står faktisk skipsfarten for over 80 pst. av samlet transport. Mye av det vi transporterer, er bulk. Mye av det skal ut av Norge. Det kommer ikke med i denne statistikken, og dermed blir statistikken dårligere enn det det er grunnlag for, men det betyr ikke at vi skal la være å se på problemene med alvor, der hvor en kunne fått til mer.

Det er ingen tvil om at mye av det godset som kommer fra utlandet på landeveien, kunne og burde gått med skip til Norge, men øg der har vi sagt at vi skal ta grep. Vi har styrket Kystverket betydelig. Kystverket er en av mange store budsjettvinnere i det statsbudsjettet som Stortinget nå behandler. Det gjør at en vil kunne få en kraftig satsing på ulike ting. Det som skjer på losordningen, er en del av det arbeidet som Kystverket holder på med, men Kystverkets budsjettmidler for 2015 vil i stor grad gå til å kunne framskynde farledsutbedringer langs kysten. Ikke bare finansierer en det som lå i tiltaksplanen for denne fireårsperioden, men i det budsjettet som er framlagt, har vi øg foreslått bevilgninger til planlegging av farledsutbedringer som lå i neste seksårsperiode, ergo framskynder en satsingen betydelig.

Jeg legger vekt på å styrke Kystverkets kapasitet og

kompetanse på samfunnsøkonomisk analyse. Det er viktig for at de skal kunne gjøre gode beregninger og anslag for hvor en bør ta grep videre. Det er igangsatt flere tiltak og utredninger for å styrke kunnskapsgrunnlaget og utvikle styringsinformasjon om godstransporten på sjø, og alle transportetatene gjennomfører nå en bred samfunnsanalyse av godstransport for å analysere varestrømmer og kartlegge potensial for overføring av gods fra vei til sjø og bane. Dette prosjektet er planlagt sluttført sommeren 2015 og vil være veldig viktig for en del prioriteringer vi da gjør, ikke bare for skipsfarten, men øg for jernbane og landeveistransport.

Det er også verdt å diskutere når skipsfarten er en hensiktsmessig transportaktør. Det er jo ikke sånn at om en skal ha en vare fra Oslo til Drammen, må det være et mål at det skal gå på sjø. Da vil det være naturlig å sende det med andre midler. Det har øg blitt påpekt mange ganger at skipsfarten har sine fortrinn – når man skal transportere store volum og/eller over lange distanser – og en har som regel, under både denne og den forrige regjeringen, sagt at når det gjelder avstander på over 500 km, er skipsfarten en naturlig vinner, men at på kortere avstander kan jernbane ofte være vel så hensiktsmessig. Det vi øg må ta hensyn til, er at skipsfarten har en fordel når man først har fått varen på skipet, for da er transportkostnadene lave, men det er relativt høye håndteringskostnader hver gang man skal laste om. Det igjen betyr at på korte distanser vil gevinsten ved å ha noe på skipet være liten, og kostnadene ved å håndtere en havn i hver ende vil være store sammenlignet med andre transportformer. Derfor må vi øg ha en nyansert tilnærming til hvilke varestrømmer det er som skal på hvilke transportmiddel.

Skal vi klare å få dette til å bli mest mulig hensiktsmessig, er vi avhengig av mange aktører, fordi dette er et fritt marked der ulike logistikkjeder velger sine framkomstmidler selv. Det er markedsaktørene innenlands og utenlands som etablerer logistikkjønsningene, og som tar beslutninger om valg av transportmiddel. Det er ikke et valg som Kystverket tar på deres vegne, og det er ikke et sånt samfunn vi burde ha heller, der staten skal sitte og diktere hvilke transportformer ulike personer skal bruke.

Men det er mulig for staten å bidra til å legge til rette for bedre valg. Det gjør en gjennom avgiftsregler. Det gjør en gjennom å stimulere konkurranse. Det gjør en gjennom å fjerne kostnader, og det gjør en gjennom å sikre at de ulike transportformene i større grad faktisk bærer de kostnadene de selv påfører samfunnet. Der har noe av regjeringens politikk vært innrettet, ikke nødvendigvis direkte mot skipsfarten, men på at vi skal få fram mer reelle kostnader for godstransport på landeveien.

Derfor har denne regjeringen hatt en stor satsing på økte kontroller av vogntog, rett og slett for at de aktørene som ikke har gode vogntog, som sparer seg til fant, setter sine medtrafikanter i fare og ikke vedlikeholder vogntogene sine, skal tas ut av trafikken. Det gjør at en kan få vekk en del aktører som i dag underbyr på pris og dermed ødelegger konkurransen, ikke bare for norske vogntogaktører, men øg for jernbanen og skipsfarten. Derfor har vi sagt at vi skal innføre obligatorisk bombrikke fra nyttår, for at

den skal sørge for at en betaler for seg i bomringene. Vi har tatt i bruk tydeligere kontrollvirkemidler langs veiene, ikke bare økt kontroll, men òg muligheten for å ta i bruk hjullås. Vi har endret lovverket i tråd med det, nettopp for at en skal kunne holde kjøretøy tilbake. Ved å ta sånne grep vil en altså få vekk dem som i dag underbyr i konkurransen om landeveistransport. Da får en et riktigere prisbilde på den formen for transport. Det i seg selv vil bedre konkurransevnen for jernbane og for skipsfart.

Så er det viktig at Kystverket bidrar med å legge til rette for farledene inn og ut av havnene, og at operasjonene i havnene og alt det som Kystverket har ansvar for, blir mer effektivt for å få ned kostnadene. I klimameldingen fra 2012 nevnes det at regjeringen vil legge til rette for overgang fra godstransport på vei til transport på sjø og bane, og at en vil styrke sjøtransportens rolle i transportsystemet. Men òg i klimameldingen understreker en at det ikke er alle steder det er potensial for å overføre gods til sjø, rett og slett fordi avstandene blir for korte. Det en her nevner, er en konkurranseflate som er over 500 km. Dette er altså en kunnskap, en mening, som har blitt etablert på tvers av regjeringer.

For å bedre framkommelighet og sikkerhet i transport-systemene, for å redusere utbyggingsbehov og vedlikeholdskostnadene for vei – en lastebil sliter jo på veien 500–600 ganger mer enn en personbil – og for å redusere miljøskadelige utslipp fra transportsektoren vil regjeringen legge til rette for mer godstransport på sjøen. Transport- og logistikkløsninger er samtidig svært sammensatt, som jeg har nevnt. Det er mange aktører og beslutningstakere som påvirker transportstrømmene og transportmideldfordelingen, og det er markedet som har siste ordet. Fra vår side er det først og fremst viktig at utviklingen av transportinfrastrukturen ses i en sammenheng, og at investeringer og avgiftspolitikken ser transportsektorene under ett. Det gjelder bl.a. det jeg nevnte med økt kontroll og respons mot lastebilnæringen.

I dette perspektivet er det viktig å ha med seg at Kystverket ikke rår over ressurser og virkemidler som alene kan bidra til å endre godsstrømmer, eller for den saks skyld påvirke markedets valg av transportmiddel, men de kan gi viktige bidrag i den sammenheng. Men dette må ses opp mot det som vi gjør på vei, på jernbane, i skatte- og avgiftspolitikken og i arbeidslivspolitikken osv. Ettersom det er transportpolitikken i sin helhet og et samlet statlig virkemiddelapparat som vil kunne påvirke markedets valg av transportmiddel, bør framtidig revisjon av denne typen se alle relevante deler av statsforvaltningen under ett.

Til slutt vil jeg si at vi registrerer at det er mye bra som skjer med nærskipfarten i Norge. Ting går i riktig retning, selv om det av og til går sent, og det er mange som jobber aktivt for å få tak i gods som i dag går langs veiene. Det er positivt, og det vil vi være med og bidra til at skjer videre.

Rasmus Hansson (MDG) [11:08:03]: Stortinget har vedtatt et klimaforlik. Det klimaforliket kan man si mye om, men på nasjonalt nivå er essensen i forliket at innen 2020 skal klimagassutslippene i Norge være redusert fra om lag 53 til om lag 47 millioner tonn. Det er ikke rare

greiene. Resten skal tas ved mer eller mindre effektive og mer eller mindre teoretiske kvotekjøp utenlands, men det skal altså kuttes 6 millioner tonn i Norge.

Dette har ikke skjedd, og det vet vi jo ganske godt nå. Gjennom fem, seks, sju år med klimaforlik har det ikke blitt kuttet i utslipp i Norge, og nasjonalbudsjettet som ble lagt fram nylig, inneholder en tabell fra Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet som anslår at klimagassutslippene heller ikke kommer til å gå ned fram til 2020. De kommer ikke til å begynne å gå ned før nærmere 2030.

Den saken vi diskuterer nå, vedtakene om å overføre gods fra vei- til sjøtransport, er et glimrende eksempel på hvorfor det ikke kuttes i klimagassutslipp i Norge. Det er et glimrende eksempel på hvorfor man faktisk innenfor transportsektoren har hatt en økning i klimagassutslippene på 10 pst. mellom 2000 og 2013. Årsaken er selvfølgelig at de nasjonale målene som vedtas, og gjentas, i Stortinget, og ifølge nåværende regjering til og med skal forsterkes, ikke blir operasjonalisert, ikke blir brutt ned på den enkelte sektor, ikke blir gjort til en målsetting for en statsråd, for en sektor og for etater – og de blir ikke koblet til konkrete virkemidler.

Når Stortinget vedtar at gods skal overføres fra vei til sjø, er det av flere grunner, men en av de viktigste grunne er antakelsen om at dette vil føre til lavere klimagassutslipp per transportert godsenehet. Så hvorfor har ikke skiftende regjeringer ønsket å koble konkrete målsettinger til disse tiltakene? Det er en interessant politisk diskusjon, men resultatet er helt åpenbart: Det blir ikke kuttet i utslipp så lenge man ikke operasjonaliserer sine overordnede, luftige nasjonale mål, og så lenge det altså er en aktiv, bevisst uvilje mot å gjøre det i etater og hos det politiske flertallet i Norge.

Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Miljøpartiet De Grønne har lagt fram et forslag om en klimalov – at det skal legges fram en klimalov for avstemning i Stortinget i denne perioden. Grunnen til det er nettopp at en klimalov vil gi det forpliktende rammeverket som vil kreve at klimamål brytes ned på sektornivå og på etatsnivå, at det må rapporteres, og at forskjellige utvalgte tiltak, f.eks. overføring av gods fra vei til sjø, får knyttet til seg et forventet resultatmål, som det blir målt opp mot, og som gjør at en statsråd vil måtte rapportere på hva som har skjedd, og hvorfor det har skjedd. Det er en forpliktelse som man av en merkelig årsak hittil ikke har villet ta på seg i Norge. Resultatet er svært velkjent og svært nedslående, men muligheten ligger altså her, ved å vedta en klimalov som gjør denne jobben.

Så påpeker statsråden en rekke trekk i utviklingen innenfor sjøtransport: endring av avgifter, sammenslåing mellom Samferdselsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet, sammenslåing av Transnova og Enova osv. Jeg er enig med statsråden i at dette er gode trekk. Jeg tror de vil føre i riktig retning. Men de vil selvfølgelig føre i riktigere retning hvis de blir knyttet til konkrete resultatmål. For det som fortsatt er illevarslende, er statsrådets henvisning til konkurransehensyn. Vel – konkurransehensyn er noe man kanskje må se bort fra av og til hvis man ønsker å oppnå et annet mål. Statsråden slår selvfølgelig også fast

at markedet har det siste ordet. Vel – hvis han tar det alvorlig, er det altså ikke statsråden som har det siste ordet, og statsråden må ha det siste ordet hvis klimamålene som han har forpliktet seg til, skal bli gjennomført.

Spørsmålet til statsråden blir da: Er statsråden enig i at overføring av gods fra vei til sjø og reduksjon av klimagassutslipp fra transport ved hjelp av overføring av gods fra vei til sjø, bør bli prioriterte, konkrete mål for Samferdselsdepartementet og for Kystverket?

Statsråd Ketil Solvik-Olsen [11:14:06]: Det ble sagt at statsråden må ha det siste ordet hvis vi skal få til dette, for hvis ikke, så lar en markedet få styre. Ja, ønsker vi et samfunn der statsråden skal sitte og bestemme om Schenker skal sende en container med skip, tog eller lastebil fra Oslo til Drammen, fra Oslo til Tønsberg, fra Oslo til Kristiansand? Det kan vi selvsagt ikke ha! Derfor er det markedet – ved at det er logistikksekselskapene, eierne av transporten – som tar valgene om hvilke virkemidler, hvilke transportformer man velger. Vi kan ikke ha et samfunn der politikerne skal sitte og ta slike beslutninger.

Men det samfunnet *skal* ha, er en regjering som faktisk legger til rette for at det blir mer attraktivt å sende varer med skip og jernbane, for en skal ta inn over seg helheten i at det koster mye penger i vedlikehold på vei å sende mer gods på lastebil. Det sliter mer på veiene, det øker transportvolumene, det reduserer trafikksikkerheten, og det reduserer framkommelighet. Der vi kan få mer gods over på jernbane og skip, frigjør en kapasitet på veiområdet til andre ting, og en reduserer vedlikeholdskostnadene. Derfor er det viktig, som jeg nevnte, at vi ser kysttransporten som en del av transportmønsteret på land, og derfor er det viktig at dette ansvaret nå ligger i Samferdselsdepartementet i stedet for å ligge som en del av fiskeripolitikken, slik det var før. Dette mener jeg i seg selv viser en annen måte å tenke på med dagens regjering enn med forrige regjering.

Så er det viktig at vi ser på hvilke kostnader som tillegges de ulike transportformene. I dag dekker skipsfarten stort sett alle sine kostnader selv. Jernbanen er sterkt subsidiert, og veitransporten betaler veldig mye av sine – og andres – kostnader. Da må vi også se på hvordan vi kan gjøre endringer her. Men det er altså jernbanen som kommer best ut, og lastebilnæringen som betaler mest. Så det er ikke slik at lastebilnæringen i utgangspunktet har en fordel, men lastebilnæringen har en fordel ved at også bilistene er med og betaler for den infrastrukturen som ligger i bunnen. Så her kan det være ulike ting som gjør at lastebilnæringen kommer bedre ut enn det de burde, og at skipsfarten kommer dårligere ut. Vi må sørge for at vi får et jevnere konkurransegrunnlag her, som gjør at når Bring, Schenker og andre – eller Bama, Toro etc. – velger sine transportløsninger, så får de et incentiv til å velge skipsfart der det er mest hensiktsmessig, men det er ikke hensiktsmessig i alle områder.

Så må vi også se på de mulighetene som finnes, og representanten fra Høyre tok opp dette med Fjordline – beklager at jeg ikke nevnte det i forrige omgang. Det er en del områder der det går tjenester i dag, der vi med letthet kunne ha fått lastebilene over på skip i stedet for at de

må kjøre mellom Bergen og Stavanger. Dette er noe det jobbes med. Men det vi har sett, er jo at det ikke bare er taxfree som er en utfordring; det er også sterke krefter i fagbevegelsen som ser på dette som et problem, fordi skipet de skal gå med, er dansk og ikke norsk – og bare der kommer altså miljømålene i konflikt med litt gammeldags tenkning i enkelte fagorganisasjoner. Dette er også ting som viser hvorfor dette ikke ble løst de siste åtte årene, men vi har til hensikt å få løst det, og vi har god dialog om problemstillingen.

Det er for meg viktig at mer av det godset som kommer til Norge, kommer med skip eller med jernbane, for når det gjør det, så går det sannsynligvis lenger oppover kysten eller lenger inn i landet på kjøll eller på jernbane. Hvis det først kommer til Norge på lastebil, blir det sannsynligvis levert helt fram til døren med lastebil.

Når vi ser på transportmønstrene i Norge, ser vi altså at jernbane har en rimelig god konkurransevne fra Oslo til Trondheim, fra Oslo til Bergen, fra Oslo til Stavanger. Skipsfart har en rimelig god konkurransevne på de samme strekningene, men fra Gøteborg til Oslo er det i all hovedsak lastebil det kommer med. Det er der vi må gjøre en jobb, og det er der denne statistikken ikke fanger det opp. Hvis vi hadde klart å få mer av godstransporten som kommer innenlands, over på kjøll, så hadde vi vunnet fram veldig mye her. Men mye av dette kommer på kjøll på bulk, det som kommer til Vestlandet, kommer på kjøll. Vi må få en statistikk som tar mer hensyn til all form for transport på sjø, så vi får mer reelle sammenligningstall, og da er det altså uheldig når en kun tar med seg NOR-skip i innenlandstrafikk, og ikke tar med seg utenlandske eller NIS-registrerte skip. Dermed blir statistikken en viser til, litt for dårlig. Den underslår den transporten som skjer til sjøs, som i dag ligger i skyggen.

Men igjen: Vi jobber iherdig for å få mer gods over på sjø. Men det på en måte å få et eget mål, ja, målsettingen – det er jo virkemiddelbruken som er den viktigste. Vi har sett at det har blitt satt klimamål i mange, mange år i mange klimameldinger uten at en har innfridd dem, fordi virkemidlene ikke følges opp. Da er det bare å vise til at Kystverket er en av budsjettvinnerne, og en annen av budsjettvinnerne er altså jernbane. Sammen med Kristelig Folkeparti og Venstre har denne regjeringen sørget for at for første gang på lang, lang tid vil vedlikeholdsetterslepet på jernbanen bli redusert neste år. Vedlikeholdsetterslepet på jernbanen vokste med nesten 1 mrd. kr årlig under den forrige regjeringen. Til tross for at alle sa at vi skulle ha mer gods over på jernbane, så valgte en ikke å prioritere vedlikehold av jernbane. Og det gjorde at når en kom til 2009–2010, så begynte jernbanen å bli så nedslitt og hadde så mye kanselleringer at folk sluttet å bruke jernbanen – uavhengig av hva politikerne hadde som overordnet festtaler – rett og slett fordi logistikkbransjen trenger å vite at varene kommer fram når det er avtalt.

Det er det samme en må få til på skipsfart: Det er for mye forsinkelser en del steder på rutene fordi det tar for lang tid i havnene, og det har også vært mange konflikter i havnene som illustrerer utfordringene som finnes. Derfor må også nærskipsfarten kunne vise mer pålitelighet på

tid og lavere kostnader med «handling» i havnene for at en skal få opp konkurransevnen. Da nytter det ikke bare å peke på Kystverket eller på en statsråd. Det er viktig å peke på markedet, for det er så utrolig mange aktører som har innflytelse på de valgene som blir tatt, og de kostnadene som påføres. Det er derfor en statsråd alene verken kan eller bør ha ansvaret, men en statsråd skal ha ansvaret for de offentlige delene av denne sektoren, og jobbe i tråd med de politiske målene en har. Og dette har vi sørget for ved at Kystverket er innlemmet i transportsektoren, altså i Samferdselsdepartementet og ikke i fiskerisektoren, slik det var før.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [11:21:19]

Interpellasjon fra representanten Sonja Mandt til justis- og beredskapsministeren:

«Den opprinnelige meningen med aupairordningen var kulturutveksling. Det handlet om å gi et ungt menneske muligheten til å reise ut som barnepasser og som hjelp i vertsfamilien med lett arbeid, og på denne måten lære kulturen og språket bedre å kjenne. Vertsfamilien fikk til gjengjeld kjennskap til au pairens kultur. Au pair er fransk og betyr «på like fot». Målet var altså at likeverdige parter skulle få glede av likeverdig kulturutveksling. I dag ser vi at kvinner fra fattige land forlater hjemland og familie for lavtlønna jobb som hushjelp og barnepasser. Det er lenger mellom de gode historiene, og det kan fortelles om utnyttelse av billig arbeidskraft, seksuell trakassering og vertsfamilier som spekulerer i hvordan de best kan utnytte ordningen.

Hvordan vil regjeringen bidra til å sikre at aupairordningen brukes som en kulturutveksling, slik den opprinnelig var ment?»

Sonja Mandt (A) [11:22:31]: Jeg vil starte interpellasjonen med å si at aupairordningen er flott for mange og har gjennom mange år vært en god ordning, både for våre egne unge til å reise ut og for familier i Norge til å bli kjent med andre kulturer.

Aupairordningen ble regulert av Europarådet i 1969 og ratifisert i 1971. Norge var i begynnelsen et sendeland, mens vi nå er et mottakerland, spesielt for au pairer fra Asia og Øst-Europa. Det stiller andre krav til våre egne regler og til håndteringen av ordningen, en ordning som innebærer rundt 3 000 nye au pairer i året.

Det er ikke ordningen i seg selv jeg mener er feil, men det vi ser, er at ordningen nå uthules til noe annet enn det den var ment å være, nemlig en kulturutveksling. Det å være på like fot, som det opprinnelig betyr, skal gi kunnskap om språk og kultur og gjelder for dem mellom 18 og 30 år, flest jenter, men ca. 5 pst. er menn.

Det er definert i retningslinjene hvilke oppgaver som skal gjøres, og oppholdstillatelse gis for inntil to år. Det varierer imidlertid fra land til land om det gis oppholdstillatelse eller arbeidstillatelse, mens vi i Norge gir oppholdstillatelse.

telse eller arbeidstillatelse, mens vi i Norge gir oppholdstillatelse.

Spørsmålet er da om dette har blitt en ordning for dem som ønsker seg billig arbeidskraft til hjelp i hjemmet. I dag ser vi nettopp at ordningen kan utnyttes til det. Norsk Folkehjelps Au Pair Center, som driver rådgiving, informasjon og juridisk bistand, kan fortelle om mange sider ved ordningen som ikke bare er positive. Noen opplever misbruk og dårlige arbeidsforhold. De får ingen språkopplæring eller kulturutveksling og har lange arbeidsdager, med tungt husarbeid og mye ensomhet. Jeg tror vi er enige om at ordningen ikke var ment å skulle brukes til å legitimere slike forhold.

I dag er det folk fra Peru og Filippinene som er den største gruppa utenfor Schengen som får status som au pair. De som er innenfor Schengen, kan jo inngå arbeidsavtaler. De faller derfor utenom. Mange av dem som kommer hit, kommer fra fattige kår, med familie og barn hjemme, selv om hovedregelen er at barn i hjemlandet ikke skal gi oppholdstillatelse. Men det vet vi skjer. Det unngås ved at de ikke forteller, ikke registrerer ungene på seg selv eller har falsk identitet. De vil jo ofte hjelpe dem som er igjen hjemme – og kan også gjøre det med det tilskuddet de kan sende hjem.

Folkehjelpens Au Pair Center har avdekket flere tilfeller av menneskehandel. I 2013 hadde de 350 henvendelser. I tre av sakene er det avslørt at det jobbes for mye, slik at det tenderer til menneskehandel. Kontrakten sier maksimum 30 timer i uka. Det skal holdes, men det vet vi brytes.

Har vi så noen regler for å hindre dette? Stortinget endret utlendingsloven. Det ble innført karantenetiltak mot vertsfamilier som misbruker ordningen. Karantenetiltak vil være forebyggende og vil kunne beskytte mot utilbørlig press fra vertsfamilien. Tiltaket rammer først og fremst vertsfamilien, ikke au pairen. Det tror jeg er viktig og riktig.

Hvorfor lage en debatt om denne ordningen – er vi så uenige? Det er viktig fordi det skjer så mye negativt innenfor en ordning som skulle være positiv for alle. Vårt politiske ansvar er å lage ordninger som ikke tillater misbruk av andre mennesker, eller som ikke utnyttes.

Som medlem i Nordisk råd har jeg også løftet saken inn i det nordiske samarbeidet, for dette er utfordringer som dreier seg om flere nordiske land – Danmark mest, Finland minst. Det dreier seg mindre om Finland fordi de har strenge regler om bl.a. å ha studert språket på forhånd, og det kan kanskje skremme. I Sverige er det vanskelig å få arbeidstillatelse dersom en har vært au pair i et annet land rett før. Der har søknadsmassen gått ned. Kanskje er det grunnen.

Vi i Norden er et felles marked. En ser at mange først jobber i ett land, og så i et annet. De shopper vertsfamilier. Norge er på topp, mest attraktivt, fordi vi har ganske høy sats for lommepenger – 5 400 kr i måneden. Derfor har vi også flest saker.

Det vil være smart å lage et felles regelverk for Norden for å sikre at dette igjen blir et reelt kulturutvekslingstilbud. Valg av land bør gjøres på forhånd. Landene i Norden er ganske like når det gjelder kultur, og det må være unød-

vendig å ha opphold i flere av disse for å lære mer om vår kultur, dersom det er grunnen.

Jeg tror vi også må bevisstgjøre politiet med hensyn til hvordan de skal jobbe med dette, og hvilke krav som skal stilles til vertsfamilien. Men vi må også være klar over at politiet ikke alltid blir sett på som medhjelpere av dem som kommer hit, men ofte blir sett på som en trussel. Derfor er det viktig at politiet har god kunnskap om forhold rundt dette med aupairordningen. Enkelte blir utsatt for ganske alvorlige handlinger. Vi kan finne flere dommer i rettssystemet vårt der offeret var au pair – flere var utnyttet seksuelt. Spørsmålet politiet bør stille seg, er om det er en au pair vi snakker om, eller om det er et offer for menneskehandel. Det er da viktig kanskje å være oppmerksom på det å kunne tilby en refleksjonsperiode dersom det er det siste vi snakker om, og at dette blir en sak for domstolen, slik at det følges opp.

Alle regler må synliggjøres bedre. Det at ferieloven gjelder for au pairer, er kanskje kjent for noen. Men regelverket er noe uklart, og det er lett å tøye – dette er lik-som ikke arbeidstaker og arbeidsgiver. Dette er kanskje noe statsråden kan ta videre inn i regjeringa, selv om jeg vet at dette lovverket ikke er hans felt. Men regelen bør bli klarere.

Det å komme som au pair til Norge eller Norden er for mange den eneste muligheten til å komme hit. Det er derfor viktig å finne ut måter der vi kan ivareta deres forhold best mulig. Språkkrav, studietillatelse og mer rendyrking av kulturutvekslingssida kan være noen tiltak som kan nytte. Andre tiltak kan være klarere regler om arbeidstid, bedre definisjon av hva lettere husarbeid er – se på hvorfor Sverige har færre søkere enn andre land! Er kravet om førsteland rett vei å gå? Skal vi sette en grense for hvor mange land en kan reise til, eller skal det være en begrensning når det gjelder tida, også totaltida?

I Danmark er forsikring et krav. Der meldes au paires inn til folkeregisteret og sykeforsikringen samt tre andre forsikringer, som dekker arbeidsskade, fritidsskade og ulykkesskade og hjemsendelse ved sykdom eller død. De må også dekke hjemreise til bopel utenfor Europa. Kan det være en vei å gå å finne regler i fellesskap? Vi vet at noen vertsfamilier regner forsikringspremien inn i totalen og motregner eller forventer ekstra service. Det er ikke lov. Bør vi ser mer på den regelen? Mye er regulert i forskrifter. Skal verdien av fri kost være en del av feriegrunnlaget? Hvem informerer om ferieloven? Bør det i standardkontrakten ligge en avtale om både lønn, ferie og rettigheter?

En annen side ved ordningen som jeg har lyst til å nevne, er synet på likestilling. Siden majoriteten er kvinner, er dette også en likestillingsutfordring. Noen vertsfamilier velger au pair fordi de ikke ønsker å gjøre husarbeid eller å passe egne unger. Au paires brukes da som 24-timers hjemmetjeneste. Vi har på den måten fått en ny type «herskap og tjener», som jeg mener vi ikke skal godta skjer her i Norge.

Er det en løsning å gjøre det lettere for folk å komme til Norge, jobbe som hushjelp og få arbeidstillatelse? Det er mange som ønsker seg hjelp i huset. Med au pair kan de

få det til en lav pris, en pris som ikke rimer med lønningene ellers. I stedet for å betale en hushjelp 20 000–25 000 kr i måneden, kan de betale 5 400 kr og få 24 timers service. Det er sosial dumping. Når dette skjer i arbeidslivet ellers, tar vi tak – da kan fagbevegelsen ta tak, da har vi et lovverk som slår inn. Her er det fritt fram. Derfor har jeg løftet denne debatten.

Vi må se på hvordan vi kan løse dette. Her er det mange ting å gripe fatt i.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Anders Anundsen [11:32:07]: La meg først få takke representanten Mandt for interpellasjonen. Det er viktig å ha åpne diskusjoner om aupairordningen. Jeg synes også det er viktig, det engasjementet representanten har vist, ikke bare i Norge, hadde jeg nær sagt, men også ved å løfte dette opp på den nordiske dagsordenen. For det er ingen tvil om at dette kan være et spørsmål som egner seg godt for å ha noen fellesnordiske retningslinjer for hvordan dette skal være, i større grad enn i dag.

Norge ratifiserte Europarådets avtale om ansettelse av au pair fra 1969 i 1971. Siden den gang har, som interpellanten var inne på, mye endret seg hva angår kjønnsroller og likestilling, regulering av arbeidsinnvandring og internasjonale migrasjonsstrømmer. Antallet au pairer i Norge har også økt vesentlig, og dagens au pairer kommer i større grad enn før fra fattigere og mindre utviklede land enn Norge.

I 2013 ble 1667 nye aupairtillatelser gitt. Per 31. oktober i år var det gitt 1220 tillatelser. Om lag 85 pst. av dem som fikk aupairtillatelse i 2013 og 2014, er filipinske statsborgere. Etter dem kommer ukrainske, vietnamesiske og thailandske borgere, som hver fikk 2 pst. av aupairtillatelsene.

Formålet med aupairordningen er, som interpellanten sier, kulturutveksling hvor en ung voksen får mulighet til å lære et annet språk og få innsikt i en annen kultur gjennom å bli inkludert i en familie i vertslandet. Tanken er også at vertsfamilien skal lære om au paires kultur og hjemland. Som gjenytelse skal au paires gjøre lettere husarbeid og hjelpe til med barnepass. Aupairordningen innebærer således ikke et tradisjonelt arbeidsgiver-/arbeidstakerforhold.

Aupairordningens intensjon – språkopplæring og kulturutveksling gjennom arbeid og deltakelse i familie – er god og baserer seg på verdier som gjør at ordningen, som også interpellanten egentlig konkluderer med, bør bestå. Men vi er helt nødt til å få den til å fungere på best mulig måte. Ungdom også fra andre land bør fortsatt kunne få muligheten til å komme til Norge og lære om norsk kultur og norske samfunnsforhold.

Fafo-rapporten «On equal terms?» som er skrevet av Cecilie Øien i 2009, konkluderer med at mange har hatt stor glede av aupairordningen, men at ordningen ofte ikke oppfattes og praktiseres slik den var tenkt. Selv om kulturutvekslingsaspektet ikke er helt uviktig for ordningen i dag, er det dessverre en del vertsfamilier som oppfatter

aupairordningen først og fremst som en slags arbeidsordning eller inntektsstrategi.

I media rapporteres det fra tid til annen om alvorlig misbruk av ordningen. Dessverre er det slik at avhengighetsforholdet mellom au pairen og dennes vertsfamilie gjør at au pairer kan være utsatt for ulik grad av utnyttelse. Jeg er også opptatt av at vi skal ta disse utfordringene på alvor.

I 2011 foretok Justisdepartementet en evaluering av aupairordningen som førte til flere endringer i regelverk og praksis, med sikte på å styrke kultur aspektet og hindre at au pairer utnyttes som billig arbeidskraft. Det har i de senere årene blitt innført en rekke tiltak for å hindre misbruk og styrke kulturutvekslings aspektet. Ett av tiltakene var å innføre en karanteneordning for vertsfamilier som misbruker aupairordningen ved grove eller gjentatte brudd på vilkårene for å ha au pair, og for vertsfamilier med et medlem som er ilagt straff for forhold begått mot en au pair.

Bestemmelsene om karantene for vertsfamilier trådte i kraft 1. juli 2013. Den er med andre ord relativt ny. Utlendingsdirektoratet har i løpet av den tiden ilagt to vertsfamilier karantene. I tillegg er det nå ytterligere 14 saker mot vertsførelde som ligger til behandling. Av andre tiltak som er innført etter evalueringen for å hindre misbruk og styrke kulturutvekslingen, vil jeg nevne tilrettelegging for raskere overgang mellom tillatelser, styrket informasjonsarbeid, at vertsfamilien skal dekke au paires hjemreise, justert beløp for lommepenger og språkkurs, at man bidrar til bedre å etterleve skattereglene og begrensning av personkretsen som kan bli au pairer.

Dersom det viser seg at disse tiltakene ikke har hatt ønsket effekt, mener jeg det må vurderes å innføre nye tiltak. Som det fremgår av regjeringsplattformen, ønsker regjeringen Solberg å fortsette arbeidet mot sosial dumping. Vi må sikre at aupairordningen brukes for kulturutveksling, og forhindre misbruk. Derfor er det viktig for meg å følge nøye med i om de tiltakene som er gjennomført, har den ønskede effekt.

Så er det viktig å understreke at den typen debatter som representanten Mandt har løftet opp i Stortingssalen i dag, også er et viktig bidrag til at vi skal holde fokus på utfordringene som aupairordningen kan medføre. Samtidig synes jeg interpellanten har hatt en veldig balansert fremstilling, nettopp fordi det er mange fordeler med aupairordningen. Det er vanskelig å si at aupairordningen som sådan bør avvikes fordi det finnes misbruk, men det er vår jobb å legge forholdene til rette for at misbruk ikke skal skje.

Sonja Mandt (A) [11:37:43]: Takk til statsråden for en grundig gjennomgang. Mange av au parene kommer fra fattige land, men vi ser nå også at man fra land som Spania og ellers i Sør-Europa bruker ordningen som springbrett til å arbeide i Norge. Det er vel og bra, men det er heller ikke i tråd med intensjonene i ordningen, som skal være kulturutveksling. Og igjen, de skal gjøre et arbeid som kanskje ikke står i forhold til lønna, avtalen eller ordningen som sådan.

Det skjer en utredning innenfor EU. Det blir spennende å se hva den utredningen kommer fram til. Da kan

vi skjele litt til den, hva man eventuelt foreslår av endringer.

I 2013 hadde Au Pair Center 350 henvendelser. Hittil i år har det vært 650. Det forteller at enten tør flere å si fra, fordi hjelpeordningen er mer kjent – den startet som sagt i 2013, og det har vært gode oppslag i media, på tv – eller i verste fall er det flere som blir misbrukt, eller dårlig behandlet. Av dem som henvender seg, er de fra Filippinene overrepresentert. Maktfordelingen er skjev, fordi mange av dem som kommer, er fattige i utgangspunktet, og de er redde for å bli sendt hjem. De trenger penger, og de godtar mye. Vi hører om saker der papirer beslaglegges av vertsfamiliene, om utleie til andre familier eller bedrifter, om seksuelle overgrep og om arbeid som ikke er i nærheten av lett husarbeid. Heldigvis har vi Au Pair Center, der de har advokater som hjelper til med de grøveste historiene. En liten parentes – dette er et senter som Høyre og Framskrittspartiet ønsket å fjerne støtten til i budsjettet, og en kan stille spørsmålsteget ved hvorfor.

Spørsmålet er hvordan au parene skal ivaretas best mulig dersom reglene brytes, og det blir en dom. Hvem har ansvaret for å ivareta dem, og hvordan skal vi hjelpe dem best? Jeg ser fram til en god debatt om et tema der jeg ikke tror vi er veldig uenige når det gjelder formålet med aupairordningen, men der vi bør drøfte de ulike måtene for å gjøre den best mulig, sånn at de unge som kommer, får en god ordning som kulturutveksler, både for seg selv og for vertsfamiliene.

Statsråd Anders Anundsen [11:40:28]: Interpellanten var inne på at også en del europeiske land nå er aktuelle som – jeg hadde nær sagt – avsendere av au pairer. Men som jeg nevnte i mitt innlegg, er det fortsatt slik, i 2013 og 2014 i hvert fall, at 85 pst. av de au parene som kommer, er filippinere. Deretter kommer ukrainere, vietnamesere og thailendere, men de har en ca. 2 pst. andel. Så den alt overveiende andel er altså filippinske au pairer som kommer til Norge. Det bidrar til å skape noen av de utfordringene som interpellanten var inne på, avhengighetsforhold, maktsituasjonen mellom au pair og vertsfamilie, som vi skal være særskilt oppmerksomme på.

Vi blir alle veldig rystet når vi ser eksempler som dukker opp i media, om måter aupairordningen er misbrukt på. Noen ganger er det altså misbruk på det aller, aller groveste, kombinert med alvorlig og grov kriminalitet. Det er helt avgjørende at vi både har kompetanse og innsikt til å håndtere den typen situasjoner. Og det bekymringsfulle er at de sakene som blir omtalt i media, sannsynligvis kan representere toppen av et isfjell, fordi dette er saker som det er komplisert å komme frem med i utgangspunktet, nettopp fordi maktforholdet mellom partene er såpass ulikt som det det er.

Samtidig vil jeg fastholde det som jeg sa i mitt innlegg, og som jeg oppfatter at interpellanten også er enig i, at det er veldig mange som har glede og nytte av aupairordningen, ikke minst av dem som kommer hit for å delta i denne kulturutvekslingen og får tilbud om språkopplæring og oppfølging. Når aupairordningen fungerer etter hensikten, er det en god ordning.

I tillegg til aupairsenteret har også flere av formidlerfirmaene tilbud som gis både til vertsfamilier og til au parene. Det kan være språktilbud, det kan være egne kulturutvekslingstilbud og andre oppfølgingstilbud underveis i oppholdet til au paires, som også samlet bidrar til, tror jeg, å styrke relasjonen og å redusere maktgapet noe, for au paires som deltar på disse tilbudene, vil jo få et slags fellesskap, noen å være sammen med, fortelle sine historier til, og dra nytte av hverandres kompetanse i så henseende. Så i tillegg til den jobben som aupairsenteret gjør, som gjennom budsjettforliket med Kristelig Folkeparti og Venstre nå er sikret fortsatt finansiering, er det også en del tilbud som gjennomføres av formidlerfirmaene, som det også er viktig å ha med seg i dette bildet.

Hege Haukeland Liadal (A) [11:43:23]: Jeg vil benytte anledningen til å snakke om behovet for et sikkerhetsnett rundt både vertsfamilie og au parene som kommer til Norge. Det bringer meg til behovet for aupairsenteret, som jeg er glad for ligger inne i budsjettet for 2015.

Aupairsenteret ble offisielt åpnet januar 2013 som et av flere tiltak for å sikre at aupairordningen brukes etter den intensjon den har om kulturutveksling.

Av andre tiltak som også statsråden var inne på, og som ble iverksatt for å sikre ordningen, var bl.a. at au paires ikke skal ha barn, at de skal kunne flytte inn hos neste vertsfamilie etter at de har levert søknaden hos politiet, at vertsfamilie skal kunne betale hjemreise, og at det finnes en karanteneordning mot vertsfamilier som misbruker ordningen. Ingen av disse forbedringene har en effekt i seg selv hvis det ikke finnes en instans som påser at de følges.

Ordnningen er skrevet på norsk. For å formidle dette videre til au parene oversetter bl.a. aupairsenteret dette, legger det ut på sine web- og facebooksider og forteller om det på sine informasjonsmøter. Uten denne informasjonen hadde au parene vært uvitende om at ordningen i det hele tatt finnes. Da har Stortinget i realiteten vært med på å vedta en lov som de den skulle verne om, ikke vet at eksisterer.

Au Pair Center påser at au parene får de rettighetene de faktisk har, og uten senteret kan de vertsfamilie som misbruker ordningen, gjøre dette helt uten konsekvenser for dem selv. Uten senteret har heller ikke de vertsfamilie som søker hjelp og råd på senteret for å gjøre oppholdet for au paires best mulig, et sted å henvende seg.

Hvert år må Au Pair Center kjempe for sin eksistens gjennom å sikre at det er på statsbudsjettet, og – i etterkant av det – være med i årlige anbudskonkurranser. Vi bør som politisk myndighet minst sikre at det bevilges midler over statsbudsjettet. Ettårige anbud er også en stor utfordring.

Dette handler om tillit og kompetanse som bygges opp over tid. Senteret fører statistikker og vil kunne komme med anbefalinger om hvordan forbedringene i aupairordningen bør skje.

La oss ikke skusle det bort med årlige bevilgninger og usikkerhet om de i det hele tatt finnes på neste års statsbudsjett. Så lenge aupairordningen finnes, med alle de fallgruber og dilemmaer som finnes, må vi la senteret få en mer langsiktig finansiering. Så får vi, basert på funn gjort over

tid, se på hele ordningen og om den har sin berettigelse i vår tid.

Noen mener at løsningene er å legge ned hele aupairordningen, men vi lever i migrasjonens tid. Legger vi ned aupairordningen, står andre kvinner og menn klare for å vaske, lage mat og passe barn i mange norske hjem. Flere unge mennesker kommer fra yttergrensene av Europa, og uten aupairordningen og Au Pair Center vil de eventuelt ha færre rettigheter enn det au paires har i dag.

Mazyar Keshvari (FrP) [11:47:08]: Verden har forandret seg betydelig og er en helt annen nå enn den var da aupairordningen ble opprettet i 1969. Særlig har migrasjonsbildet endret seg. Vi ser at mennesker fra fattigere deler av verden reiser til rikere land på jakt etter arbeid og inntekt. Dette synes også på aupairordningen.

Det er for så vidt i seg selv ikke noe galt i at mennesker reiser til andre deler av verden for å ta seg arbeid og for å få inntekt, men det var ikke det som var formålet med denne ordningen. De siste årene har det gjennomsnittlig vært mellom 2 000 og 3 000 au paires i Norge, og de aller fleste, ca. 85 pst., er fra Filippinene.

Flere undersøkelser gjort over flere år har vist at de aller fleste au paires og vertsfamilier ser på forholdet som et arbeidsforhold. Dersom aupairordningen faktisk skal fungere som kulturutveksling, må ordningen gjennomgås og reformeres. Her kan vi se på veldig mange sider som har vært oppe i debatten til nå, men jeg mener at det også kanskje kan være lurt å se på om au paires arbeidsoppgaver og omfanget av dem kan reduseres, og på om det kan innføres tilsyn med hvorvidt arbeidsbegrensningene overholdes.

Grensen mellom arbeidstid og fritid kan kanskje også avklares noe bedre, og «lettere husarbeid» kan defineres tydeligere. Terskelen for å rapportere om brudd på vilkårene kan senkes fra politinivå til tilsynsnivå, og gebyret for å skifte vertsfamilie kan senkes eller fjernes.

Spørsmålet er om slike endringer faktisk vil medføre en endring i dagens praksis, der hovedmotivet er arbeid, og arbeid skjer i private hjem hvor ingen offentlige instanser kan eller skal ha full oversikt. Etter min mening er det derfor naivt å tro at ordningen reelt kan fungere som en kulturutveksling så lenge motivasjonen til begge avtaleparter er arbeid, og man ikke ser på de grunnleggende rammene rundt denne ordningen.

Jeg vil derfor berømme interpellanten for å ha satt dette temaet på dagsordenen, slik at vi kan få en diskusjon, en debatt og ikke minst endringer i en ordning som de fleste av oss mener kan være veldig positiv hvis den fungerer etter de hensiktene den hadde. Vi kan også se på erfaringer fra våre naboland, fra andre land i Europa, som har helt andre rammer rundt dette – mye klarere definerte rammer rundt det som går på kulturutveksling. Der kan vi lære veldig mye. Det er her blitt nevnt f.eks. språkkrav og andre ting. Jeg er ikke sikker på om vi kan implementere alt fra andre land helt og fullt her i Norge, men det er i hvert fall verdt å se nærmere på det.

Når samtlige partier er enige om at denne ordningen kan ha positive sider, at den kan være berikende både for oss og for dem som kommer til landet vårt, synes jeg at vi

skylder å debattere det og se på hvordan vi kan gjøre endringer, slik at ordningen fungerer i henhold til hvordan den opprinnelig var tenkt.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [11:50:42]: Jeg vil også benytte anledningen til å takke interpellanten og statsråden for gode svar. Jeg vil også takke for innlegg som har blitt holdt her før, og som har tatt opp viktige poeng.

Det er ikke vanskelig å være enig om at au pairordningen i utgangspunktet er en god ordning. Men jeg synes denne interpellasjonen er viktig og nødvendig for å diskutere veien videre, for som statsråden sier, har det vært en nedgang de siste årene. Hvis jeg oppfattet statsråden riktig, er det ca. 1 200 innvilgede søknader til nå i år, 85 pst. av dem er fra Filippinene, og det reiser noen spørsmål. I dag fungerer ordningen mer som et arbeidsforhold, og på mange måter billig arbeidskraft, enn den gjør som kulturutveksling. Interpellanten brukte oversettelsen av au pair, som betyr «på like fot». Det er ingen tvil om at i de tilfellene ordningen ikke fungerer, er det et veldig skeivt maktforhold mellom au pairen og vertsfamilien.

Når jeg sier dette, vil jeg samtidig understreke at heldigvis er de fleste familiene som har au pairer, fantastiske familier som tar vare på au pairen. Da er vi også inne på en annen ordning enn slik aupairordningen egentlig var tenkt, og dessverre har vi sett eksempler som ikke har vært gode. Jeg mener at vi i denne salen har et stort ansvar for disse menneskene. Som andre har vært inne på, hadde rådgivningssenteret for au pairer 350 henvendelser i 2013, og hittil i år har de hatt 650 henvendelser. Nå er ikke det fra au pairer alene. Det er fra au pairer som lurte på ting og stiller viktige spørsmål, men det er også fra familier som ønsker å gjøre ting korrekt. Dette er ikke noen indikasjon på at det er så mange mennesker som har det vondt. Men vi har sett mange eksempler på sosial dumping, menneskehandel og grov utnyttelse – som statsråden sa. Jeg har brukt dette ordet før; jeg mener at en del av disse lever i slaverilignende forhold. Derfor mener jeg at det er gode grunner for å innføre strengere regler, og det er gode grunner for – som representanten Keshvari var inne på – å se på det å redusere arbeidsmengden og kanskje gi au pairene mer fritid.

I sommer ble rådgivningssenteret brukt som argument av en statssekretær i Justisdepartementet for ikke å innføre strengere regler. Så ble det foreslått å fjerne støtten. Heldigvis ble dette opprettholdt gjennom forliket nå, men uansett mener jeg det er viktig å ta den debatten.

Jeg registrerer at de foregående talerne freder ordningen, men jeg synes det er noe vi ikke bør gjøre. Jeg synes ikke vi bør frede ordningen og si at den uansett bør fortsette. Der skiller jeg meg nok litt ut. Jeg mener vi bør ta en diskusjon om hele ordningen, for hvis det er kulturutveksling som er poenget med ordningen, fungerer den ikke etter hensikten i dag. Vi vet også at kulturutveksling kan man i dag få til ved f.eks. å komme hit og studere, noe som vil være fullt mulig for de aller fleste av dem som kommer til Norge. Det er en ordning med stor risiko for at det kan være utnyttelse, fordi det er en stor forskjell på maktforholdet mellom au pairen og vertsfamilien, og man vet man kan få relativt billig arbeidskraft.

Når det skal være kulturutveksling og de aller fleste kommer fra ett land, viser i alle fall det meg at det ikke nødvendigvis er en ordning som blir brukt av veldig mange rundt omkring. Da stiller jeg spørsmål om det er riktig å ha en sann type ordning.

Jeg er glad for debatten, og jeg er glad for at alle vil følge utviklingen og ønsker å vurdere strengere regler, og i hvert fall vil sikre at ingen blir utnyttet. Man ser at dette ikke gjelder flere enn ca. 1 200 personer til nå i år. Når vi tross alt ser at det foregår sosial dumping og menneskehandel, og at det er og et skjevt maktforhold, mener jeg det er gode grunner for å diskutere hele ordningen. Det er i alle fall jeg villig til å gjøre, uten at jeg har konkludert – for å presisere det.

Heidi Greni (Sp) [11:55:46]: Jeg tror de fleste av oss er positive til grunntanken bak aupairordningen. Au pair betyr som kjent på like fot. Ideen er at ordningen skal gi ungdom mulighet til å reise til et annet land for å leve sammen med en familie som et familiemedlem, gjøre nytte for seg gjennom barnepass og hjelp i huset, men først og fremst lære om kulturen og språket og gjennom dette få mulighet til positiv selvutvikling. Arbeidsplikten i et hus skal ikke overstige mer enn fem timer daglig.

Vi skal ikke lenger tilbake enn til juni 2013 siden aupairordningen ble grundig drøftet her i Stortinget. Da vedtok vi loven som skal hindre misbruk av au pair, og at dersom vertsfamilien bryter vilkårene som er gitt for å gi oppholdstillatelse til au pair, kan det treffes vedtak om at familien får karantenetid på ett, to eller fem år for å få ny aupairkontrakt.

Jeg har med interesse lyttet til statsrådets gjennomgang av hvordan vedtaket er fulgt opp, og vi må konstatere at innstrammingen så langt har hatt begrenset betydning. Men det har gått kort tid, og det er for tidlig å si om dette har vært vellykket eller ikke. Stortingets intensjon var tryggere forhold og raskere inngripen hvis regelverket ikke ble fulgt. Jeg håper statsråden tar med seg signalene fra debatten om at innstrammingen av lovverket ble gjort for å bidra til en forandring.

I mitt innlegg i debatten i fjor understreket jeg at aupairordningen er positiv når forutsetningene etterlevs, og det tror jeg også at de aller fleste gjør. Mange har gode opphold i Norge hvor au pairen blir godt integrert i familien, og hvor vekslingen mellom arbeid, former for utdanning og fritid er slik som forutsatt. Utfordringen er at aupairordningen undergraves av noen få som ansetter au pair for å få hushjelp til en billig penge og med lav beskyttelse. I verste fall kan de bli utsatt for overgrep. Aupairsenteret er viktig både når det gjelder veiledning, informasjon, å følge opp at aupairordningen fungerer som den skal, og å bidra til å avdekke misbruk eller overgrep.

Det vil være trist om vi må skrote en god ordning for internasjonal kultur- og språkutveksling fordi noen få misbruker systemet, og fordi myndighetene ikke makter å følge opp godt nok gjennom de reaksjonsmulighetene som finnes i lovverket i dag. Jeg håper vi kan makte å rydde opp i dette gjennom aktivt å følge opp det lovverket vi nylig har strammet inn. Hvis vi ikke lykkes med det, er det ty-

deligvis behov for ytterligere innstramminger og strengere reaksjonsmuligheter.

Karin Andersen (SV) [11:58:58]: Jeg vil takke interpellanten. Det er en veldig viktig debatt, også fordi vi nettopp har vedtatt et budsjett der regjeringen har foreslått å fjerne servicesenteret. Det mener jeg er et av de småligste kuttene som var i dette budsjettet. Nå var representanten for Fremskrittspartiet, Keshvari, oppe og sa at ordningen må endres. Og jeg er helt enig i det aller meste av det han sa, men den store endringen som regjeringen har kommet med, er altså å foreslå å fjerne hjelpetilbudet til dem som blir utsatt i denne ordningen. Jeg har spurt hvorfor de har gjort det, og har fått til svar at det er i tråd med hovedmålsettingen til regjeringen og av innsparingshensyn. I dette svære budsjettet med milliarder av kroner har man altså sett seg nødt til å fjerne 3 mill. kr på et servicesenter for au pairene, som alle nå beskriver kan befinne seg i en veldig utsatt posisjon. Ja, justisministeren sier til og med at han har blitt rystet av det han har hørt, men han kan jo ikke ha blitt særlig rystet når han går med på å fjerne servicesenteret og spare småpenger på noen av de mest utsatte.

Aupairordningen har fjernet seg fra det den var tenkt å være. Jeg er for ordningen sånn som den er, men uten servicesenteret og flere innstramminger kan vi ikke beholde den. Der er jeg enig med Kristelig Folkeparti og også – tydeligvis – representanten fra Fremskrittspartiet.

Det er nok dessverre slik at flertallet nå bruker ordningen som en ren hushjelpsordning. Det er ikke alle som misbruker ordningen i den forstand at de utsetter au pairene for grove overgrep, men det er for mange av dem også. Servicesenteret melder til og med om at det kan være tilfeller av menneskehandel. Og når man med en servicesenterordning avdekker forhold med menneskehandel, må jeg si at jeg ikke tror særlig på de store bekymringene man har for denne gruppen.

Det har vært en diskusjon om ikke dette er en form for utviklingshjelp. Noen av formidlingsfirmaene påstår det. Jeg må si at det er ganske opprørende å høre at det er sånn. Hvis det skal være sånn, må vi jo åpne for arbeidsinnvandring, ordentlig arbeidsinnvandring, fra disse landene og for dem som trenger å komme i en annen arbeidssituasjon. Det vi har, er altså en kulturutvekslingsordning som blir misbrukt som en billig hushjelpsordning.

Når det gjelder dem som misbruker ordningen på det verste, mener jeg at selv en karantenetid på ti år ikke er nok. Hvis man gjør det, kan man ikke få lov å ha au pair mer.

Det sies at mange i vår travle hverdag nå trenger hjelp i huset. Sjøl har jeg vært yrkesaktiv og trippelarbeidende hele mitt voksne liv, så jeg vet hva det handler om. Men det jeg ikke forstår, er at de med høyest lønninger betaler så utrolig dårlig for den tjenesten og den hjelpen de trenger. Skal folk ha hjelp hjemme, er det en ærlig sak, men da får man ansette folk på tariff, under normale forhold og med frihet til å bo for seg sjøl. Det å bo hjemme hos andre folk gir en enorm skjevhet i makt og et vanvittig mye større rom for utnyttning på alle områder. Arbeid er arbeid enten man

vasker et hotell eller et privat hjem. Da skal man ha normal lønn for det. Også folk som leier inn hjelp i hjemmet sitt, må i så fall forholde seg til at de er arbeidsgivere.

Så denne ordningen er overmoden for vurdering. Den er overmoden for vurdering nettopp fordi den ikke er det den gir seg ut for å være. SV er for en aupairordning slik som den skal være, nemlig en kulturutvekslingsordning. Det synes jeg er en veldig god ting, så det bør vi ha. Men hvis dette handler om å skaffe billig hushjelp og arbeidskraft til de mest velstående familiene i Norge, kan vi ikke fortsette å beholde ordningen.

Uansett vil det ta tid før vi får endringer. Jeg hører flere nå tar til orde for ulike typer innstramminger, tilsyn og endringer. Det er SV for, men vi må i mellomtiden uansett sikre at servicesenteret består. Og jeg får si tusen takk til Venstre og Kristelig Folkeparti som sikret at det kom inn igjen, for uten det er i hvert fall SV helt imot at vi skal beholde ordningen.

Sonja Mandt (A) [12:04:19]: Jeg takker for en veldig god debatt.

Mitt formål var, som jeg startet med, å sette ordningen på dagsordenen for å skape debatt for en bedre og mer reindyrka ordning der kulturutveksling igjen er det som er viktig, om vi skal fortsette med ordningen.

Igen vil jeg presisere at mange har gode vertsfamilier som vil gjøre det beste, og som oppfyller vilkårene med hensyn til au pairen. Mange har positive opplevelser av oppholdet i Norge. Sånn skal det være. Men som jeg har vært inne på, og som også representanten Ropstad sa: I de mest ekstreme tilfeller tenderer det til menneskehandel og et moderne slaveri.

Europeiske au pairer registrerer seg som arbeidsinnvandrere og ikke som au pairer. Derfor har vi også en del mørketall her. Spørsmålet er jo, som det er blitt nevnt her: Hvordan skal vi reindyrke den kulturutvekslingen videre? Klare retningslinjer, tilsyn og kontroll vil kunne hjelpe. Det at det blir konsekvenser ved misbruk av ordningen, er også viktig. Gjennomgang av forskrifter for å se på om det er noe annet som skal lovfestes, bør kanskje også vurderes.

Det er viktig å videreutvikle det tilbudet som gis i Norsk Folkehjelps aupairsenter og også – som statsråden nevnte – av andre. Jeg er veldig glad for forliket med Venstre og Kristelig Folkeparti om støtte videre. Jeg tror at et sånt senter og et støtteapparat rundt au pairen er veldig viktig. De er i et fremmed land, de er overgitt til våre regler og våre moralske prinsipper, og de trenger hjelp dersom de blir utnyttet – eller til andre ting. Senteret kan avdekke forhold og hjelpe videre. Det er bare 5 pst. av dem som kommer, som går gjennom byråer. Derfor når byråene ganske få.

Jeg tror det dessverre er altfor mange som ennå ikke tar kontakt, og som ikke har det så veldig bra. Derfor har vi det politiske ansvaret for å sørge for at de får de mulighetene som er for å få hjelp. Vi skylder ordningen at vi gjør den bedre.

Jeg håper også at vi får felles nordiske regler – statsråd, gjennom presidenten – for hvis ikke vi får felles nordiske

regler, tror jeg det er bare å flytte problemet til neste land. Det håper jeg at statsråden snakker med sine kolleger i Norden om, og dette kommer jeg til å fortsette å jobbe for i Nordisk råd.

Jeg takker igjen for en veldig god debatt, og jeg håper vi felles framover finner de gode løsningene, der vi får en god ordning for dem som vil være au pairer i Norge og Norden, sånn at vi kan beholde ordningen som den var ment å bli, nemlig en kulturutveksling på like fot.

Statsråd Anders Anundsen [12:07:20]: Jeg vil også takke for en god debatt. Det viser seg jo at Stortinget i stor grad er enig om at intensjonene bak aupairordningen er god, og at alle er like enige om at en ikke må akseptere at ordningen misbrukes. Sånn sett er det viktig å få belyst den typen problemstillinger i Stortinget.

Så er det helt åpenbart, som også representanten Keshvari var inne på, at kulturutveksling er noe annet enn vasking og stell av barn. Vasking og stell av barn er på en måte gjenytelsen for kulturutvekslingen. Det betyr jo at det er kulturutvekslingen som står i hovedsetet, og så skal de som påtar seg ansvaret for å sikre den kulturutvekslingen og sikre at de får ta del i norsk språk og kultur, få noe tilbake, i tillegg til at de også skal lære om au parens kultur.

Så hele poenget er at det noen av vertsfamiliene dessverre har misforstått, er at det ser ut til at de ser på det sånn at det er arbeidet som er hovedintensjonen med ordningen, mens kulturutvekslingen får komme som den kommer. Det er ikke akseptabelt, og derfor er det viktig at vi nå ser om de tiltakene som allerede er gjennomført, har den effekten som vi har ønske om at de skal ha. Har de ikke det, må vi selvfølgelig gjennomføre nye endringer.

Så var representanten Ropstad inne på at kulturutvekslingen ikke fungerer i dag. Jeg synes det er litt for basant. I veldig mange tilfeller gjør den det, og jeg tror vel kanskje jeg våger påstanden med å si at i et stort flertall av tilfellene fungerer det, selv om det også foregår misbruk. Men det er ikke – tror jeg – et alternativ for den gruppen vi her snakker om, å kunne få tilsvarende kulturutveksling som studenter f.eks. Som jeg nevnte, var altså 85 pst. av dem som kommer som au pairer, fra Filippinene, og det er sannsynligvis ikke et alternativ for dem å komme til Norge som studenter for å få kulturutvekslingsperspektiv på det viset. Det er litt andre grupper som det er aktuelt for. Jeg tror det er viktig at vi har en ordning som gjør at også mennesker som kommer fra ganske fattige land, skal ha muligheten til å få kulturutveksling på litt andre premisser enn det som et studentopphold kan gi dem.

Det er mange gode tiltak som er kommet fra talerstolen i dag, som er viktige, og som jeg vil ta med meg i den videre vurderingen av om det er nødvendig å gjennomføre ytterligere innstramminger i aupairordningen. Jeg synes det er godt å ha med seg også at Stortinget som sådan mener at aupairordningen har et godt utgangspunkt. Men det er viktig å sikre oss mot misbruk.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [12:10:03]

Innstilling fra næringskomiteen om endringer i matloven (Mattilsynets organisering, gebyr og virkemidler) (Innst. 69 L (2014–2015), jf. Prop. 3 L (2014–2015))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Knut Storberget (A) [12:10:47] (ordfører for saka): Det er en glede for meg å kunne framlegge en så å si enstemmig innstilling til denne saka. Det er en debatt som jeg tror kommer til å gå greit for seg, men jeg har likevel lyst til å knytte noen ord til dette.

Den enstemmige innstillinga og tilslutninga til de grep som gjøres knyttet til Mattilsynet, innebærer etter min mening et godt, konstruktivt og kraftig signal fra hele Stortinget om at man ser behov for at Mattilsynet er både kompetent nok og også såpass godt rigget at man evner å ta vare på de oppgavene som Mattilsynet er satt til å ta vare på, både med henblikk på å kontrollere den maten vi spiser, og den funksjon man har for å ta vare på dyrs velferd.

Dagens debatt, og for så vidt også de siste års debatter knyttet til bl.a. mattrygghet, er et veldig godt oppspark til det å kunne bidra – ikke bare gjennom økte bevilgninger – til at vi får et mattilsyn som er slik organisert at man bruker mest ressurser på å drive tilsyn og kontroll og være ute, og minst mulig på byråkrati og klagebehandling.

I så måte er jeg glad for de grep som nå gjøres fra regjeringas side, jeg mener at det er helt riktig. Det vil jo ikke frata oss den forpliktelsen vi har i de budsjetttrundene vi skal ha i Stortinget, til å gjøre vårt til at Mattilsynet har tilstrekkelig med ressurser. Der har jeg forstått at vi er noe uenige, men det får vi komme tilbake til i budsjettdebatten. Dette er en sak som er et godt eksempel på at ved siden av å øke ressursene til en viktig del av offentlig sektor, så er det helt avgjort viktig at vi evner å rigge opp de offentlige virksomhetene – her Mattilsynet – på en slik måte at man bruker mest mulig ressurser på det som gir best mulig effekt, på et stadig voksende og viktigere felt. Derfor mener en samlet komité, og etter mine begreper også da et samlet storting, at dette er helt nødvendig grep.

Jeg vil knytte noen ord til de endringer som nå gjøres. Hovedendringa, etter mine begreper, må være at man nå går fra en treinstansbehandling til en toinstansbehandling av sakene i Mattilsynet. Det tror jeg er helt riktig, og den omstruktureringa man faktisk nå er i ferd med å gjennomføre av regionkontorene i Mattilsynet, skal være et viktig virkemiddel for å få mer kraft ut. Det betyr at folk som jobber i Mattilsynet, skal drive mer med oppsøkende virksomhet, kontroll, tilsyn, det som virkelig har effekt, og at vi får mer rasjonalitet inn i klagebehandlinga. Den andre gode effekten av dette er at vi i større grad klarer å få rettslik-

het mellom regionkontorenes klagebehandling – nå er det fem regionkontor som skal håndtere dette – og at det ikke blir store forskjeller i hvordan man vurderer det juridiske, og hvordan man vurderer det faktiske, inn mot de vedtak Mattilsynet skal fatte.

Det er mitt håp at dette bidrar til bedre rettssikkerhet, mer rettslikhet, noe som er viktig på et felt hvor vi faktisk ønsker mer aktivitet, og kanskje etter hvert også mer bruk av de strengeste tvangsmidlene man kan ha for hånden i Mattilsynet. Det gir meg anledning til å peke på at man her også går inn på reaksjonsmulighetene, bl.a. spørsmålet om gebyr for den aktiviteten som drives av selskaper i mer privat sammenheng, og ikke nødvendigvis i kommersiell sammenheng. Det tror jeg er en riktig gebyrlegging.

Det at man nå også utvider mulighetene for å ilegge virksomhetskarantene, synes jeg er svært viktig. Det er jo et språk som kanskje en god del aktører faktisk forstår, det at man blir fratatt muligheten til å drive sin virksomhet, og at den muligheten gjøres effektiv, dvs. at man ikke kan flytte til et nabolokale og nærmest drive den samme virksomheten. Med de endringer som nå gjøres, vil man fra Mattilsynets side ha mulighet til å ilegge virksomhetskarantene også for den som er ansvarlig i virksomheten. Det tror jeg er helt nødvendig for å forhindre omgåelse, og gjøre kanskje et av de viktigste virkemidlene – der hvor det virkelig er brudd på bestemmelsene – til en god sanksjon, slik at dette får effekt.

Denne saka er enstemmig fra næringskomiteens side, og det gleder meg. Det vil være et tydelig signal overfor Mattilsynet om at dette er en ordning som det er bred støtte til.

Statsråd Sylvi Listhaug [12:16:01]: Det er snart elleve år siden Mattilsynet ble opprettet. Opprettelsen av én etat ved å samle flere statlige og kommunale tilsyn har bidratt til bedre tilsyn i hele matkjeden.

Regjeringen ønsker å legge til rette for en enklere, mer enhetlig og effektiv forvaltning med bedre styring. Som ledd i dette ønsker vi en enklere organisering av Mattilsynet. Flere ressurser skal brukes til utøvende tilsyn, færre til administrasjon. I Prop. 1 S Tillegg 1 for 2013–2014 ble det varslet: «Arbeidet i Mattilsynet kan effektiviseres og organisatoriske endringer vil bli vurdert.» Mattilsynet har foreslått organisering i to forvaltningsnivåer, der regionene utgjør ett nivå og hovedkontoret det andre.

En ny organisering av Mattilsynet krever endring av matloven § 23 som i dag fastsetter at Mattilsynet skal ha tre forvaltningsnivåer. Vi foreslår nå å endre matloven slik at den ikke gir bindinger for organiseringen. Slik kan Mattilsynet organiseres i tråd med samfunnsutviklingen. Endringen åpner for en organisering av Mattilsynet i to forvaltningsnivåer. Vi foreslår også endringer i lovens administrative bestemmelser om gebyr og virkemidler.

Forslaget til lovendring har vært på høring med frist 11. august 2014. Jeg er glad for at høringsinstansene ga bred støtte til forslaget om å oppheve den lovfestede bindingen av Mattilsynets organisering. Jeg er glad for at det også er bred enighet om dette i komitéinnstillingen.

Regionene blir det utøvende nivået i Mattilsynet og vil

ha som sin viktigste oppgave å føre tilsyn, forebygge og håndtere hendelser. De nye regionene vil ha samme oppgaver som dagens region- og distriktskontor, med unntak av klagesaksbehandling. Førsteinstansvedtakene vil bli fattet av regionene. Klagene vil bli behandlet av hovedkontoret. Det legger til rette for en mer effektiv og enhetlig håndtering av klagesaker.

Det legges opp til endring fra dagens åtte regioner til fem regioner. Færre og mer jevnstore regioner er viktig for å sikre sterke fagmiljøer i alle deler av landet. Dette er en forutsetning for at Mattilsynet skal kunne forebygge og håndtere hendelser på en god måte. Det medfører samtidig redusert ressursbruk til administrative oppgaver og frigjør ressurser til utøvende tilsyn.

Regiondirektøren skal være en del av det utøvende tilsynet og disponerer den samlede fagkompetansen i regionen. Dermed legges det til rette for kompetansearbeidsplasser utover hele landet. Det vil ikke bli vesentlige endringer i den lokale strukturen til Mattilsynet. Mattilsynet skal fortsatt være over hele landet og ha god kunnskap om lokale forhold for å kunne være godt synlig og løsningsorientert i møte med den enkelte virksomhet. Mattilsynet har gjennom sin virksomhet siden opprettelsen sett behov for enkelte endringer i matlovens bestemmelser om gebyr og virkemidler.

Vi foreslår å utvide hjemmelen for å kreve gebyr, slik at gebyr også kan kreves fra privatpersoner som foretar aktiviteter i privat og ikke-kommersielt øyemed, f.eks. ved utstedelse av attester som kreves ved reiser med sports- og kjæledyr. Dette innebærer at alle som kan være pliktsubjekt etter matloven, i forskrifter kan pålegges å betale gebyr. Ingen høringsinstanser hadde merknader.

Vi foreslår å endre bestemmelsen om virksomhetskarantene for å hindre at den omgås. Virksomhetskarantene skal kunne rettes også mot den som er ansvarlig i en virksomhet, ikke bare mot selve virksomheten. Forslaget er endret noe etter høringsinnspill fra bl.a. fra Justis- og beredskapsdepartementet.

I lovutkastet som ble sendt på høring, foreslo vi en ny bestemmelse om overtredelsesgebyr. Flere høringsinstanser var kritiske. Regjeringen ønsker å utrede spørsmålet nærmere før forslag kan legges fram for Stortinget, og fremmer derfor ikke dette forslaget nå.

Jeg er glad for at det er tilslutning til dette lovforslaget som skal legge til rette for et enklere, effektivt, moderne og godt synlig mattilsyn.

Geir Pollestad (Sp) [12:20:27] (komiteens leder): Jeg tar bare ordet for noen korte kommentarer, det er jo en samlet komité som står bak de vedtakene som skal gjøres.

Vi har fra Senterpartiets side vært opptatt av den lokale tilstedeværelsen til Mattilsynet, og vi har, sammen med Arbeiderpartiet, understreket at det også kan være en løsning med flere lokale kontorsteder.

En viktig oppgave for Mattilsynet er matvaresikkerhet – som ligger i navnet – men de har også en stor oppgave når det gjelder dyrevelferd. Senterpartiet vil i forbindelse med statsbudsjettet for 2015 fremme et forslag om å endre navn på Mattilsynet til Mat- og dyretilsynet,

dette for bedre å gjenspeile den aktiviteten som tilsynet har.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [12:21:30]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om endringer i alkoholloven (åpningsdager for salg av alkoholholdig drikk) (Innst. 58 L (2014–2015), jf. Prop. 127 L (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Kjersti Toppe (Sp) [12:22:17] (ordfører for saka): Regjeringa foreslår å endra alkohollova og opna for at Vinmonopolet kan halda butikkar opne jul, nyttårs-, påske- og pinseaftan. I tillegg foreslår ein å opna for sal av alkoholholdig drikk frå Vinmonopolet og daglegvarebutikkane på valdagar og dagar for folkeavstemming. Bakgrunnen for forbodet mot sal på visse dagar er at regulering av tilgjengelegheit av alkoholholdig drikk verkar hemmande på forbruket, som igjen verkar på skadeomfanget.

At forboda gjeld dei nemnde dagane, har både kulturelle og historiske grunngevingar. Regjeringa meiner at dei foreslåtte endringane vil vera marginale og kan bidra til å auka oppslutninga om monopolordninga. Eit fleirtal i komiteen er i all hovudsak einig med regjeringa i dette.

Komitédmedlemmene frå Høgre og Framstegspartiet støttar alle forslaga frå regjering om endring av alkohollova. Medlemmene i komiteen, frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, er for regjeringa sine forslag om nye opningsdagar, men med unntak for julaftan, og fremjar forslag om dette. Eit mindretal i komiteen, representantane frå Senterpartiet og Kristeleg Folkeparti, er på si side imot alle forslag til endringar i alkohollova. Det betyr at det er eit reelt fleirtal i komiteen for å oppretthalda forbodet mot å la Vinmonopolet ha ope på julaftan. Fleirtalet legg vekt på omsynet til at i julehøgtida er behovet for vern ekstra stort. Senterpartiet og Kristeleg Folkeparti har i innstillinga signalisert at dei vil stemma subsidiært for forslaget til Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre for slik å sikra fleirtal for stengde vinmonopol på julaftan.

Senterpartiet meiner det finst ingen god grunn for å endra på alkohollova på dette området. Vi meiner at argumentasjonen for å oppretthalda dagens lov ikkje har endra seg sidan 2012, då Stortinget sist vurderte dette behovet. Det overordna målet for alkohollova, lova som Stor-

tinget i dag vil endra, er å avgrensa dei samfunnsmessige og individuelle skadane som alkoholbruk kan innebera, og avgrensa forbruket av alkoholholdige drikkevarer.

Senterpartiet meiner at liberalisering av opningstider er eit feilgrep når vi veit at alkoholkonsumet har auka med 40 pst. dei siste 20 åra. Vi meiner at argumentasjonen om at ein av omsyn til barna framleis må ha stengt Vinmonopolet julaftan, er viktig og rett, men vi meiner at dette er like gjeldande nyttårsaftan og dei andre aftnane. Ungane forsvinn ikkje på ei veke. Regjeringa skriv sjølv i høyringsnotatet at slike aftnar er knytte til høgtid og ofte langfri, periodar då vi veit at det vert konsumert mykje alkohol, og der behovet for vern er stort. Særleg gjeld dette barn og tredjepersonar. Regjeringa argumenterer altså sjølv godt for kvifor ein ikkje skal endra dagens opningstider.

Senterpartiet vil visa til at bakgrunnen for forbodet mot sal på visse dagar er at det verkar hemmande på forbruket, som igjen påverkar skadeomfanget. Vi meiner det ikkje er godtgjort at det er dei foreslåtte endringane som avgjer om Vinmonopolet har tillit og oppslutning i befolkninga eller ikkje. Brukarundersøkingar viser tvert om at Vinmonopolet i dag har stor oppslutning i befolkninga. Det som truar Vinmonopolet i dag, er ikkje stengde pol på påskeaftan, men heller regjeringa si omfattande liberalisering av taxfreeordninga. Opne vinmonopol på aftnar har heller ikkje vore eit krav frå Vinmonopolet sjølv.

Senterpartiet meiner det er behov for å understreka det høgtidelege ved valhandlinga og dagar for folkeavstemming, og meiner at det forbodet vi har i dag mot å selja alkohol desse dagane, bør oppretthaldast.

Denne saka viser at det er folkevalde som er drivarar for ein meir liberal alkoholpolitikk i Noreg, ikkje folket sjølv. I tillegg til å liberalisera Vinmonopolet sine opningstider er det sendt på høyring eit forslag om å liberalisera reklameforbodet mot alkohol, og taxfreekvotane vart som kjent auka med 50 pst. i revidert nasjonalbudsjett. Den blå-blå regjeringa driv ei gradvis og stykkevis utholing av alkohollova og formålet med lova. Eg fryktar den folkehelsemessige konsekvensen av den samla effekten av desse tiltaka. Eg vil beklaga at regjeringa får støtte frå Stortinget i dette arbeidet.

Senterpartiet er glad for at Kristeleg Folkeparti set seg imot forslaget frå regjeringa. Vi vart forbausa då Kristeleg Folkeparti forsvarte forslaget i fjor vinter då det vart sendt på høyring. I dag står vi saman i kravet om ikkje å liberalisera opningstidene til Vinmonopolet i høgtidene.

Eg vil til slutt retta ein takk til Paal-André Grinde-rud som ikkje gav opp. Han hadde ein stille protest utanfor Stortinget i vår og bevega partia, slik at det i dag vert vedtatt å oppretthalda forbodet mot opne pol på julaftan.

Eg vil til slutt fremja forslaget frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet i saka.

Presidenten: Representanten Kjersti Toppe har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Ruth Grung (A) [12:27:37]: Vinmonopolet er et av våre viktigste virkemidler i alkoholpolitikken. Men det har også ansvar for å gi hele befolkningen tilgang på kvali-

tetsvarer. Samfunnsoppdraget til Vinmonopolet innebærer en utfordrende balanse mellom to formål som kan framstå som motstridende, men Vinmonopolet har klart å balansere dette på en god måte gjennom 90 år.

Etter Arbeiderpartiets mening er det avgjørende for folkehelsen at Vinmonopolet forblir et solid virkemiddel i alkoholpolitikken. Da er det også vårt ansvar å gi rom for at polet får videreutvikle seg og gi god service overfor innbyggerne. At Vinmonopolet har stengt på dager hvor det er tillatt med ølsalg i dagligvarebutikker, er en bestemmelse som har liten faglig og folkelig oppslutning.

Arbeiderpartiet støtter derfor forslagene til endring av loven, men med unntak for julaften. Julen er en spesiell høytid, spesielt for barn. Vi støtter Vinmonopolets vurdering om ikke å skyve innkjøp av sterke alkoholdrikker enda nærmere julefeiringen og dermed bidra til å øke risikoen for alkoholmisbruk. Åpne vinmonopol på julaften har vi heller ikke registrert at er et stort ønske i befolkningen. Kommersielle hensyn taler også for at polet holder stengt på julaften. Arbeiderpartiet er derfor glad for at det er flertall for at polet holder stengt på julaften.

Til slutt: Vi vil legge til grunn at iverksettelsen av eventuelle endringer i åpningstiden for Vinmonopolet forutsetter at arbeidslivets parter blir enige om en modell for kompensasjon for de ansatte gjennom forhandlinger.

Til slutt tar jeg opp forslaget fra Arbeiderpartiet og SV.

Presidenten: Representanten Ruth Grung har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [12:29:58]: I tråd med våre partiprogrammer og i henhold til det vi lovet velgerne våre i valgkampen, behandler vi i dag regjeringens forslag om endringer i alkoholloven knyttet til åpningsdager for salg av alkoholholdig drikk. Vi blir ofte utfordret av Arbeiderpartiet på om vi holder våre valgløfter eller ikke. I dag er det strengt tatt Arbeiderpartiet selv som bryter sitt eget valgprogram knyttet til spørsmålet om julaften.

Vinmonopolet har en relativt sterk stilling i befolkningen, men det har ikke alltid vært sånn. På 1990-tallet ønsket majoriteten av det norske folk å legge ned hele ordningen. Men nå er det, ifølge undersøkelser som TNS Gallup har utført for Vinmonopolet, 60 pst. som er fornøyd med ordningen med statlig vinmonopol. Det er bra, for Vinmonopolet er et av de viktigste virkemidlene vi har i norsk alkoholpolitikk, for å begrense høyt alkoholkonsum og for å redusere skader og problemer som følge av alkoholbruk.

Det må ikke herske noen tvil om at vi i Høyre anerkjenner de samfunnsutfordringer som alkoholmisbruk medfører. Det er allikevel en viktig avveining å være bevisst på hva det er som skal til for å redusere det alkoholforbruket som er skadelig, enten for den enkelte som drikker, eller for omgivelsene rundt.

Statens institutt for rusmiddelforskning, SIRUS, sier i sin rapport nr. 6/2013 at omsetningen av alkohol har økt med 48 pst. i perioden 1993–2008, men har gått noe tilbake etter dette, og at økningen har i hovedsak kommet som følge av økt salg av vin. Tidligere befolkningsundersøkelser har vist at det både har vært en økning i andelen som

drikker alkohol, og i andelen som drikker relativt ofte, men økningen i drikkefrekvens er ikke fulgt av en tilsvarende økning i andelen som ofte drikker seg beruset.

SIRUS sier også i samme rapport at alkoholkonsumet i befolkningen er svært skjevfordelt, og den tiendedelen i befolkningen som drikker mest, står for omtrent halvparten av det samlede alkoholkonsumet. For å være helt ærlig: Vi tror ikke noe på at Vinmonopolets åpningstider er den faktoren som kan bidra til at denne tiendedelen av befolkningen drikker mindre. Vi tror snarere at det å åpne for salg på julaften, nyttårsaften, påskeaften, pinseaften og valgdagen oppleves som små, men publikumsvennlige tiltak som er nødvendige moderniseringer, og som i sum bidrar til å opprettholde et sterkt vinmonopol, med god forankring i befolkningen. Dette er rett og slett mindre justeringer i rammevilkårene, som oppfattes fornuftig av forbrukerne, og som sikrer et godt og levedyktig monopol.

At polet kan holde åpent på f.eks. påskeaften og pinseaften, vil også gjøre at vi kan ta tilbake en del fra grensehandelen. Disse to aftenene er tradisjonelt store handelsdager, og mye av den handelen foregår over landegrensen.

I og etter høringsrunden på lovendringsforslaget, har vi opplevd debatter som særlig framhever julaften som en viktig symboldag for å holde vinmonopolet stengt. Vi synes det kan være grunn til å minne om at det ikke er automatikk i at Vinmonopolet skal ha åpent på de dager som lovforslaget tilrettelegger for, men at det i fremtiden er en åpning for dette. Det kan også være andre hensyn som spiller inn, både personalpolitiske og bedriftsøkonomiske, som gjør at polutsalgene f.eks. ikke vil være åpne på julaften. Julaften er også den dagen i året hvor åpningstidene er svært innskrenket

Slik sett er det vanskelig å se den store skadevirkningen som oppstår ved at man møter åpne polutsalg også denne dagen. Det er ingen stor og viktig sak for Høyre at flertallet i dag ønsker at Vinmonopolet skal være stengt på julaften, men det er viktig for oss å holde det løftet vi ga til velgerne. Og når trykket fra mediedebatten kommer, som det ofte gjør i slike saker, kan det være lurt å ta et steg tilbake og lese det programmet man er valgt på. I Høyre er vi valgt på et partiprogram som har avveid at små justeringer i åpningstider på Vinmonopolet lar seg fint balansere med en politikk for å skape bedre tjenester for raskere og bedre hjelp til rusavhengige.

Men bortsett fra når det gjelder julaften, får regjeringen fullt gjennomslag for lovforslaget i dag. Det er grunn til å glede seg over det og ønske Vinmonopolet lykke til videre i et veldig viktig arbeid, som også handler om å være en moderne, serviceinnstilt kvalitetsleverandør.

Harald T. Nesvik (FrP) [12:34:55]: Jeg vil innlede med først og fremst å gi Vinmonopolet honnør for den utviklingen som Vinmonopolet har hatt de senere årene. Vinmonopolet har utviklet seg fra å være en bedrift der svært mange følte at man kom inn døren med lua i hånden og ble møtt av en stor tredisk, der man fikk lov til å be betjeningen om å gå og hente en flaske i en hylle bak seg før de satte den på disken, før man så kunne ta med seg varen i den berømte Fjoseposen når man skulle hjem igjen, slik at

man skulle føle den ekstra byrden ved at man hadde vært på Vinmonopolet.

I dag framstår Vinmonopolet som en skikkelig servicebedrift, med et høyt kvalifisert personell som kan sitt fag og gir oss råd om det man måtte ønske å få vite i forbindelse med at man ønsker å kjøpe seg en flaske vin til middagen f.eks.

Saken vi har oppe til behandling i dag, dreier seg om hvorvidt man skal kunne holde åpent på de såkalte aftenerne. Det ligger an til å bli flertall for regjeringens forslag på alle dagene, unntatt julaften. Julaften er da den dagen som skal redde alkoholkonsumet i Norge, dersom man leser merknadene fra bl.a. Arbeiderpartiet i innstillingen. Det er det som er utslagsgivende for hvorvidt det er skadelig eller ikke. Det er litt merkelig.

Men så litt til representanten Toppe, som i sitt innlegg klarte å feilinformere. Jeg skal prøve å rette opp i det representanten Toppe sa: Taxfree-kvoten ble ikke utvidet med 50 pst. i revidert. Det gjaldt vinflasker. Man kan gå fra fire til seks flasker vin dersom man ikke tar med sigarett. Brennevin er ikke berørt av dette, det er vinkvoten man utvider.

For Fremskrittspartiet er det ingen katastrofe at man ikke får holde åpent på julaften. Men Fremskrittspartiet har lovet sine velgere å endre alkoholloven, slik at det skal være mulig å kjøpe varer fra Vinmonopolet på samme måten som man kan kjøpe øl i butikk, og der har jeg ikke hørt noe forslag fra representanten Toppe eller andre partier. På julaften er det fullt mulig å dra og handle øl, men man kan altså ikke handle vin på Vinmonopolets utsalgssteder. Vinmonopolet har andre begrensninger enn butikker har ved salg av øl. Det skal bli interessant å følge disse tingene framover og se om det er akkurat denne aftenen som gjør det store utslaget.

Dette dreier seg også om å bygge opp om Vinmonopolet og vinmonopolordningen, for vi som forbrukere og kunder ønsker å kunne kjøpe oss en flaske vin også på disse dagene. Svært mange gjør det, og mange har gitt tilbakemeldinger om det. Jeg aksepterer selvsagt at andre har et annet syn enn meg i denne saken. Det synes jeg er helt ok. Så får vi se om julaften er det utslagsgivende for hvorvidt alkoholkonsumet går opp eller ned i Norge.

Olaug V. Bollestad (KrF) [12:38:44]: Et av Norges største helseproblemer og helseutfordringer er økt alkoholforbruk og -misbruk. Alkoholkonsumet har økt ca. 40 pst. de siste 20 årene, sier Folkehelseinstituttet i 2014. Det skaper utfordringer – det skaper ikke minst utfordringer for dem som sliter. Og noen av oss som har levd nær disse, vet at det ikke bare er én som sliter, men det er en hel familie som sliter. Derfor gjelder ikke denne saken kun om det å få lov til å kjøpe en flaske vin på aftener, men det handler om dem som lever rundt de som sliter, og det handler aller mest om dem som har små unger.

Økt tilgjengelighet er det ingen tvil om gir økt forbruk, og flertallet bruker argumentasjonen at ja, vi vil ønske at det på julaften skal være lukket, for det er en spesiell aften for ungene. Er det ikke en spesiell aften også de andre helldagene? Paradokset er jo at regjeringen selv i sitt hø-

ringsnotat skriver at slike aftener er knyttet til høytid og langfri, der konsumet av alkohol stiger, og der behovet for beskyttelse er stort, særlig for barn og tredjepersoner. Dette skrives i høringsnotatet om alle aftener. Når regjeringen skriver det i sitt eget høringsnotat, er det likevel rart at en samtidig sier at vi ønsker å åpne opp for alle aftenerne.

Kristelig Folkeparti er enig med Senterpartiet i at en ikke ønsker en endring i loven, slik den ligger. Hva er forskjellen på dette og det å handle inn mellom to helligdager i påsken? De som sliter, får da påfyll, og de ungene som har sett far eller mor drikke skjærtorsdag og langfredag, gruer seg til påskeaften. De vet de kan få øl i butikken, men enda sterkere saker vet de at de kan få på polet. Vi som har levd nær disse ungene, vet at dette er en utfordring.

Så sier noen fra denne talerstolen at dette er publikumsvennlig. Jeg spør: Er det barnevennlig, familievennlig og helsevennlig?

I tillegg bruker regjeringen, også med støtte fra de andre partiene, store ressurser på rusbehandling, men ingen av oss tør å bite i det sure eplet og si at vi må kanskje gjøre noe i den andre enden også, for å verne om dem som sliter, og få ned det alkoholforbruket vi faktisk har. Blå Kors skrev følgende til komiteen:

«Blå Kors håper at komiteen ser at friheten fra fyll og andre alkoholrelaterte problemer vil bety mer for de som er rammet, enn friheten noen mister for alkoholsalg. Det gjelder både de som er rammet, men også for statens økonomi da det ikke er påvist at Vinmonopolet vil ha høyre inntekter av en slik lovendring.»

Derfor er jeg glad for å kunne stå sammen med Senterpartiet om å stemme imot dette lovforslaget, og jeg er også glad for å kunne stemme subsidiært for at vi faktisk skal få lov til å ha stengt julaften. Men jeg ser prinsipielt ingen forskjell på disse aftenerne.

Ketil Kjenseth (V) [12:43:06]: Flere har snakket om en storstilt liberalisering i de forslagene til endrede åpningstider som regjeringa her har lagt fram. For et liberalt parti er det vanskelig å se at dette framstår som en storstilt liberalisering. Vi snakker om tillit til folk, og åpningstider handler om at vi har tillit til at folk kan ordne livet sitt på sin egen måte. Så er det ikke alle som bruker den tilliten. Det er vi fullt klar over. Vi mener at det er andre måter å jobbe med tillit på – og leve det gode liv – enn å regulere for mye.

Dette handler også om tillit til Vinmonopolet, for vi pålegger jo ikke Vinmonopolet i dag å ha åpent på fire nye høytidsdager, eller såkalte aftener. Dette handler om at Vinmonopolet kan gjøre tilpasninger til øvrig handelsvirksomhet og til utviklingen i folks handlevaner. En annen sak, som ikke har vært nevnt her, bortsett fra at vi står overfor en taxfree-utfordring, er at særlig påskeaften og pinse-aften er dager hvor det er stor handelslekkasje til Sverige, noe som nok er en større utfordring for mange enn økende taxfree-salg.

Så til det som handler om julekvelden, der Venstre har snudd litt underveis. Vi skal ærlig innrømme at det har gjort inntrykk det trykket vi har fått utenfra som handler om jula som en særlig høytid for barn. Vi synes egentlig at

vi har godt av at vi får en debatt om barn og voksnes oppførsel og de hensynene vi bør ta når vi omgås barn og alkohol samtidig. Slik sett føler vi ikke at vi påfører regjeringa noe nederlag ved ikke å stemme for når det gjelder nettopp denne kvelden, men tvert imot at vi er med på å styrke den svake partens stilling i samfunnsdebatten.

Så til slutt en stemmeforklaring: Venstre stemmer for Arbeiderpartiet og SVs forslag når det gjelder § 2-5 og § 3-4, for nettopp å skjerme julaften, men vi stemmer ikke for deres forslag til § 3-7, for det oppfatter vi også vil begrense salget av øl i dagligvarebutikker på julaften, som vi da ikke støtter.

Audun Lysbakken (SV) [12:46:08]: Dette har vært en sak med betydelig interesse, og der det har vært gjort en flott innsats, synes jeg, for å rette Stortingets oppmerksomhet mot de mange barna som sliter i høytider fordi foreldrene har et alkoholkonsum som rammer ungene. Vi har fra SVs side valgt å lytte til den aksjonen som har gått for å verne julaften og sørge for fortsatt stengt pol på julaften. Vi har programfestet at vi ønsket en åpning for at Vinmonopolet kunne ha åpent på noen av disse aftenene i forbindelse med høytider, og det har vi gjort ut fra en vurdering av at det beste forsvaret for en restriktiv alkoholpolitikk er å sørge for at Vinmonopolet har en legitimitet og en popularitet i befolkningen som gjør at det ikke vokser fram støtte til alternativer som vil undergrave monopolordningen. Da mener vi at det er fornuftig å fortsette den kursen som vi har hatt en god stund nå, der det er blitt bygd ut vinmonopol flere steder i landet, og der vi også tilpasser åpningstidene i noen grad til det folk forventer seg fra andre butikker og annen type handel.

Men vi mener det er en klok mellomløsning nå å holde julaften unna. Det er en spesiell familiehøytid, det er et viktig signal fra Stortinget å sende også, og vi er derfor glad for at det ser ut som om det kan bli støtte til det forslaget Arbeiderpartiet og SV har fremmet sammen i innstillingen.

Statsråd Bent Høie [12:48:29]: Hovedlinjene i alkoholpolitikken skal ligge fast. Det betyr at vi skal opprettholde Vinmonopolet, bevillingsordningen, aldersgrensene, høye alkoholavgifter og reklameforbudet. Samtidig vil vi og bør vi forenkle og fornye alkoholregelverket der det er behov for det, nettopp for å opprettholde en bred oppslutning om disse viktige virkemidlene i alkoholpolitikken.

Et av de aller viktigste virkemidlene er vinmonopolordningen. For å styrke og opprettholde et sterkt monopol er det viktig at folk opplever det som en nå nettopp opplever med Vinmonopolet, at det er en moderne og serviceinnstilt institusjon. Da må vi også vurdere behovet for endringer og tilpasninger.

Jeg tror at mange blir overrasket når de møter en stengt dør på Vinmonopolet f.eks. på pinseften, som ikke alle har oversikt over når er. Forbudet mot salg av alkohol fra Vinmonopolet på påskeaften, pinseften, julaften og nyttårsaften og forbudet mot salg av alkohol fra Vinmonopolet og dagligvarebutikkene på valgdager og dager med folkeavstemning er forbud som framstår som uoversiktlige for

forbrukerne. Derfor har regjeringen foreslått å oppheve forbudene, slik at Vinmonopolet og dagligvarebutikkene kan selge alkohol på de samme dagene. Vinmonopolet og dagligvarebutikkene bør etter min mening selv bestemme om de ønsker å holde åpent disse dagene.

Jeg er enig med dem som mener at det er høytidelighet ved valgdager og folkeavstemninger som bør understrekes. Imidlertid mener jeg at forbudet mot salg av alkohol disse dagene ikke er et riktig virkemiddel – ikke minst i lys av at vi i dag har ordninger som innebærer at en stor del av velgerne forhåndsstemmer, og at skjenkestedene uansett har åpent disse dagene.

Når det gjelder påskeaften, pinseften, julaften og nyttårsaften, er jeg først og fremst ute etter en forenkling. Jeg kan ikke se at det er gode grunner for å ha ulike regler for hvilke dager dagligvarebutikkene og Vinmonopolet skal kunne selge alkoholholdige drikker. Sterke drikker skal behandles strengere enn svake drikker, men etter min mening ivaretas dette i tilstrekkelig grad med forskjellig aldersgrense og monopolordningen for sterkere drikker.

Det kan også være mange grunner til at Vinmonopolet ikke holder åpent enkelte dager. For å sikre lik tilgjengelighet til Vinmonopolet for alle i landet er det opprettet små utvalg på steder med relativt lavt befolkningsgrunnlag. For at disse butikkene skal kunne dekke sine egne kostnader, må de ha begrenset åpningstid, og mange av dem har derfor ikke åpent mer enn noen få dager i uken.

Bedriftsøkonomiske og personalpolitiske hensyn kan også medføre at Vinmonopolet velger å ikke holde åpent påskeaften, pinseften, julaften og nyttårsaften og holde åpent kun enkelte av disse dagene eller holde åpent disse dagene i enkelte butikker. Mitt poeng er at denne beslutningen bør ligge hos Vinmonopolet og ikke hos oss som lovgivere.

Jeg har registrert at det er nokså bred enighet om å endre loven hva gjelder valgdagene, påskeaften, pinseften og nyttårsaften, mens det er spørsmålet om julaften som i større grad problematiseres. Prinsipielt mener jeg at loven bør åpne opp for at Vinmonopolet kan vurdere å holde åpent julaften. Det er også i tråd med det som de to regjeringspartiene lovet velgerne før valget. Imidlertid tror jeg ikke det vil få særlig praktiske konsekvenser om julaften holdes utenfor.

Vinmonopolet har sagt at de vurderer det som lite aktuelt med åpne Vinmonopol-butikker på julaften, og det er en vurdering som jeg har stor forståelse for. Jeg ser også at begrunnelsen for flertallet ikke er at dette vil ha betydning for alkoholsalget, men at en ønsker å beholde dette som en symboldag for barn som opplever å vokse opp i familier med et altfor høyt alkoholforbruk.

Jeg er tilfreds med at vi med disse lovendringene allerede etter litt over et år i regjering kommer i mål med denne forenklingsprosessen og gjør Vinmonopolet enda mer serviceinnstilt og åpent for publikum.

Avslutningsvis vil jeg vise til at departementet også arbeider med en rekke andre spørsmål for å forenkle og forbedre regelverket. Vi arbeider med å forenkle alkoholreklameforskriften, og vi gjør vurderinger knyttet til å finne alternativer til dagens fireårsregel for salgs- og

skjenkebevillinger i kommunene. Videre arbeider vi med å følge opp forslaget om et prikkbelastningssystem for overtredelse av alkoholloven.

Så må jeg også avslutningsvis si at det er korrekt at forslaget om ny § 3-7 også vil innebære forbud mot salg av øl i butikk på julaften.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ruth Grung (A) [12:53:56]: Det var selvsagt det med barn jeg hadde tenkt å ta opp. For det viser seg, når vi nå har tatt denne runden, at 8 pst. av barn vokser opp i hjem der iallfall én av foreldrene har alkoholutfordringer. Vi har lyttet til de innspillene som er kommet fra veldig mange hold, inklusiv Vinmonopolet, og hører hvor viktig det er – og ikke bare symbolsk – rett og slett å redusere tilgangen på sterk alkohol opp mot juletiden.

Jeg oppfattet helseministeren slik at han også har lyttet til de innspillene, og at han egentlig synes det kan være greit at det fortsatt holdes stengt på julaften. Er det rett oppfattet?

Statsråd Bent Høie [12:54:35]: Det forslaget som jeg fremmer, er jo et forslag jeg står inne for. Min vurdering er at det er Vinmonopolet som er best egnet til å gjøre denne vurderingen, og jeg synes også det er unaturlig å ha prinsipielt et annet forslag når det gjelder Vinmonopolet enn butikkene. Men nå registrerer jeg at Arbeiderpartiet ikke har den prinsipielle forskjellen og mener også at det ikke skal være ølsalg på julaften, og da står jo argumentene til Arbeiderpartiet seg selvfølgelig sterkt.

Harald T. Nesvik (FrP) [12:55:16]: Jeg vil også spørre om dette med «§ 3-7 tredje ledd skal lyde», altså forslaget fra SV og Arbeiderpartiet, som man viser til. Bare så vi har det helt klart i denne salen: Dersom det blir vedtatt slik det ligger – for jeg har kanskje en mistanke om at Arbeiderpartiet og SV ikke nødvendigvis var helt klar over hva de gjorde da de fremmet dette forslaget, men det får vi nå se i løpet av dagen – vil det altså innebære at samtlige butikker i Norge må stenge ølsalget sitt på julaften, slik at det ikke kan utleveres øl i det hele tatt den dagen?

Statsråd Bent Høie [12:55:57]: Svaret på det er ja.

Olaug V. Bollestad (KrF) [12:56:14]: Vi er midt i julebordtiden. Det er ingen tvil om at det i en periode med økt tilgang, ser vi også økt forbruk. Det er en enkel måte å vise det på akkurat nå.

Hva tenker statsråden om at alkoholforbruket ifølge Folkehelseinstituttet har økt med 40 pst. de siste 20 årene, og hvilke grep vil statsråden ta for å få ned dette forbruket – med tanke på helsekostnader, som han selv er ansvarlig for som statsråd.

Statsråd Bent Høie [12:56:49]: Jeg er opptatt av at hovedlinjene i alkoholpolitikken ligger fast, som også er en del av samarbeidsavtalen som regjeringen har med Kristelig Folkeparti og Venstre.

Norge har vel det en kan regne som Europas strengeste alkoholpolitikk. Det mener jeg er riktig, nettopp på grunn av de forholdene som representanten påpeker. Men jeg mener også at det at vi har en såpass streng alkoholpolitikk, er en kontrakt med velgerne, og med befolkningen, om at det er en grense for hvor langt en kan gå i denne type sammenheng, og at den også må oppfattes som rimelig for folk flest.

Dessuten mener jeg at vi må jobbe med disse spørsmålene også på andre områder enn bare gjennom disse virkemidlene, for jeg er helt enig i at det samlede alkoholkonsumet i Norge innebærer en betydelig folkehelseutfordring, og det representerer ikke minst en stor utfordring for de barna som vokser opp i familier der en eller flere er rusavhengig.

Kjersti Toppe (Sp) [12:58:01]: Eg registrerer at statsråden omtalar forslaget som ein «forenklingsprosess». Alkoholforbruket i Noreg er aukande, og formålet bak lova som vi endrar i dag, er nettopp å avgrensa forbruket av alkoholhaldige drikkevarer. Så opplever vi at regjeringa har mange forslag, som går på å auka taxfree-kvotene, som går på å endra reglane for reklame, og no å liberalisera opningstidene. Så spørsmålet mitt er: Trur statsråden at desse endringane til saman vil bidra til det som er formålet med alkohollova, nemleg å avgrensa forbruket av alkoholhaldige drikkevarer? Eg høyrer statsråden seia at det ikkje vil ha betydning, men trur han at desse tiltaka vil redusera alkoholforbruket i samfunnet, som faktisk er formålet med lova som Stortinget har vedtatt?

Statsråd Bent Høie [12:58:56]: Formålet med loven er å ha et godt regulert alkoholsalg i Norge for å begrense forbruket av alkohol. Det er viktig, men det er også da viktig å sikre oppslutning om de sterke virkemidlene som vi har i Norge, og Vinmonopolet er et av de viktigste virkemidlene.

Jeg mener egentlig at debatten i dag er ganske historisk, for debatten i dag – og også innstillingen fra komiteen – viser at det nå er tverrpolitisk enighet i Norge om betydningen av Vinmonopolet som et alkoholpolitisk virkemiddel. Det hadde det ikke vært hvis ikke vi som lovgivere kontinuerlig hadde latt også Vinmonopolet følge med i tiden. Da er jeg helt overbevist om at den diskusjonen vi hadde hatt i dag, var om vi skulle avskaffe Vinmonopolet som ordning eller ei. Jeg tror det er viktig av og til å løfte blikket og se på de litt lengre linjene og ikke bare se på detaljene i denne typen spørsmål.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Sveinung Stensland (H) [13:00:15]: I dag bryter Arbeiderpartiet sitt eget program. I programmet deres står det at Arbeiderpartiet vil

«oppretholde vinmonopolordningen og sikre ordningens legitimitet ved å endre loven slik at vinmonopolet kan holde åpent på julaften, nyttårsaften, påskeaften og pinseaften, samt på valgdagen».

Jeg mistenker at dette ble skrevet i deres program litt inspirert av Høyres program, som er ganske likelydende på det området.

Når nå regjeringen fremmer en lovendring i tråd med våre felles program, stemmer altså Arbeiderpartiet imot. En skulle tro de stemte for regjeringens politikk når den bidro til å oppfylle partiets eget program, men det er nok viktigere å vise at de for en gangs skyld er i stand til å danne et annet flertall enn å levere det de gikk til valg på.

Nå er det kanskje ikke verdens største sak om polet har åpnet på julaften eller ei. Noen politiske tap er lettere å svelge enn andre. Men jeg savner en god politisk begrunnelse for at akkurat den dagen er mer belastende enn de andre aftenene vi er enige om å holde åpnet. Slik jeg ser det, er både nyttårsaften og påsken noe en feirer sammen med barn og familie, men her er det altså greit for Arbeiderpartiet å holde polet åpnet.

Nå ser det også ut til at Arbeiderpartiet ønsker å stenge for ølsalg på julaften i vanlige butikker, så Arbeiderpartiet har nå blitt partiet for flere ølgardiner. Jeg er ikke sikker på om velgerne til Arbeiderpartiet og SV er enig i en slik politikk, som altså vil begrense ølsalget på julaften i hele landet.

Da er det lettere å skjønne Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, som jeg mener inntar en mye mer prinsipiell tilnærming til dette spørsmålet. De er kort og godt uenig i å holde åpnet flere av disse dagene og stemmer mot alt.

Vi mener hovedlinjene i norsk alkoholpolitikk skal ligge fast. Et av de viktigste virkemidlene er Vinmonopolet. Dagens forbrukere setter pris på den ordningen, og Vinmonopolet fremstår i dag som en faghandel med sterk identitet, en seriøs profil og kunnskapsrike ansatte. Vi vil bidra til å sikre ordningens legitimitet ved å endre loven, slik at Vinmonopolet kan holde åpnet på julaften, nyttårsaften, påskeaften og pinseaften, samt på valgdagen. Dagens votering vil vise at vi får 80 pst. uttelling for vårt syn.

Alle barn har rett til å leve i rusfrie omgivelser. Her har alle voksne et ansvar, både de dagene Vinmonopolet har stengt, og de dagene Vinmonopolet har åpnet.

Ingerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Kjersti Toppe (Sp) [13:03:00]: Eg har ein del kommentarar til nokre av innlegga som har vore.

Representanten Trøen understrekar at dette ikkje er eit pålegg til Vinmonopolet om å ha ope desse dagane, men at det er ei moglegheit. Ein ting som ikkje er nemnt, er at mange av vinmonopola ligg i kjøpesenter, der alle butikkar er pålagde å ha ope i kjøpesentra sine opningstider. Derksom det ikkje er bestemt ved lov, slik som for Vinmonopolet i dag, at det ikkje kan ha ope juleftan, nyttårsaften og påskeaften, vil dei måtta ha ope når dei først ligg i eit senter.

Så til representanten Nesvik, som gjer eit nummer av at eg har feilinformert Stortinget om taxfree-kvotane, og han sjølv seier at ein eventuelt har utvida dei. Poenget er, som alle veit, at ja, ein kan veksla inn taxfree-kvotane for to-

bakk, men resultatet er at taxfree-kvotar for vin har auka med 50 pst.

Vidare seier Nesvik at han godt kan tenkja seg å kjøpa seg ei flaske vin til jul. Men dette handlar ikkje om at Nesvik, eg eller andre ønskjer å kjøpa oss ei vinflaske til jul. Dette handlar om solidaritet med dei mange som dette er eit stort problem for, i ein situasjon og i ein periode ved høgtid der vi veit at behovet for beskyttelse er stort, særleg gjeld dette tredjeperson, og særleg barn. Vi er ikkje næringskomiteen, det skulle ein tru når ein høyrer debatten i dag. Vi er helsekomiteen, og eg har sakna litt meir folkehelsepolitikk i den debatten som har vore i dag.

Så har det vore ein debatt og er for så vidt ein debatt i salen i dag om § 3-7. No har Arbeidarpartiet teikna seg etter meg, men eg vil iallfall som saksordførar seia – og det veit òg representantane frå Høgre – at eg synest det er litt illojalt å bruka dette mot Arbeidarpartiet i dag når ein veit at det aldri var meininga til fleirtalet å stengja for ølsal på julaften – dei var opptatt av at sterkare drikk, altså sprit og vin, ikkje skulle vera lov å selja frå Vinmonopolet sine utsal. Dette jobbar vi no med å finna ut av. Eg hadde sett pris på at regjeringspartia, dersom dei visste dette, hadde gitt ein liten beskjed før og ikkje kom i debatten og tok opp dette som eit stort, stort poeng, for saka er for viktig til det. Det vil eg iallfall understreka frå mi side.

Audun Otterstad (A) [13:06:21]: Det er bemerkelsesverdig at representanten Stensland, representanten Wilhelmsen Trøen og representanten Nesvik er mer opptatt av Arbeiderpartiet og vårt partiprogram enn sitt eget – og viktigheten av denne saken. Hvis man skal begynne å saumfare partiprogram, og hva man har sagt i valgkampen, kan man f.eks. forundre seg over at Høyre ikke foreslår å utvide åpningstidene til kl. 22 for salg av alkohol i butikk, som det står i deres partiprogram, eller som i Fremskrittspartiets partiprogram, der man foreslår å avvikle hele vinmonopolordningen – og under hele valgkampen ble det utdelt «buttons», der det sto: «Øl blir billigere med FrP». Nå er sannheten en litt annen, og realitetene har vel kommet inn over Fremskrittspartiet også etter at de kom i regjering.

Det å skille på disse dagene er ikke umulig for Arbeiderpartiet. Vi er et åpent, lyttende og lærende parti hele tiden. Vi tar til oss innspill, og det er ikke sånn at hvis man har vedtatt noe i partiprogrammet, er det hugget i stein. Man har demokratiske organer, som f.eks. gruppemøter, og det kan behandles i landsstyrene til Arbeiderpartiet. Politikken kan jo ikke være statisk, den må hele tiden være i utvikling.

Vi mener at det er en forskjell på julaften og andre dager – og med en politisk begrunnelse. Jeg mener det er viktig å ha en sterk markeringsdag. Det stemte jeg også for på Arbeiderpartiets landsmøte. Jeg mener det er viktig å tydeliggjøre at det er forskjell på enkelte dager. Jeg tror det er en oppfatning blant Arbeiderpartiets velgere, men også blant folk der ute, at det er en forskjell. Selv om man feirer og markerer påskeaften, er det en stor forskjell på julaften og på påskeaften, og det er en vesentlig forskjell på nyttårsaften og på julaften. Det å holde av én dag når det faktisk er så mange som sliter, når det er så mange som har

et alkoholproblem, og når så mange barn opplever mye de aldri skulle ha opplevd, synes jeg faktisk er greit. Når vi får så gode og så tydelige innspill på det, er faktisk Arbeiderpartiet pragmatisk nok til å kunne endre standpunkt eller endre mening.

Torgeir Micaelsen (A) [13:09:03]: Jeg skal prøve å oppklare hvorvidt et flertall i Stortinget ønsker å stenge butikkene for salg av øl på disse dagene. Det er ikke stortingsflertallets mening.

Jeg foreslår at vi trekker ny § 2-5 og § 3-7 tredje ledd, og at vi da står igjen med et alternativt tredje ledd. Og vi har diskutert, i samråd med Stortingets administrasjon, at dersom en trenger ytterligere presiseringer av lovhjemmelen, vil det komme fram mot andre gangs behandling. Det er helt klart stortingsflertallets intensjon at den endring som skal foretas, utover det regjeringen har foreslått, er at ordene «og julaften» skal tilføyes i § 3-4 tredje ledd – altså at Vinmonopolet skal ha utsalgene stengt søn- og helligdager, 1. og 17. mai og julaften.

Så beklager vi at det ble litt fram og tilbake. Jeg vet ikke helt hva som har skjedd her, for å være helt ærlig, men hvis det er slik at flere har oppfattet dette underveis i behandlingen i komiteen og ikke gitt beskjed om det, synes jeg kanskje det er litt rart, men det skal vi ta på vår kappe. Dette har i alle fall vært stortingsflertallets intensjon.

Det leder meg over til en kort kommentar til slutt. Hvorfor er dette viktig? Jeg synes ikke vi skal overdrive og tro at alkoholkonsumet kommer til å gå kraftig ned eller at man bremser det kraftig ved å holde Vinmonopolet stengt julaften. Det tror jeg ikke det er dekning for å si – i alle fall ikke uten videre.

Det denne debatten har vist, er at ordenes makt, debatten og folkelig engasjement kan bidra til at den får en symbolsk kraft. Når folk spør hvorfor Vinmonopolet er stengt på julaften, går det an å si at det Stortinget ønsket å si med det, var at én dag i året går det an å ha en diskusjon om at det er mange i dette landet som drikker for mye. Det går ut over unger og familier. Derfor synes vi det er den viktigste begrunnelsen for at Vinmonopolet fortsatt kan holde stengt på julaften, men at de andre forslagene kan gå fordi et moderne samfunn har behov for å tilpasse også institusjoner som Vinmonopolet til en mer moderne tid, hvor tilgjengelighet er et viktig poeng. Derfor kommer vi til å stemme på den måten vi gjør, og håper med dette at ting er klarlagt.

Presidenten: Presidenten takker for oppklaringen og noterer de endringene som nå er anført av representanten Torgeir Micaelsen på vegne av Arbeiderpartiet.

Harald T. Nesvik (FrP) [13:12:16]: Det var i hvert fall godt at Arbeiderpartiet fikk ryddet opp i litt av sin egen forvirring. Det er positivt, slik at loven blir vedtatt slik som Stortingets intensjon var i utgangspunktet.

Grunnen til at jeg tok ordet, var representanten Otterstad, som kunne belære oss om at i Arbeiderpartiet hadde man demokratiske prosesser. Og den demokratiske prosessen var at de hadde hatt en behandling i stortingsgruppen

sin, og funnet ut der – og kanskje i landsstyret – at det som landsmøtet deres hadde bestemt, var feil. Dette er altså hva man i Arbeiderpartiet kaller demokratiske prosesser. Det vil si at deres øverste organ kan overprøves av stortingsgruppen. Det er en interessant form for partidemokrati.

Sveinung Stensland (H) [13:13:30]: Det var innlegget til Torgeir Micaelsen som fikk meg til å ta ordet. Jeg avsluttet mitt innlegg med at alle barn har rett til å leve i rusfrie omgivelser. Der har alle voksne et ansvar. Når det gjelder hvilke dager Vinmonopolet har stengt og når de holder åpent, synes jeg det er veldig spesielt når Micaelsen argumenterer med at man må holde stengt på julaften for at vi skal ha en dag der vi kan reflektere over alkoholbruk sammen med barna våre. Den argumentasjonen er så opprinnelig, og jeg måtte bare få kommentere det.

Jeg mener at om vi skal diskutere alkoholkonsum, må vi gå vekk fra symbolpolitikken og inn i de virkelige problemene i alkoholpolitikken og i alkoholkonsumet. Da må vi ta innover oss grensehandelsproblematikk, smuglerproblematikk og hele bildet. Vi kan ikke la én dag avgjøre dette.

Torgeir Micaelsen (A) [13:14:30]: Vi kan godt ta en diskusjon om realiteter. Jeg er blant dem som mener at en kraftig økning i taxfree-kvoten selvfølgelig er et mye større bidrag til at norsk alkoholpolitikk blir utfordret, enn at man åpner for noen aftener.

Jeg innrømmer gjerne at det står i partiprogrammet til Arbeiderpartiet at vi skal ha åpent på alle disse aftener. Men hvis det er noen som har stemt på Arbeiderpartiet bare av den grunn, og som mener at dette er en avgjørende og viktig sak der vi har sviktet, får de ringe til meg, så skal jeg forklare dem hvorfor vi har kommet til det standpunktet. Jeg vil bare minne om det er mange andre saker der flere av dem som har hatt ordet her, burde gått litt stillere i dørene med hensyn til hva som faktisk er lovet, og hva som er levert – saker av langt mer alvorlig karakter enn at Vinmonopolet faktisk fortsatt ikke får holde åpent på julaften.

Men det var ikke derfor jeg tok ordet. For sikkerhets skyld: Fram til voteringen tror jeg vi sier som så at det kun er § 3-7 vi trekker, og at vi beholder § 2-5 og § 3-4 fra mindretallet i tilrådingen, og så skal finne ut av dette fram til votering.

Presidenten: Representanten Harald T. Nesvik har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til inntil 1 minutt.

Harald T. Nesvik (FrP) [13:15:55]: Enkelte ganger lurer jeg på om representanten Torgeir Micaelsen har tatt litt for mye Møllers tran, for jeg tror det var da Arbeiderpartiet satt i regjering at man virkelig økte taxfree-kvoten man kunne ta med, fra to til fire flasker vin. Jeg er spent på om Torgeir Micaelsen kan bekrefte eller avkrefte det, for det var faktisk prosentuell en større økning i taxfree-kvoten enn det som ble gjort i revidert nasjonalbudsjett.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [13:16:33]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Freddy de Ruiter, Ruth Grung, Audun Otterstad og Torgeir Micaelsen om flere og bedre tiltak for å bekjempe føflekkreft (Innst. 61 S (2014–2015), jf. Dokument 8:68 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Morten Wold (FrP) [13:17:31] (ordfører for saken): Saken vi nå skal behandle, handler om å bekjempe de altfor mange tilfellene av føflekkreft vi har i Norge i dag. Helse- og omsorgskomiteen ser svært alvorlig på det høye antallet tilfeller av denne kreftformen.

Som saksordfører vil jeg først og fremst takke for en god og grundig behandling i komiteen og for alle gode innspill vi fikk på høringen.

Som presidenten sikkert er klar over, er dette en sak hvor det er uenighet i komiteen om hvorvidt tiltakene som er fremmet i representantforslaget for å bekjempe føflekkreft, er riktig vei å gå. Jeg vil derfor bruke min tilmålte tid til å redegjøre for flertallets syn i denne saken.

Flertallet mener det er viktig både å forebygge, slik at færre enkeltpersoner og pårørende blir berørt av sykdommen, og å utvikle gode behandlingsformer som kan redusere antallet dødsfall og føre til at flere blir helt friske etter behandling av føflekkreft.

Forslagene til Arbeiderpartiet inkluderer bl.a. å innføre krav om betjening i solstudioene. Dette mener Fremskrittspartiet, og flertallet i komiteen, er et unødvendig tyngende krav for næringen. Vi støtter ikke et forslag om dette. Et betjeningskrav vil trolig bidra til at mange aktører vil måtte legge ned.

Jeg tror ikke Arbeiderpartiet vil lykkes i forhindre befolkningen i benytte seg av solarium gjennom økte reguleringer. Jeg frykter derimot at vi da får en reise tilbake i tid til den gangen da personer spleiset og delte på egne, private solsenger, noe som vil være helt utenfor vår mulighet til å påvirke valg, og ikke minst den viktige kunnskapsformidlingen som mange solarier står for til sine kunder i dag.

Jeg vil også minne om Kreftforeningens solvaneundersøkelse blant unge i 2014, utført av TNS Gallup, som gjorde følgende hovedfunn:

– 9 av 10 unge under 25 år sier at de årlig blir solbrent utendørs.

- Kun 2 pst. av de under 25 år sier de noen gang er blitt brent i solarium.
- Kun 16 pst. har brukt solarium seks ganger eller mer det siste året.
- Kun 7 pst. har brukt solarium ti ganger eller mer.

Det er altså ikke soling i solarium som er hovedårsaken til at unge blir solbrent. For å forebygge må befolkningen ha kunnskap om soling generelt, og ikke bare om hvilken fare uvettlig solariebruk utgjør.

Jeg er opptatt av at flere får god informasjon om soling, solstråler og konsekvensene det kan ha for helsen. Jeg er opptatt av at ansatte i solstudioer har kunnskap og gir riktig kundeinformasjon om uvettlig solariebruk og om farene ved for mye solstråling. Men det finnes smartere løsninger å håndtere dette på enn et kostbart betjeningskrav.

Derfor er jeg glad for at regjeringen og helseministeren har hatt alternative forslag til å sikre forsvarlig soling i solarier ute på høring. Statens strålevern har utredet ulike løsninger, som høringsinstansene er blitt bedt om å ta stilling til.

Jeg registrerer at Helsedirektoratet støtter regjeringens forslag om å oppheve betjeningskravet for solarier. Jeg er også kjent med at solariebransjen selv etterlyser strengere regulering av egen næring. De ønsker et krav om autorisasjon og krav om kompetanse for å drive solarium. Dette skal gjøres ved at de som driver solarier, har kunnskap om farene ved overdreven soling, samt at de ikke har sterkere stråler i solrørene enn hva som er tillatt.

Næringen er også positivt innstilt til en innføring av en avgift for solarier for å kunne finansiere et mer omfattende tilsyn i bransjen. Komiteens flertall mener at utviklingen solariebransjen selv ønsker, er positiv.

Vi skal fortsette å arbeide for å få ned antallet som får føflekkreft gjennom kunnskapsformidling i befolkningen. Vi skal fortsette å arbeide for at kreftpasienter får innovativ og effektiv behandling, skreddersydd for den enkelte pasient. Fremskrittspartiet og regjeringen er godt i gang med å utvikle pasientens helsetjeneste, som et ledd i dette arbeidet.

Audun Otterstad (A) [13:21:53]: Jeg vil først benytte anledningen til å takke saksordføreren for godt og grundig arbeid.

Føflekkreft er en av de kreftformene som virkelig kan forebygges. Det er vi – solrike Norge – og Australia som ligger på toppen i denne forekomsten. Det er ganske utrolig at 1 500 av 1 700 tilfeller årlig er mulig å forebygge. Vi i Arbeiderpartiet mener at helsetilstanden til unge og unges høye rate innenfor denne kreftformen spiller en så viktig rolle at vi vil gå drastisk til verks, mer drastisk enn enkelte andre parti.

Vi var inne på hva man har lovet, og hva man har gått til valg på. Det er gledelig at flere partier etter valget har sluttet opp om aldersgrensen og nå er enige om at det skal være slik. Det er derfor underlig å høre representanten Wolds resonnement om at han i frykt for at flere skal spleise på solseng, vil at 18-års aldersgrense overholdes. Da må han være for å fjerne 18-års aldersgrense, for realiteten må jo være at det er de under 18 som spleiser på solsenger. Det er

jo ikke slik at fordi man innfører betjening på solarium, blir de over 18 jaget. Det vil føre til at de får bedre veiledning, at man får god veiledning på riktig soling, på forebygging og på tid tilpasset hver enkelt, for vi er alle veldig forskjellige. Det arbeidet vi har gjort i komiteen nå og de faktaene vi har hentet inn, viser at om lag 40 pst. har en eller annen form for betjening.

Nok en gang, i sak nummer to fra helsekomiteen, legges næringsperspektivet til grunn i en så viktig og avgjørende sak for å forebygge kreft, som er så alvorlig for den enkelte, for familien og dem det rammer. Det er for meg ikke uforståelig, men det framstår som litt merkelig. Det vil også være, hvis man ser på næringsaspektet av dette, å straffe de ansvarlige ikke å pålegge mindre aktører de samme kravene og de samme spillereglene som dem som faktisk har betjening, og de som gir sine ansatte opplæring, ikke bare i hygiene. Vi har snakket om smittefare de siste dagene, helseministeren har opptil flere ganger på radioen debattert viktigheten av godt renhold og også det å gi gode råd til hver enkelt.

Til slutt vil jeg bare understreke at vi i Arbeiderpartiet i vårt alternative budsjett har lagt inn 110 mill. kr til medisinen Ipilimumab, fordi vi mener at det ikke er forsvarlig som det er i dag. Det blir feil å si at det ikke er forsvarlig, men vi er skeptisk til de totale kostnadene og er redd for at de kan overstige anslagene, og at det blir veldig kostbart når de legges som en del av den totale økningen innenfor sykehusrammen. Derfor har vi lagt på 110 mill. kr ekstra, i tillegg til den store økningen vi har til behandling i helsevesenet hvert eneste år.

Presidenten: Vil representanten Otterstad kanskje ta opp de forslagene som Arbeiderpartiet har fremsatt?

Audun Otterstad (A) [13:25:26]: Det vil jeg veldig gjerne, president.

Presidenten: Representanten Audun Otterstad har tatt opp de forslagene han refererte til.

Sveinung Stensland (H) [13:25:40]: Norge er blant de landene i verden som har mest føflekkreft. Det er en sykdom det dør flere av enn i trafikken hvert år. Det er en krefttype som vi både kjenner årsakene til, og som vi kan gjøre noe med for å få færre tilfeller av. Noen mener at betjeningskrav i solarier er ett av disse. Jeg tror det viktigste er holdningsendringer, riktig bruk av solkrem og mer moderasjon ved soling og bruk av solarium. Både Sverige og Danmark har avvist betjeningskrav grunnet negative konsekvenser for bransjen og for folkehelsen. Riktig bruk av godkjent solarium og medfølgende økt D-vitamminnivå kan også være positivt for folkehelsen. Dette har jeg stjålet fra en uttalelse fra Unge Venstres landsstyre.

40 pst. av befolkningen bruker solarium én eller flere ganger i løpet av året. Risikoen for uvettig soling vil kunne øke med et betjeningskrav, siden man må forvente en økning i kjøp av solsenger til privat bruk. Det blir fort alternativet når det lokale solarieret må stenge. Dette handler ikke om næringspolitikk – dette handler om livets harde reali-

teter. Hvis det ikke er et solarium der du bor, fordi det har stengt pga. et betjeningskrav, er løsningen gjerne å kjøpe sitt eget.

Så er det rørende å høre omsorgen Arbeiderpartiet har for Ipilimumab – det finnes også andre midler som kanskje er enda mer effektive. Vi kan ikke låse oss til det som kom for et par år siden, men det er hyggelig at de prioriterer Ipilimumab. Det kommer også flere andre substanser på markedet, så vi må ikke bare snakke om den.

Nordmenn flest kan ikke få nok av sol og varme. Det er greit – hvis man ser ut av vinduet nå, så er ikke det så vanskelig å skjønne. Med vinterblek hud kaster mange nordmenn seg ned på stranden i Syden eller går lange skiturer i sterk høyfjellssol. I tillegg velger noen å ta solarium. Det er hevet over tvil at solarium er nyttig og gir velvære for de fleste som bruker det.

Men når det gjelder både soling og solarium, er det noen som overdriver. Det viktigste tiltaket mot overdreven soling og solariebruk er god informasjon og sunn fornuft. Sammen med solariebransjen skal vi finne gode løsninger for adgangskontroll i solarier. Men et krav om betjening vil bety kroken på døren for mange solarier, og det mener vi kan føre til at flere ordner seg på eget vis. Det er bedre å bruke ressursene på å skape bedre holdninger, gi mer informasjon og bedre tilsyn med bransjen. Som i mange andre bransjer er det aktører her som er useriøse. Også i solariebransjen er det rom for sterkere selvjustis. Men vi har kommet til at betjeningskrav ikke er det viktigste i kampen mot kreft.

Ketil Kjenseth (V) [13:28:49]: For Venstre er det viktig å påpeke at det viktige tiltaket slik at færre får føflekkreft i Norge, er informasjon og kunnskap om soling generelt. Beskyttelse er viktig, og det er det som kan gjøre at vi ikke inntar topplasseringen i verden når det gjelder føflekkreft. Derfor er det langt viktigere å fokusere på det enn på å pålegge solariebransjen, som tross alt så få er involvert i, og som så få bruker – det er særlig unge – en tyngende restriksjon ved å ha et bemanningskrav. Det er også sånn at særlig en del av de små solarierne har en form for betjening i dag som er samlokalisert med andre service-tilbud rundt om i Bygde-Norge, slik som frisørsalonger og andre. Så her er det viktig å få på plass en mye bedre informasjon om konsekvensene av soling og nødvendigheten av å bruke beskyttelse.

Her bør nok vi som politikere også stille oss mer åpne for å bistå Kreftforeningen og andre frivillige aktører og organisasjoner med å få ut informasjon. Tilsvarende ser vi hvor viktig jobben Røde Kors gjør for å rekruttere blodgivere er, og det kommer det offentlige til gode. På samme vis kan vi gjøre mye her ved å styrke den informasjonsvirksomheten som de frivillige organisasjonene og pasientorganisasjonene bidrar med til dem som er i risikogruppen.

Audun Lysbakken (SV) [13:30:54]: Først vil jeg takke forslagsstillerne for at de har fremmet flere gode forslag og tatt opp et spørsmål som er av stor betydning. Antallet tilfeller av føflekkreft i Norge er alvorlig høyt. Det er nødvendig at vi får vite mer om hvorfor, og det er nødven-

dig at vi styrker forskningsinnsatsen. Det er fortsatt sånn at til tross for mange år med holdningsskapende arbeid, med høy oppmerksomhet rundt solvett, ser vi at det er mange som ikke beskytter seg godt nok. Det er riktig at dette er en kreftform der det er mulig å gjøre en forebyggende innsats, lettere enn for mange andre typer kreft.

Jeg er glad for at det i denne innstillingen kommer fram at det nå er bred enighet rundt den 18-årsgrensen som den forrige regjeringen innførte, knyttet til solarier. Men vi har fra SVs side kommet fram til at vi ikke vil støtte Arbeiderpartiets forslag om å innføre betjeningskrav. Vi merker oss at også Helsedirektoratet støtter regjeringens forslag om ikke å gå videre med det kravet. Vi har etter en vurdering av dette kommet fram til at vi tror et sånt betjeningskrav er å gå for langt i forhold til hva som er effektivt for å bekjempe kreft og sørge for fornuftig bruk av solarier. Det handler om at vi skal passe oss for å regulere mer enn det som er nødvendig, ikke gjøre mer enn det vi tror har betydelig effekt. Så skal vi også passe på hvordan vi bruker arbeidskraften vår, og hva slags arbeidsoppgaver vi som storting forlanger at mennesker skal utføre.

I tillegg tror jeg at regjeringspartiene har et poeng knyttet til den forskjellen det vil være om vi har solarier som i framtiden forhåpentligvis vil være bedre regulert enn i dag, enn om vi innfører reguleringer som fører til at solarier går over ende og det blir mer soling på – skal vi si – hjemmebasis i framtiden.

Derfor mener vi det er viktig at regjeringen ser på andre rutiner for å styrke reguleringen og opprettholde det aldersgrensekravet vi alle nå er enige om. Det vil si at SV vil stemme sammen med regjeringspartiene og Venstre i voteringen over forslagene nr. 1 og 2 i dag. Så ser jeg at det er en liten uklarhet i innstillingen knyttet til forslagene nr. 4 og 5. SV skal stemme for både forslagene nr. 3, 4 og 5, sammen med Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Jeg vil si jeg er forundret over at det ikke er mulig å få støtte fra de borgerlige partiene, både i regjering og utenfor, når det gjelder viktige forslag om en forskningsstrategi og få en ordentlig utredning om hvorfor vi ikke har kommet lenger i kampen mot denne kreftformen. Jeg håper det er noe helseministeren likevel vil ta med seg, selv om de forslagene ser ut til å falle i dag.

Olaug V. Bollestad (KrF) [13:34:40]: Norge ligger, sammen med Australia, på toppen når det gjelder frekvens av føflekkreft. Vi ligger høyest i Norden, 350 dør av denne kreftformen hvert år. Samtidig sier eksperter at vi kunne ha forebygget rundt 90 pst. av dette.

Solarium er en av mange utfordringer når det gjelder føflekkreft. Personer bruker til tider mye solarium, og vi i Kristelig Folkeparti er glade for at aldersgrensen er fastsatt til 18 år. Men vi vet at det er forfengelighet, at kravet om brunhet er stort, og veldig mange ønsker å ta solarium før de er 18 år, selv om det er aldersgrensen. Derfor støtter Kristelig Folkeparti ønsket om å ha en ordning som sikrer at det er kontroll, og at man får yngre personer til ikke å ta solarium, nettopp fordi det ødelegger huden mest, og fordi konsekvensene er størst.

I tillegg mener Kristelig Folkeparti at man må fortset-

te å ha et godt tilsyn med kvaliteten i norske solarier, både at lysstoffrørene er rette og sterke nok, at de oppfyller kravene, og at det legges til rette for at kravene til hygiene og renslighet i solarier blir oppfylt. Men aller mest gjelder det styrken i lysstoffrørene. Det vi vet, er at mange steder har personer blitt forbrent, nettopp fordi kontrollen ikke har vært god nok med hensyn til kvaliteten på lysstoffrørene.

Kristelig Folkeparti ønsker derfor å støtte at man har kontroll med bemanningen, at en er over 18 år.

Kjersti Toppe (Sp) [13:37:09]: Årleg får over 1 700 nordmenn føflekkreft, og fleire enn 350 dør kvart år av denne hudkreftforma. Noreg ligg på topp i verda når det gjeld dødelegheit av føflekkreft, og vesentleg høgare enn resten av Norden. Det vert antyda at opp mot 90 pst. av alle føflekkrefttilfelle i Noreg kan forebyggjast. Det er den hyppigaste kreftforma blant kvinner i aldersgruppa 15–24 år og mellom 25 og 49 år og blant menn mellom 25 og 49 år. Kvinner har òg høgare førekomst enn menn.

Eg vil takka forslagsstillarane frå Arbeidarpartiet for at dei har fremja dette forslaget, for det er ei svært viktig helsesak. Vi kjenner godt til at det har skjedd reguleringar på dette området dei siste åra for å sikra betre forebygging. Innføring av 18 års aldersgrense og beteningskrav vart innført av den raud-grøne regjeringa.

«Hallo fru solariumspoliti – har du ikke andre viktige oppgaver som helseminister?», skreiv ei oppgitt Siv Jensen om helseminister Anne-Grete Strøm-Erichsen på facebook den gongen. Nei, eg tenkjer at ein ikkje bør ha så mange viktigare oppgåver som helseminister enn det å forebyggja sjukdom og det å forebyggja kreft.

Føflekkreft er ei kreftform med gode prognosar viss det vert oppdaga tidleg, men vert det oppdaga seint, er prognosane ikkje gode. Eg er glad for at den blå-blå regjeringa og Siv Jensen ikkje går inn for å fjerna 18 års aldersgrense for solarium. Det synest eg er veldig bra. Ei innføring av 18 års grense var ein viktig signaleffekt til foreldre, òg for å auka merksemda om helserisiko ved bruk av solarium.

Eg har lyst til å minna om bakgrunnen for innføring av denne 18 års grensa. Det var at det var ein stor auke i bruken av solarium i den unge delen av befolkninga. Ifølgje talmateriale som Kreftforeininga hadde samla inn i samarbeid med Statens strålevern, var auken i løpet av ein femårsperiode på 20 pst. Blant jenter som hadde nytta solarium, hadde ein av fire begynt før dei var 15 år. Nærmare 80 pst. av jentene som tok solarium, hadde begynt før dei var 18.

Forskning viser at solariebruk inneber auka risiko for føflekkreft, særleg når bruken starta i tidleg ungdom og ved langvarig og hyppig bruk. Ein antar at bruk av solarium før 35 år aukar risikoen for malignt melanom, altså føflekkreft, med 75 pst. Verdens helseorganisasjon har plassert solarium på lista over dei mest kreftframkallande substansane.

Ei opprydding i solariebransjen er også nødvendig. Det er no i ferd med å skje. Eg meiner at innføring av 18 års grense og krav om kompetent betening er heilt nødvendig for å kunna bidra til det.

Det har vore ein diskusjon om beteningskravet, og re-

gjeringa føreslår å endra på dette. Det har òg kome ei høyringssak om det. Mange parti signaliserer no støtte til å fråvika beteningskravet, og det synest eg ikkje er bra. For beteninga skal ikkje berre ha kontroll med aldersgrensa, dei skal òg kunna stå ansvarleg for rutinar for drift, vedlikehald og hygiene, og for solråd til dei som nyttar solarium.

Eg ser 18 års aldersgrense og beteningskrav som to sider av same sak, og to tiltak som saman vil bidra til førebygging av uheldig soling.

Arbeidarpartiet sine representantar har føreslått fem forslag, og Senterpartiet kjem til å støtta alle forslaga i innstillinga.

Eg vil då anta at vi får ei sak tilbake igjen frå regjeringa. Kanskje kan statsråden seia noko om det – eller om dette med fråviking av beteningskrav berre vert gjort i ei forskriftsendring.

Statsråd Bent Høie [13:41:51]: Jeg deler komiteens bekymring over det høye antallet tilfeller av føflekkreft i Norge. Forebyggende tiltak er viktig, og i likhet med komiteen er jeg opptatt av at befolkningen sikres god informasjon om sol og solarium og om konsekvensene av overdreven soling.

Det meste av solingen foregår andre steder enn i solarium. Det er spesielt viktig at barn og unge blir ivaretatt. 18-årsgrensen for solarier er derfor et tiltak for å forebygge forekomsten av føflekkreft i den unge delen av befolkningen.

For å sikre god regulering har Helse- og omsorgsdepartementet hatt på høring et forslag om å oppheve betjeningskravet for solarier og stille krav om et tilfredsstillende system for alderskontroll. Regjeringen vil om kort tid ferdigbehandle saken. Høringsnotatet foreslår også en generell veiledningsplikt og en obligatorisk kunnskapsprøve for den som er ansvarlig for den daglige driften av solsenteret, samt ansatte med kundekontakt.

Jeg slutter meg til komiteflertallets syn, at bemanningskravet er et unødvendig tyngende krav for næringen. Dersom betjeningskravet oppheves, er flere av høringsinstansene også positive til de foreslåtte alternative løsningene til betjeningskrav. Sammen med økt kompetanse i bransjen og forbedret informasjon mener jeg at denne løsningen vil gi en forsvarlig håndheving av aldersgrensen og dermed også sikre tilfredsstillende veiledning. Som komiteens flertall viser til, er ikke betjeningskravet nødvendig for kontroll med næringen. Både kommunene og Statens strålevern fører tilsyn med solarievirksomhet.

Jeg merker meg at komiteen vil at Norge skal være ledende innen kreftbehandling, og deler forslagsstillernes syn, at klinisk forskning og utprøvende behandling er viktig for å sikre et godt behandlingstilbud. Regjeringsplattformen fastslår at regjeringen vil styrke den medisinske forskningen og sikre både bedre finansiering av og økt adgang til utprøvende behandling.

Regjeringens mål for klinisk forskning og utprøvende behandling følges opp i flere løp. Klinisk behandling er et av satsingsområdene i Nasjonal forsknings- og innovasjonsstrategi for helse og omsorg, HelseOmsorg 21, og den

varslede stortingsmeldingen om legemiddelpolitikken vil omtale klinisk forskning og utprøvende behandling, inkludert vektlegging av utvikling og testing av nye legemidler.

Det er viktig at både behandling og informasjon til befolkningen er kunnskapsbasert. Et positivt bidrag til dette, som også komiteen viser til, er Folkehelseinstituttets kunnskapsoppsummering om føflekkreft, som vil foreligge innen utgangen av året. Videre har Helse Sør-Øst siden januar ledet den femårige forskningsstudien på det nye legemiddelet Ipilimumab for behandling av føflekkreft med spredning. I oktober besluttet de regionale helseforetakenes Beslutningsforum for nye metoder at legemiddelet fortsatt skal brukes på pasienter med føflekkreft med spredning, inntil resultatene fra metodevurderingen foreligger.

Norge ligger i dag på verdenstoppen når det gjelder dødelighet av føflekkreft, og jeg er enig med komiteen i at det er viktig både å forebygge og å utvikle gode behandlingsformer. Jeg har som mål å bidra til økt fokus på helse risikoen ved overdreven soling og hva det innebærer, uten å frata folk gleden ved å oppholde seg i sola. Informasjon og kunnskapsformidling må være målrettet, slik at den når alle de ulike risikogruppene. Barn og unge er spesielt utsatt for solstrålingens negative effekt, og jeg slutter meg til komiteen, at særlig informasjon overfor barn må være lett tilgjengelig og enkelt forståelig.

Forebyggende tiltak og god informasjon er viktig for å bekjempe føflekkreft. Med bl.a. regulering av solarievirksomheten, kunnskapsoppsummering og forskningsstudier mener jeg at vi bidrar til bedre kunnskapsformidling og økt bevissthet i befolkningen, samt et bedre grunnlag for god behandling.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Audun Otterstad (A) [13:46:28]: I dag stemmer flertallet, bestående av bl.a. Høyre og Fremskrittspartiet, ned Arbeiderpartiets forslag om en utredning om mer forskning og en strategi for å forebygge, for å endre holdninger og for å få ned dødeligheten av føflekkreft. Det er nærliggende å tolke det dit hen at helseministeren og disse partiene har en strategi og har mer enn nok kunnskap i saken.

Derfor er mitt spørsmål til helseministeren: Hva er det beste forebyggende tiltaket for å forebygge føflekkreft?

Statsråd Bent Høie [13:47:11]: Representanten kommer nok til å oppleve at regjeringspartiene og samarbeidspartiene jevnlig kommer til å stemme ned gode forslag i Stortinget som fremmes av opposisjonen, nettopp fordi regjeringen er godt i gang med mye av det som foreslås, og derfor ikke ser behov for å stemme for forslag i Stortinget som allerede er ivaretatt gjennom annet arbeid som regjeringen har igangsatt.

Målet for å bekjempe, redusere og drive folkehelsearbeid om kreft er også en del av nasjonal kreftstrategi, som denne regjeringen har besluttet skal følges opp med en egen handlingsplan, som direktoratet nå jobber med.

Det er viktig med informasjon, og akkurat når det gjel-

der representantens spørsmål, tror jeg noe av det viktigste vi kan gjøre, er å gi god informasjon til befolkningen om betydningen av å bruke solkrem. Denne statsråden er generelt for at folk skal unngå å bli røde. (Munterhet i salen)

Audun Otterstad (A) [13:48:20]: Jeg takker helseministeren for svaret. 19 av de 23 aktørene som leverte merknader i høringen til Helse- og omsorgsdepartementet, sa bl.a. at de var for kravet om betjening. Der var aktører som Kreftforeningen, Legeforeningen, tre av fire sykehus og LO, for å nevne noen.

Når man i denne debatten har vist til andre tiltak – helseministeren sa jo også selv at flere av disse aktørene var positive til andre tiltak – kan helseministeren nevne tre konkrete tiltak for meg, som han vil prioritere i stedet for bemanningskravet?

Statsråd Bent Høie [13:49:02]: Her ser man at prosessen har ført til at ulike partier har tatt ulike nye standpunkt, og jeg tror vi har funnet en god balanse her. Det partiet som jeg representerer, var imot både aldersgrensen og bemanningskravet. Når er vi for aldersgrensen, men mot bemanningskravet. SV var for begge deler, men de er nå enig med oss. Jeg tror vi har funnet en god balanse i dette, samtidig som vi foreslår gode, alternative tiltak for å kontrollere aldersgrensen. Jeg mener at i et moderne samfunn må det være mulig å se om det finnes andre måter å kontrollere folks alder på enn å ha folk til stede som skal passe på. Jeg synes representanten Lysbakken hadde et veldig godt innlegg, der han trakk fram at vi som politikere av og til må balansere tiltakene vi setter inn, konsekvensene av dem, opp mot effekt.

Kjersti Toppe (Sp) [13:50:12]: Eg vil først takka statsråden for at han har snudd i spørsmålet om aldersgrense og no støttar 18-års aldersgrense. Det synest eg er veldig flott.

Så skal ikkje kontrollen berre kontrollera alder, men intensjonen var at ein skulle sikra kvaliteten i tilbodet. Men no er det slik at kommunane har ansvar for å kontrollera solaria, at dei har god nok kvalitet. Så viser det seg at kontrollen frå kommunane er elendig. Eit landsomfattande tilsyn som Statens helsetilsyn gjorde i 2012, viste at 77 pst. av solaria hadde høgare UV-stråling enn tillate, og berre 36 pst. av solaria gav korrekt informasjon om riktig solingsvanar til kundane. Dette synest eg er ganske alvorleg. Kva vil statsråden gjera for å sikra betre kontroll av solaria frå kommunane si side?

Statsråd Bent Høie [13:51:17]: Det er i høringsutkastet foreslått bl.a. kompetansekrav som vil ha betydning her. Så er det slik at både kommunene og Statens strålevern fører tilsyn og kontroll med solarievirksomheten, og det tilsynet, som representanten selv trakk fram i sitt spørsmål, viser at det også gjennomføres av andre. Så det vil være det viktigste virkemidlet her. Bransjen har selvfølgelig gjennom sine organisasjoner et ansvar for å passe på når det gjelder bransjens eget omdømme på dette området, men det er allerede to offentlige organ som har en dedi-

kert tilsynsmyndighet knyttet til dette, både kommunene og Statens strålevern.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:52:14]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Ruth Grung, Freddy de Ruiten, Audun Otterstad og Torgeir Micaelsen om å unngå rolleblanding i helsetjenesten (Innst. 62 S (2014–2015), jf. Dokument 8:70 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ketil Kjenseth (V) [13:53:16] (ordfører for saken): Jeg vil få starte med å takke komiteen for en grundig behandling av denne saken og si at norsk helsepersonell har en høy kvalitetsmessig og etisk standard. Det er derfor viktig å understreke innledningsvis at vi på Stortinget har stor tillit til ansatte i helsesektoren, som hver dag gjør en svært viktig jobb for den enkelte pasient og for samfunnet som helhet.

Vi har og skal fortsatt ha et offentlig helsevesen som gir et bredt og omfattende helsetilbud til befolkninga. Samtidig har private og ideelle aktører vært et viktig supplement, som også har bidratt til å styrke det offentlige tilbudet. Særlig har vi sett dette innenfor psykisk helsevern og rusbehandling.

Vi har behov for å styrke behandlingsskapiteten i helsetjenesten, i takt med både ny kunnskap og endrede behov i befolkninga. Det innebærer både økt satsing på offentlige helsetjenester og tilrettelegging for ideelle og private aktører. Økende innslag av private og ideelle aktører stiller krav til koordinering og samarbeid samt en større grad av årvåkenhet med hensyn til bierverv og mulige habilitetskonflikter. Vi må ikke være blinde for at det vil kunne oppstå habilitetskonflikter, og at det kan oppstå situasjoner hvor hensynet til pasienten ikke går foran andre interesser. Videre må vi være oppmerksomme på utfordringer knyttet til lojalitetskonflikter for helsepersonell med tilknytning til både offentlige og private aktører.

Det er derfor både viktig og nødvendig at de regionale foretakene har utviklet og implementert gjennomgående retningslinjer og systemer for en enhetlig rapportering og kontroll av ansattes bierverv. Foretakene rapporterer også om dette i de årlige meldingene, noe som er viktig av hensyn til åpenhet og for å muliggjøre kontroll.

Det er imidlertid grunn til å lytte til Den norske legeforening, som i sin høringsuttalelse gir uttrykk for at legerne også i dag har etiske og juridiske forpliktelser til å gi informasjon om eksisterende offentlige tilbud, og at problemstillinga for øvrig bør håndteres lokalt, i henhold til foretakenes retningslinjer. Vi må ha en grunnleggende tillit til at både leger og andre ansatte i helsesektoren har en høy etisk standard, og at de setter hensynet til pasienten først.

Flertallet, som Venstre er en del av, mener at utfordringer knyttet til bierverv og mulige habilitetskonflikter for øvrig ivaretas gjennom foretakenes retningslinjer og systemer. Vi forventer også at foretakene følger opp dette i avtaler med private og ideelle aktører.

Så er komiteen samstemt om at det er viktig å legge til rette for at pasientene får nødvendig informasjon om både rettigheter og tilgjengelig offentlig behandlingstilbud. For at valgfriheten og muligheten skal bli reell, er det en forutsetning at man har innsikt i alternativene og hva de innebærer.

Helsevesenet nyter stor tillit i befolkninga, og denne tilliten må forvaltes på en god måte. Pasienten skal være trygg på at han/hun får tilstrekkelig informasjon som gjør han/hun i stand til å ta et informert valg mellom eventuelle behandlingstilbud. Derfor er også de regionale helseforetakene pålagt å gi god og forståelig informasjon om fritt sykehusvalg gjennom oppdragsdokumentene.

Informative og lett tilgjengelige nettsider er viktig, og annen generell informasjonsvirksomhet. Men for at valgfriheten skal bli en realitet for alle, spiller legen en helt avgjørende rolle. For mange vil legens råd være helt avgjørende, og det er derfor viktig at legen er seg bevisst sin avgjørende rolle i samtale med pasienten. Her har helseforetakene åpenbart en viktig rolle med å tilrettelegge for at det gis grundig og god informasjon, samt å være tydelig på hvilke forventninger en har til leger og andre som gir pasienter informasjon om hvilke alternativer som finnes, og hva det innebærer med hensyn til både ventetid og kostnader. Pasientene har tillit til helsevesenet, og det er viktig at den ivaretas. Men den kan ikke vedtas, den må man gjøre seg fortjent til.

Så vil jeg legge til: Dette med rolleblanding kan vi også diskutere opp mot rolleforståelse, og jeg føler et snev av noe underliggende her, at en vil dyrke en debatt om privatisering innenfor helsesektoren.

Til Arbeiderpartiet, som har innført begrepet helseforetak og foretaksreformen. Sett i et tiårsperspektiv, det er ikke helt enkelt å si at det heller har bidratt til mindre rolleblanding eller en økt forståelse av hva en rolle i helsevesenet er.

Når det gjelder utdanningsansvaret som foretakene har, et ansvar som fylkene ivaretok veldig bra, har foretakene kanskje løpt litt fra det, eller ikke tatt det helt på alvor, særlig når det gjelder utdanning av spesialister. Så det er mange debatter i debatten her som er viktig å ta opp.

Jeg tør også å minne om komiteens besøk i Australia, hvor en så at 30 pst. av aktørene i sykehusbehandlinga var private, og vi har et rom å diskutere der.

Torgeir Micaelsen (A) [13:58:40]: Er det greit at behandlende helsepersonell ansatt i offentlige sykehus ser de samme pasientene og pasientgruppene på sin private, kommersielle klinikk på kvelden som de har ansvar for på dagtid? Jeg har kommet til at svaret på dette i hovedsak må være nei. Derfor har Arbeiderpartiet gjennom dette representantforslaget fremmet flere forslag som vi diskuterer i Stortinget i dag, med sikte på å få enda klarere regler i norsk helsetjeneste når det gjelder potensielle interessekonflikter og uklarhet om roller.

Jeg hadde tenkt å si det likevel, men siden saksordføreren, Kjenseth, også berører temaet, la meg slå det fast en gang for alle: Jeg mener – og Arbeiderpartiet mener – at et mangfold av aktører i norsk helsetjeneste er positivt for pasientene og for samfunnet. Til beste for pasientene skal vi ha et pragmatisk forhold til bruk av ulike aktører i den norske helsetjenesten – også private. Men det er viktig å være klar over at i dette samspillet kan det også oppstå uklarhet om roller og potensielle interessekonflikter.

Som saksordføreren var inne på, er jeg selvsagt også kjent med at de ulike regionale helseforetakene har innført retningslinjer og systemer for rapportering og kontroll, bl.a. av ansattes bierverv. Samtidig vet vi at det finnes eksempler hvor dette ikke blir praktisert i stor nok grad. I 2013 grep derfor Stoltenberg II-regjeringen fatt i problemstillingen og vedtok på foretaksrådet i januar 2013 at de regionale helseforetakene skal påse at rutineene for bierverv følges og rapporteres, samt en rekke andre forhold. Derfor mener jeg at det er naturlig at vi nå følger dette opp gjennom forslag og debatt i Stortinget.

Det kan være ulike varianter av potensielle rollekonflikter vi bør være klar over. For det første kan privat sektor henvise pasienter inn i det offentlige helsetilbudet for videre behandling, og omvendt. Fristbrudd ved offentlige sykehus vil kunne føre til at pasienter henvises til behandlende helsepersonell i private institusjoner som har rammeavtale med de offentlige sykehusene, via HELFO. Hvis det samme helsepersonellet jobber i det offentlige sykehuset som har fristbrudd, kan det oppstå en uklarhet om roller eller mistanke om interessekonflikter som ikke er heldig, verken for pasienter eller for en effektiv bruk av samfunnets ressurser. Det kan også oppstå uklarhet og misforståelser om roller når enkelte private institusjoner har en offentlig avtale, på samme tid som de selger tilsvarende tjenester til pasienter som betaler selv.

Selv om vi har gode regler på dette området, dukker det dessverre av og til opp eksempler på det motsatte. Det er derfor vi har fremmet representantforslaget som inneholder flere elementer. Et av elementene handler om hvilken plikt og hvilken rett pasienter har til å få forståelig informasjon om hvilke alternative offentlig finansierte ordninger som finnes dersom det er ventetid, f.eks. på det sykehuset som er mest nærliggende å henvise til. Vi mener derfor at det bør vurderes og utredes om pasienter som kan dokumentere at de ikke har mottatt god nok informasjon, som da går videre til en privat institusjon, f.eks., og blir operert eller får behandling som er kostbar, og betaler det selv, bør kunne komme tilbake og om nødvendig kreve erstatning.

Det er vanskelig å leve med at vi har eksempler der

det er lang ventetid på sykehuset som er i nærheten, og at pasienter har valgt private i nrområdet og måttet betale dette selv, som følge av for svak informasjon, mens man gjennom fritt sykehusvalg f.eks. kunne reist til et annet sted i landet og fått det utført etter kort ventetid, uten å betale selv.

Jeg vil til slutt på nytt understreke det selvfølgelig, at jeg mener at norsk helsepersonell har en høy etisk standard, at jeg har tillit til at alle som jobber i helsetjenesten, har pasientenes beste som sitt primære mål. Det betyr ikke at vi ikke bør ha klarere regler på det feltet, det kan også gi ansatte vern mot mistanke om rolleblanding.

Så registrerer jeg at spesielt regjeringspartiene mener at det meste skal være som i dag og følges opp på den måten, på tross av at de har sendt på høring og vil fremme forslag om en reform som etter manges syn kan bidra til å øke nærværet av denne problemstillingen i årene som kommer. Jeg ber regjeringen være spesielt oppmerksom på det.

Jeg tar opp de forslagene Arbeiderpartiet fremmer alene eller sammen med andre.

Presidenten: Representanten Torgeir Micaelsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [14:04:12]: Arbeiderpartiet er opptatt av at det kan oppstå dilemmaer når enkelte ansatte – særlig legespesialister – arbeider i offentlige sykehus og for private oppdragsgivere samtidig. Det fremmes her en rekke forslag som skal regulere og kontrollere dette.

I august var helse- og omsorgskomiteen på studietur i Australia, et land med stor satsing på helse – helsenæring, informasjonsteknologi og, ikke minst, forskning. Vi fikk besøke et av Australias nyeste universitetssykehus. Under omvisningen ble vi fortalt at det var satt av en tomt til et privat sykehus. Vi spurte nokså undrende om hvorfor de bygde et privat sykehus ved siden av det offentlige. Jo, det var fordi man ønsket å tiltrekke seg kompetanse, fordi både spesialistleger, laboratoriepersonale og sykepleiere gjerne ville jobbe utenom det offentlige sykehuset i sin fritid. Det å legge til rette for dette så de på som et rekrutteringstiltak. Slik kunne man få de beste spesialistene og høy kompetanse. I Australia hadde man også sykehuskøer, og dette var også et tiltak for å få ned disse køene.

Tilbake til Norge. Vi har en langt lavere andel som arbeider utenom sykehusene, enn mange andre land. Nesten 100 pst. av legene i Østerrike jobber utenfor det offentlige, halvparten av legene i England. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at andelen leger og legespesialister i Norge som jobber utenfor det offentlige og har ekstrajobb, er på 6,8 pst.

Sykehuspartner har gjennomført en studie som har sett nærmere på legers arbeid utenfor sykehus og på hvordan dette kan påvirke legekapasiteten i sykehuset. Studien viser at leger i sykehusstilling som i tillegg har et engasjement i det private eller i det offentlige, jobber like mye ved sykehuset som sine kolleger uten slikt engasjement. Disse legene yter derfor mer arbeidskraft.

Det er viktig å ha gode regelverk som regulerer slike

arbeidsforhold. I et grundig brev fra helse- og omsorgsministeren 18. september i år framgår det at de regionale foretakene har utviklet og implementert gjennomgående retningslinjer og systemer for en enhetlig rapportering og kontroll av ansattes bierverv. Disse er implementert i sykehusene og følger av vedtak i de enkelte helseforetaks styrer. Det skal også rapporteres i årlig melding.

Bierverv og mulige habilitetskonflikter er ivarett gjennom foretakenes retningslinjer og systemer, og vi forventer at foretakene følger opp. Ministeren sier også i sitt brev at han vil følge opp dette i dialogen med de regionale foretakene. Det er viktig at vi fokuserer på habilitet, ikke minst for å unngå mistenkeliggjøring av dem som påtar seg ekstra arbeid utenom arbeidstiden.

De regionale helseforetakene er også pålagt å gi god og forståelig informasjon om fritt sykehusvalg gjennom oppdragsdokumentene. Riksrevisjonen har også påpekt at flere bør ta i bruk fritt sykehusvalg, noe som reduserer køer. Det er ikke bare sykehusene, men også fastlegene som skal informere om dette.

Vi er opptatt av en sterk offentlig spesialisthelsetjeneste og en unngåelse av en todeling av helsetjenestetilbudet ved at tilgjengelighet blir avhengig av privat kjøpekraft og helseforsikringer. Det er i dag faktisk 8 pst. av befolkningen som har slike forsikringer. Vi er opptatt av at sykehusene skal være bærebjelken, men suppleres av private tjenestetilbydere, både ideelle og kommersielle. Da er vi også avhengig av at noen velger å ta oppdrag utenfor sitt arbeid på sykehus.

Jeg merket meg i høringen at Legeforeningen var positiv til tiltak som kunne føre til bedre tilgjengelighet til spesialisthelsetjenester for befolkningen, at det i større grad var nødvendig å åpne for private aktører, nettopp for å bidra til en offentlig spesialisthelsetjeneste. Dette handler om tillit. Tillit er avhengig av at vi har tilgjengelighet for alle.

Det forhold at offentlig ansatt helsepersonell påtar seg bierverv, har også flere positive virkninger. For det første kan ekstraarbeid innebære en mer effektiv utnyttelse av det enkelte helsepersonells ressurser, idet vedkommende da utfører tjenester i fritiden, men ikke minst vil også det helsepersonellet kunne erverve seg verdifull kompetanse og erfaring, som kan komme til nytte på sykehuset.

Morten Wold (FrP) [14:09:32]: I det norske helsevesenet, enten det er offentlige eller private tilbydere, arbeider det særdeles mange dyktige mennesker. Felles for de aller, aller fleste av dem er at de har pasientens beste i tankene.

Vi vet at mange jobber mye overtid, og gjerne jobber på flere steder, for flere forskjellige aktører – uten at det nødvendigvis oppstår interessekonflikter eller problemer knyttet til bijobber av den grunn. Norsk helsepersonell har høy etisk standard – som flere av de foregående talerne har påpekt her i dag.

Det er viktig å understreke at de regionale helseforetakene gjennom oppdragsdokumentene er pålagt å gi god og forståelig informasjon om fritt sykehusvalg til den enkelte

pasient, både om ventetid og behandlingstilbud i offentlig og privat helsetjeneste.

Det er verdt å merke seg at Sykehuspartner har gjennomført en studie som har sett nærmere på legers arbeid utenfor sykehusene og hvordan dette kan påvirke legekapasiteten i det offentlige helsesystemet. Studien viser at leger i sykehusstilling, som i tillegg har et engasjement i privat eller offentlig helsevesen, jobber like mye ved sykehuset som sine kolleger uten slikt engasjement. Disse legene yter derfor mer arbeidskraft, og bakgrunnen ser ut til å være økonomisk motivert. Gruppen av leger med ekstrajobb har en betydelig høyere gjeld enn dem som er uten ekstrajobb, går det frem av undersøkelsen. Den oppklarer også at legenes ekstrajobber ikke fratar den offentlige helsetjenestens arbeidskraft.

Som representanten Ørmen Johnsen påpekte, har Norge en langt lavere andel som arbeider ved siden av sykehusene, enn andre land. Nesten 100 pst. av legene i Østerrike gjør dette, og over halvparten av legene i England har bijobber. Tall fra SSB viser at andelen av leger og legespesialister i det offentlige som har en ekstrajobb i privat eller offentlig helsetjeneste, er på 6,8 pst.

Det er ikke ønskelig med en todelt helsetjeneste. Under den forrige regjeringen tegnet et merkbart antall nordmenn privat helseforsikring. Dette kan være med på å svekke den offentlige helsetjenestens legitimitet. Derfor er arbeidet med å få ned ventelistene vesentlig. Dette er Høyre-Fremskrittsparti-regjeringen i gang med gjennom kjøp av mer helsekapasitet fra private og ideelle organisasjoner. Legeforeningen er også positiv til at flere private aktører skal få bidra til en helhetlig helsetjeneste med god kvalitet.

Det er viktig å åpne for et mer fleksibelt arbeidsliv, slik at helsepersonell som ønsker det, kan få arbeide mer enn dagens organisering tillater for å utnytte arbeidskapasiteten bedre – det være seg hos offentlige eller private tilbydere.

Denne regjeringen skaper pasientens helsetjeneste. Det arbeidet er godt i gang. Inkludert i regjeringens håndtering av helsevesenet ligger også å ta hensyn til alle dets dyktige ansatte, som utøver godt arbeid både hos offentlige og private tilbydere, og – som sagt – har en høy etisk standard.

Olaug V. Bollestad (KrF) [14:13:06]: Norge har et godt helsevesen, men vi er ikke et land med for mange leger eller spesialister. Derfor har det i lange tider vært sånn at mange spesialister på sykehus enten har startet sin egen praksis eller vært ansatt hos andre, i tillegg til at de har hatt jobb på norske sykehus eller i det norske helsevesenet. Slik har det vært for å dekke opp behovet for akkurat den spesialiteten som de selv er utdannet til.

For Kristelig Folkeparti er det viktig at vi har tydelige retningslinjer for hvordan dette med at man har én jobb en plass og et bierverv en annen plass, skal håndheves. Kristelig Folkeparti er glad for at ministeren i brev til komiteen av 18. september i år viser at de regionale helseforetakene har utviklet og implementert gjennomgående retningslinjer og systemer for kontroll og rapportering av ansattes bierverv.

Men Kristelig Folkeparti er ikke minst opptatt av at det må være etiske og juridiske forpliktelser, at man gir god informasjon om eksisterende offentlig tilbud, og at legers og sykepleieres bierverv håndteres av hovedarbeidsgiver. Det er viktig at de bierverv som den enkelte har, ikke fortrenger offentlige tjenester og blir oppfattet som at man misbruker situasjonen. Det er viktig for Kristelig Folkeparti at avtalene med de regionale helseforetakene blir oppfylt.

Det er heller ikke sånn at de som har egne praksiser, utenom sitt offentlige erverv, kan drive med aktiv markedsføring overfor pasienter som er henvist i henhold til avtale med det offentlige.

For Kristelig Folkeparti er det viktig å fokusere på habilitet, nettopp for å sikre at hver enkelt doktor nyter tillit i befolkningen, og at man gjør dette først og fremst til beste for pasienten – ikke for sin egen lommebok.

For Kristelig Folkeparti er det viktig at en får tak i de pasientene som har rett til helsehjelp, at de får hjelp så fort som mulig, og at en får kontroll over den situasjonen de er i. Hvem som gir den hjelpen – om det er et offentlig sykehus eller en spesialist som har en avtale med sykehuset – er for så vidt uvesentlig for Kristelig Folkeparti. Det viktige er at pasienten får raskest mulig hjelp. Det tror vi at spesialister som har bierverv, kan være med og bidra til.

Kjersti Toppe (Sp) [14:16:24]: Senterpartiet kjem til å stemma for forslag nr. 1, som handlar om å be regjeringa leggja fram ei oversikt over omfanget av potensiell rolleblanding, både hos tilsette i den offentlege helsetenesta og hos private aktørar med avtalar med det offentlege.

Vi kjem òg til å stemma for forslag nr. 2, som handlar om å sørgja for at helsepersonell som er tilsett ved offentlege sjukehus, ikkje har private bierverv som rettar seg inn mot same typen behandling til dei same pasientane som den avdelinga vedkommande er tilsett i, i det offentlege, og at ein samtidig legg til rette for at ein kan utnytta arbeidskapasiteten til legar ved offentlege sjukehus betre.

Vi kjem ikkje til å stemma for dei andre forslaga, og litt av bakgrunnen for det er at eg meiner at det som er det prinsipielt viktige her – og det er der politikken ligg – er forslag nr. 2: Ønsker vi at det framleis skal vera mogleg at legar ved norske sjukehus òg kan jobba på si i privat verksemd?

Det har vore eit vanskeleg spørsmål for meg, fordi dette historisk sett har vore ei ordning som på ein måte har fungert. Samtidig må ein ta innover seg at det har kome fram ein del uheldige eksempel, der konsekvensane er veldig ugreie for norsk helsevesen. Det gjeld det som er så grunnleggjande viktig, nemleg tilliten til at helsepersonell utøver legegjerninga si utan at ein får mistanke om at det er økonomiske incentiv som avgjer om ein får ei tilvising her eller ein annan plass. Derfor har vi i Senterpartiet kome fram til at det ikkje er nok at dei regionale helseforetaka har dette i sine reglement, og at det er rutinar for dette. Eg synest dette er ei så viktig prinsipiell sak at dette bør ståten og Stortinget, som øvste ansvarlege for spesialisthelsetenesta, meina noko tydeleg om.

Det vert her i salen argumentert som om det at legar òg jobbar privat, nærmast er ønskjeleg. Ja, ingen kan argumentera mot at meir arbeidskraft er bra. Det er mangel

på legar og spesialistar. Legar jobbar offentleg og privat i andre land, vi har gjort det her i landet òg, og det har kome fram at det ikkje har gått ut over det offentlege helsevesenet. Det er greitt nok. Men er det ønskjeleg, og korleis vert utviklinga når vi får innføring av fritt behandlingsval, der private tilbydarar og offentlege sjukehus skal verta reelle konkurrentar om pasientar?

Dette forslaget frå Arbeidarpartiet om å laga eit prinsippvedtak les eg som eit vern mot mistanke om rolleblanding. Eg trur det er nødvendig, slik utviklinga er, og slik som regjeringa ønskjer at det norske helsevesenet skal verta, med meir bruk av konkurranse mellom forskjellige tenestetilbydarar og ikkje meir bruk av samarbeid.

Eg har òg ein tanke om det at legar må jobba meir enn normal arbeidstid. Ja, det har vore sånn, og kanskje må det vera sånn, men eg synest òg at ein skal respektera at legar er som vanlege folk. Det er no veldig mange kvinner på studiet. Det er eit stort fleirtal av kvinnelege medisinstudentar. Eg trur ikkje at vi i framtida kan forventa at dei på same måten vil jobba overtid – særleg i ein småbarnsfase – som erfaringane kanskje har vore tidlegare.

Uansett meiner eg det er veldig mange gode argument for å gjera det prinsippvedtaket, som gir eit vern mot mistanke om rolleblanding for helsepersonell på norske sjukehus. Derfor vil Senterpartiet tilrå å stemma for forslaga nr. 1 og 2, frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og SV.

Ketil Kjenseth (V) [14:21:18]: La meg først si at Arbeiderpartiets invitasjon til diskusjon om dette er veldig prisverdig. Det er en debatt vi er nødt til å ta, og Venstre støtter fullt opp om det. Men det er viktig å skille mellom det å sette noen i en uheldig rolle og det å tilrettelegge for et mer prinsipielt vern.

For Venstres del mener vi at vi har noen strukturelle utfordringer i norsk helsevesen i dag, og særleg i sykehussektoren, som gjør at vi må ta fatt i dem før vi går for langt i å regulere nettopp det vi snakker om i dag.

Helseforsikringer er nevnt som en mulighet i dag i Norge. Vi kan se til Skottland, hvor komiteen var på reise i fjor vinter: De har ingen ventelister, og de har heller ikke helseforsikringer. Det gjør at det private markedet i mindre grad får det spillerommet som vi har i Norge i dag gjennom at noen kan kjøpe seg raskere fram i køen via helseforsikringer. Jeg opplever at fritt behandlingsvalg er et svar på nettopp det å avvikle den helseforsikringsordningen vi er i ferd med å utvikle i Norge, og som har fått vokse relativt fritt under den rød-grønne regjeringa.

Når det gjelder fritt sykehusvalg, er det også en strukturell utfordring. Når vi snakker om å få informasjon og skape pasientens helsevesen, er det viktig at vi i helsevesenet legger til rette for at pasientene får bli med og ta del i den informasjonsutviklinga som skjer.

Fritt sykehusvalg er et godt eksempel på at sykehussektoren i dag ikke er samordnet. Hvis du får en henvisning fra et sykehus i dag, står det ingen informasjon om eller henvisning til fritt sykehusvalg, og det at det offentlige ikke er i stand til å samordne seg, er ikke et tegn på at de er på god vei. Snarere er det sånn at helseforetakene – og særleg sykehusene – prøver å holde på pasientene og ikke veile-

de videre. Det sier noe om at det er et DRG-system i dag som ikke er i takt med den utviklinga som vi ønsker. Derfor må vi legge til rette for en bedre informasjonsflyt. Fritt Sykehusvalg, helsenorge-portalen og større muligheter for HELFO og Fritt Sykehusvalgs kontor til å legge til rette for en informasjonsplattform som løser dette, oppfatter jeg er viktige tiltak å gå i gang med nå. Også de strukturelle utfordringene som følger av den finansieringsordningen vi har i Norge, og det DRG-byråkratiet som vi er i ferd med å bygge opp i Norge i dag, er strukturelle utfordringer som vi er nødt til å løse før vi går altfor tungt i gang med å regulere de prinsipielle skottene her for dem som jobber vekselvis i det offentlige og det private.

Som representanten Ørmen Johnsen var inne på: Da komiteen var i Australia, var det interessant å se hvordan de sluser de private aktørene inn i nabolaget til de offentlige aktørene nettopp for å skape en dynamikk og et volum og kapasitet og attraktivitet – ikke at vi skal gå så langt i Norge at vi skal ha et 30 pst. privat helsevesen, men vi bør nok diskutere mer i Norge hvordan vi skal ha en arbeidsfordeling mellom ulike aktører i helsesektoren.

Statsråd Bent Høie [14:25:06]: Mange pasienter venter unødvendig lenge på helsehjelp. Regjeringen ønsker å utnytte kapasiteten på en bedre måte. I statsbudsjettet for 2015 har regjeringen derfor foreslått å øke tilskuddene til de offentlige sykehusene, tatt vekk aktivitetstaket og lagt opp til at private krefter lettere kan slippe til.

Regjeringen ønsker ikke en utvikling mot en todelt helsetjeneste, der noen selv betaler for helsehjelpen fordi det offentlige ikke kan gi rask nok hjelp. En slik utvikling undergraver oppslutningen om den offentlige helsetjenesten. Blant annet derfor vil regjeringen i januar fremme forslag til Stortinget om å innføre fritt behandlingsvalg.

Det er uakseptabelt dersom leger i det offentlige misbruker sin stilling eller påvirker pasientstrømmer for å berike seg selv eller andres private virksomhet. Enhver arbeidsgiver, også sykehusene, må forvente lojalitet fra medarbeiderne. Det er, som representantene er kjent med, etablert retningslinjer og rapporteringsrutiner for medarbeidere og ledere i spesialisthelsetjenesten. Jeg forutsetter selvfølgelig at disse blir respektert og etterlevd. Helse-regionene har gjennom avtaler med private aktører pålagt dem å legge fram oversikt over medarbeiderne og deres ansettelsesforhold.

Når det gjelder tildeling av avtale om spesialisthjemmel, er habilitet og bierverv sentrale tema, og sykehusene stiller krav om at færre avtalehjemler ikke skal påvirke sykehusets muligheter for god arbeidsplanlegging. Det har vært rapportert om enkelthendelser hvor private aktører, spesielt innen radiologi, opptrer på en måte som ikke er forenlig med inngåtte avtaler. Radiologivtalene fastslår at det ikke er anledning til å markedsføre privatfinansierte tilbud til de offentlig henviste pasientene. Rene privatfinansierte tilbud skal heller ikke være til fortrenghet for avtalen om offentlige tjenester.

Representantforslaget anmoder om å vurdere lovvirkemidler. Jeg er av den oppfatning at det ikke er mulig gjennom lov å nekte ansatte å jobbe i en privat virksomhet i

fritiden, så lenge dette ikke går ut over arbeidsforholdet i sykehuset, eller er i strid med lojalitetsplikten eller forvaltningslovens habilitetsregler. Jeg ser heller ikke at det er behov for en lovendring på området.

I Dagens Medisin 23. oktober i år vises det til en studie av Karl-Arne Johannessen og Terje P. Hagen. Studien viser at sykehusleger med ekstrajobb i privat eller offentlig helsevesen jobber like mye ved sykehuset som sine kolleger uten slike engasjement, og den viser også en betydelig nedgang i andelen med ekstrajobb i perioden 2001–2009. Studien slår fast at 15–20 pst. av ekstrajobbene var i primærhelsetjenesten.

Tall fra Statistisk sentralbyrå fra 2013 viser at bare 6,8 pst. av sykehuslegene var registrert med bierverv. Beregninger i Helse Vest viser at arbeidskapasiteten knyttet til bierverv kun utgjør 0,23 pst. av det totale antall timer det arbeides ved sykehusene. Studien viser dessuten at det er en risiko for at leger velger å gå over til privat virksomhet, hvis en har forbud mot bierverv.

Jeg mener det ikke er i pasientens interesse å fjerne den tilleggskapasiteten som tross alt ligger i utøvelsen av disse biervervene. Det er heller ikke sånn at en ved å fjerne den muligheten nødvendigvis vil finne tilsvarende kapasitetsøkning i den offentlige helsetjenesten. Dette viser etter min oppfatning at det ikke er grunnlag for å endre dagens regelverk.

Det er viktig å skape en forståelse og en kultur for at ledere og medarbeidere utøver godt skjønn i forbindelse med bruken av bierverv. Medarbeidere må sørge for å unngå å komme i situasjoner hvor habiliteten svekkes, eller hvor sykehusets omdømme skades. Pasienter og pårørende skal være trygge på at sykehusleger er lojale overfor sykehuset og pasientens rettigheter. I tillegg må den offentlige helsetjenesten, og den private, bli flinkere til å informere pasienter om deres rettigheter, bl.a. om muligheten til fritt sykehusvalg. Videre må en søke å videreutvikle avtalen med de private om enhetlig informasjon til pasienter og brukere.

Denne regjeringen er for et sterkere samarbeid mellom den offentlige og private og private ideelle delen av helsetjenesten, der en ser på hverandre som gode samarbeidspartnere, og der en samarbeider om pasientene og pasientenes forløp.

Presidenten: Det åpnes for replikkordskifte.

Torgeir Micaelsen (A) [14:30:16]: Jeg vet ikke om helseministeren misforstår med vilje, eller om han ikke helt forstår hva vi skriver. Jeg pleier å bruke det eksempelet at hvis en lærer underviser en klasse, tror jeg de fleste ville ha syntes det var rart om den samme læreren tok seg betalt for ekstraundervisning på kveldstid i den samme klassen. Dersom læreren ville drive ekstraarbeid og undervise andre elever som han ikke ser til daglig, er det selvfølgelig helt uproblematisk, og det er litt det samme vi er på jakt etter her.

Jeg forstår at det er et vanskelig skille, og at det er en vanskelig og krevende avveining. Men det vi egentlig snakker om, er hvorvidt det er rimelig at helsepersonell som ser en spesiell pasientgruppe på dagtid, mot betaling kan

gjøre det samme for den samme pasientgruppen på kveldstid. Det er altså ikke noe forbud mot bierverv generelt vi foreslår.

Jeg registrerer at helseministeren sier at han er for et økt samspill – og det er jeg også – mellom private ideelle, private kommersielle og det offentlige. Men jeg vil likevel spørre ham: Mener han at det han nå foreslår – det økte samspillet – kan få disse konsekvensene som jeg har beskrevet?

Statsråd Bent Høie [14:31:25]: Jeg mener vi har ganske god dokumentasjon på at de sykehuslegene som jobber privat – som jobber ekstra utover den tiden de jobber på sykehusene – ikke jobber mindre på sykehusene enn sine kolleger som ikke jobber privat. Det betyr ekstra kapasitet i en offentlig finansiert del av helsetjenesten, selv om de jobber privat.

Arbeiderpartiets representantforslag ville ha fungert sånn at denne kapasiteten hadde forsvunnet. Selv om den i prosent er liten, er den innenfor noen områder et viktig behandlingstilbud til pasientene, som altså ville ha forsvunnet. Alternativet er at disse legene måtte jobbe med noe de kan mindre om, og det synes jeg også er en veldig dårlig idé for pasientens del – at leger kun får mulighet til å jobbe privat ved siden av på områder de ellers ikke jobber med, vil sannsynligvis gå ut over kvaliteten.

Torgeir Micaelsen (A) [14:32:22]: Det er fristende å kommentere det, men jeg vil over til et annet fenomen.

En pasient har sett en lege som sier at pasienten har behov for videre behandling. Pasienten får beskjed om at det på sykehuset som er i hans nærområde, er – la oss si – åtte ukers ventetid. Pasienten synes at det er for lenge å vente, og finner på Internett en privat aktør som tilbyr dette dagen etter, eller i løpet av noen dager.

Hvilken plikt synes helseministeren at en privat, kommersiell aktør i dette tilfellet har til å opplyse pasienten om – ved konsultasjon – at pasienten f.eks. ved å reise en tog- eller flytur kan få utført nøyaktig den samme operasjonen eller behandlingen, uten å måtte betale av privat lomme? Og hvis denne informasjonen ikke kommer fram til pasienten, hva slags ansvar mener helseministeren at f.eks. en slik privat aktør har overfor pasienten og overfor samfunnet?

Statsråd Bent Høie [14:33:26]: Private aktører som har avtaler med det offentlige, har selvsagt også i oppdrag å informere pasienten om dennes rettigheter og muligheter. Det ligger naturlig i de avtalene som de har.

Så er jeg litt usikker på premissene rundt det spørsmålet, på hvilken rolle den private aktøren som representanten her viser til, skulle hatt. Men i den grad de har avtaler med det offentlige for å gjøre oppdrag innen det området hvor pasienten ber om hjelp, har selvfølgelig også den private aktøren ansvar for å informere pasienten om pasientens muligheter og rettigheter.

Kjersti Toppe (Sp) [14:34:19]: Eg høyrer at statsråden i sitt innlegg seier at han ikkje vil lovregulera noko forbod

mot å ha private bierverv, og det står òg i svaret til komiteen. Det respekterer eg, men eg kunne ønskt å få vita om statsråden synest det er greit og ønskeleg med ei utvikling der legar gjerne i større omfang enn i dag jobbar fleire stader, f.eks. både i det offentlege og hos private, som det kanskje no kjem fleire av, berre dei har registrert det. Meiner statsråden at det er ei ønskt utvikling at legar skal jobba hos fleire arbeidsgivarar?

Statsråd Bent Høie [14:35:04]: Utviklingen går jo i motsatt retning, at det er færre leger som jobber privat ved siden av det offentlige. Det er en generell utvikling i helse-tjenesten som vi også ser utslag av på mange andre områder, leger ønsker å jobbe mer vanlig arbeidstid i motsetning til tidligere. Så er det også sånn at den nye avtalen mellom Spekter og Legeforeningen gir gode muligheter for leger som er ansatt i det offentlige, til nå å jobbe mer i de offentlige sykehusene. Det ønsker jeg, og det har jeg også lagt til rette for både gjennom budsjettforslaget og ved å fjerne aktivitetstaket på de offentlige sykehusene. Jeg ønsker at leger som er ansatt i det offentlige, og som ønsker å jobbe mer, skal ha muligheten til å gjøre det i det offentlige, men jeg har ingenting imot at også leger etter ryddige forhold, avklart med sin arbeidsgiver, eventuelt jobber i bierverv privat hvis de ønsker det. Men først og fremst ønsker jeg at de skal utnytte sin mulighet og kapasitet i det offentlige når alt ligger til rette.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Tove Karoline Knutsen (A) [14:36:25]: Det at leger ved offentlige sykehus skal kunne ha bierverv i private klinikker, har mange sider ved seg. Når Arbeiderpartiet har tatt opp dette i et representantforslag, er det fordi vi mener det er viktig å få disse sidene belyst og foreslå tiltak som skal hindre at dette blir problematisk.

Det var nylig en debatt i media som tok for seg at enkelte leger som jobber i offentlige sykehus, og som har bierverv i private virksomheter, jobber svært mange timer i strekk. Legene er unntatt fra deler av arbeidstidsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven, og det er i tariffavtaler klare begrensninger på hvor mye den enkelte lege kan arbeide. Spørsmålet man stilte i denne debatten, var: Kan vi være trygg på at man alltid holder seg innenfor disse grensene? Det kom fram der at det er ting som tyder på at dette ikke alltid skjer. Folk flest synes det er fornuftig at det finnes hviletidsbestemmelser for ansvarsfulle yrker, f.eks. for transportarbeidere. Hviletida for ambulansesjåfører er f.eks. absolutt og kan ikke fravikes. Da er det litt rart og betenkelig at man kan komme på sykehus og treffe en doktor som har jobbet i et stupende kjø, og som ikke har sovet på lang tid.

De fleste vil mene at legeyrket er krevende. Arbeidstidsbestemmelsene har fokus på arbeidstakeres behov knyttet til at man skal ivareta seg sjøl, sin egen helse og – i neste instans – sin evne til å skjønne det arbeidet man har. Og for helsearbeidere, inkludert leger, er dette punktet helt avgjørende viktig for at man skal kunne gi kvalitativ god og ikke minst sikker hjelp til pasientene. I dette perspekti-

vet er det betenkelig at f.eks. leger har bierverv hvis dette er betydelig og går over lang tid.

Et annet punkt som mange er opptatt av, er at vi trenger å benytte arbeidsstokken ved de offentlige sykehusene smartere og kunne utnytte arbeidsdagen på sykehusene bedre enn det vi gjør i dag. Arbeiderpartiet har lansert som ett av flere mål for bedre sykehustjenester at vi skal ha ettermiddags- og kveldsåpent f.eks. for dagkirurgisk aktivitet ved de offentlige sykehusene. Helseministeren nevnte avtalen med Spekter, og så nevnte han igjen det forunderlige taket som den borgerlige regjeringa innførte i 2004, og som ikke var i virksomhet i det hele tatt de to siste årene under den rød-grønne regjeringa – men la nå det ligge.

Skal vi få til dette, må vi ha leger som er ansatt i full stilling ved sykehusene og som stiller sin arbeidskraft til disposisjon, noe som ikke nødvendigvis, kanskje ikke i det hele tatt, er forenelig med omfattende bierverv i andre virksomheter.

Det finnes mange grunner til å stille disse spørsmålene som dette representantforslaget tar opp, og som trekker opp noen linjer som dreier seg om etikk, lojalitet og problemene med å komme i dobbeltroller når man arbeider i to liknende virksomheter. Jeg er ganske sikker på at dette er problemstillinger som vi kommer til å møte igjen i det offentlige ordskipet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [14:39:32]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad, Hans Olav Syversen, Kjersti Toppe og Trygve Slagsvold Vedum om å la Vinmonopolet overta taxfree-ordningen (Innst. 63 S (2014–2015), jf. Dokument 8:83 S (2013–2014))

Presidenten: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlem av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Ketil Kjenseth (V) [14:40:39] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for en solid behandling av dette dokumentet. Det har tilflytt oss mye informasjon under behandlingen av saken.

Først av alt vil jeg si at det er viktig å ha som utgangspunkt for denne debatten at alkohol er en legitim og lovlig omsatt vare. Det er et faktum at Vinmonopolets omsetning er i ferd med å flate ut når det gjelder alkoholomsetningen i Norge. En større og større del av alkoholforbruket kommer gjennom salget i taxfree-utsal, gjennom import fra

andre land – altså kjøp i utlandet – og en god del kommer også inn gjennom illegal smugling. Dette er selvfølgelig en utfordring for Vinmonopolets stilling.

Det er bred enighet om at det er behov for å begrense skadevirkningene av forbruket, og at det således er restriksjoner knyttet til omsetning av alkohol. Vinmonopolet har i dag stor oppslutning i befolkningen, og det er bred enighet om at Vinmonopolet har et viktig samfunnsoppdrag. Det er viktig å unngå undergraving av Vinmonopolets legitimitet. Vinmonopolet bidrar til begrensnings av skadevirkningene ved alkoholkonsum, herunder sosiale og helsemessige utfordringer.

Når det gjelder taxfree-omsetningen på flyplassene, ser det ut til å være enighet i komiteen om at det er behov for en forsvarlig utforming av taxfree-butikkene, og at det gis en naturlig mulighet for å gå utenom taxfree-butikkene ved ankomst og avreise. Det er en felles forventning om at det må bli enklere å gå utenom taxfree-butikkene for dem som ikke ønsker å handle der.

Dersom Vinmonopolet skulle overta avgiftsfritt salg på flyplassene, ville det innebære en endring i forhold til det mandat og den rolle Vinmonopolet har i dag. Det antas at det reiser en rekke juridiske og praktiske utfordringer, og det er ikke gitt at Vinmonopolet kan overta det avgiftsfrie salget av alkohol i dag. En problemstilling som har vært lite omtalt, er om dette kan utfordre dagens vinmonopolordning og det unntaket som Norge har med hensyn til at man skulle selge avgiftspliktig og avgiftsfri alkohol innenfor samme institusjon. Det er en utfordring som må ligge i en utredning som flertallet ber om.

I tillegg vil det også reise økonomiske spørsmål knyttet til hva inntektene fra salg av alkohol generelt skal gå til. I dag går deler av den omsetningsbaserte husleieinntekten, for bl.a. salg av avgiftsfri alkohol, til Avinor og da inn i driften av norske flyplasser. Det er ikke gitt at et nytt regelverk vil gi tilsvarende adgang til krysssubsidiering. Det er heller ikke gitt at inntektene til Avinor blir de samme om Vinmonopolet overtar. Av omsetningen i dag utgjør alkohol en forholdsvis liten andel av taxfree-salget på flyplassene.

Flertallet, herunder Venstre, mener at eksisterende avtaleforhold bør respekteres, og at det derfor ikke er aktuelt å tre inn i gjeldende tidsbegrensede avtale. Det er verdt å merke seg at omsetningsutviklingen som har vært for Avinor, og husleieinntektene de får fra taxfree-salget, har gått opp fra 785 mill. kr i 2005 til nesten 2,4 mrd. kr i 2013, en utvikling som ser ut til å fortsette. Dette har skjedd under den rød-grønne regjeringas styre, og det var i liten grad et tema da. Jeg skal vokte meg vel for å si at dette er toppen av frekthet, men jeg vil i hvert fall påstå at det er ganske freidig at Senterpartiet fremmer dette forslaget relativt raskt etter at de har kommet ut av regjeringskontorene. Kanskje er det ikke bare bedrifter som trenger en angrerett for avtaler, kanskje må man også innføre en politisk, for dette reiser en rekke utfordringer.

I tillegg er det en utfordring at avtalen er inngått med Travel Retail Norway på vegne av Avinor fram til 2023. Hvordan kunne det at man har inngått en tiårig avtale, skje? Den ble inngått under den rød-grønne regjering-

gas ansvar, og det skjedde vel uten at det var noen konkurranse om avtalen. Hvordan kunne det skje? Dette er viktige spørsmål for Stortinget. I en 10–15-årsperiode snakker man om over 30 mrd. kr som er unntatt politiske prioriteringer i Stortinget, og dette skjer i form av krysssubsidiering. Jeg synes dette er noe Stortinget skal engasjere seg i, og at det er grunnlag for kontrollkomiteen å se på nettopp disse faktaene.

Jeg vil til slutt legge til at komiteens medlemmer, et flertall fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en helhetlig utredning om taxfree-ordningen i inneværende stortingsperiode, inkludert en gjennomgang av de sosialpolitiske perspektivene.»

O l e m i c T h o m m e s s e n hadde her gjeninntatt her presidentplassen.

Presidenten: Representanten Ketil Kjenseth har tatt opp forslaget han refererte.

Ruth Grung (A) [14:46:11]: Først vil jeg takke forslagsstillerne for at de har løftet denne problemstillingen. Vinmonopolet er, som vi har vært inne på tidligere i dag, et av våre viktigste virkemidler i alkoholpolitikken, og det er utrolig viktig at vi verner om det. Som også saksordføreren var inne på, er det helsemessige hensyn som gjorde at Norge fikk beholde statsmonopolet i 1994 som en del av EØS-avtalen. Fravær av privatøkonomiske interesser og omsetning under kontrollerte former gir et lavere alkoholkonsum og reduserer skadevirkningene av alkohol, og har bidratt til at Norge har et lavere alkoholforbruk sammenlignet med resten av Europa.

Verdens Helseorganisasjon viser til at alkohol er den nest største risikofaktoren for sykdomsbyrde i Europa. Selv om jeg sa at Norge har et lavt alkoholforbruk i forhold til andre europeiske land, viser det seg at alkoholkonsumet blant befolkningen har økt. Det er gledelig at det går ned blant ungdom, men det øker spesielt blant eldre. Antall innleggelses som følge av alkoholrelaterte skader, har økt med 50 pst. de siste ti år. To tredjedeler av voldsskadene på legevakten i Oslo og Bergen er knyttet til alkohol. Men Arbeiderpartiet registrerer at grensehandel og taxfree-salget gradvis har svekket Vinmonopolets økonomi og legitimitet. Det er avgjørende for folkehelsen at Vinmonopolet forblir et solid virkemiddel i alkoholpolitikken. Ifølge Vinmonopolet omsettes i dag 25 pst. av brennevinet og ca. 12 pst. av vinen via taxfree-salget. I sommer fikk vi omgjort den tollfrie tobakskvoten til større vinkvote, ikke brennevin, og så viste det seg i tredje kvartal i år at omsetningen hadde økt med over 30 pst. sammenlignet med tredje kvartal i fjor.

Som også saksordføreren var inne på, viser det seg at kanskje litt av grunnen til at demokratiet fungerer, er at vi som nå er en ny stortingsgruppe, tar inn over oss de endringene – den voldsomme økningen i omsetningen. Arbeiderpartiet er svært kritisk til at det er andre enn Vinmonopolet som står for omsetningen av taxfree-salget. De som i

dag har ansvar for taxfree-salget, hadde et overskudd etter skatt på 225 mill. kr i 2013. 50 pst. av eierne er utenlandske. Dette overskuddet kunne vi tilbakeført til fellesskapet hvis Vinmonopolet hadde stått for ordningen. Det er heller ingenting som tyder på at vi ikke kan opprettholde den samme ordningen som i dag, men at deler av salgsinntektene kan være med på å subsidiere småflyplassene.

Det er riktig som saksordføreren sier, at ca. en tredjedel av alkoholomsetningen fra taxfree-salget – dvs. 700 mill. kr – går inn i Avinorkonsernet, sånn som det er i dag. Selv om det skjedde under Arbeiderpartiet, det er vi fullt klar over, så var det styret i Avinor – og det har også samferdselsministeren svart på i dag – som tok ansvar for å forlenge avtalen, slik at de totalt sett har en avtaleperiode på 18 år. Det er ganske spesielt at et selskap som Avinor, som er offentlig eid, inngår og forlenger en avtale uten at andre får muligheten til å komme med et tilbud og gå inn i anbudsprosessen. Det kunne også medført at man fikk bedre avtaler rettet mot Avinors interesser. Dette følges opp av kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Jeg har stilt spørsmål til samferdselsministeren, for avtalen er ikke offentliggjort. Men det positive er at han svarer at man i den avtalen har tatt høyde for at dersom det skjer endringer fra myndighetenes side relatert til omsetning av taxfree varer, det avgiftsfrie salget, så er det muligheter for å oppheve denne avtalen. Vi har sett at etter hvert som det er blitt offentlig at flertallet i denne sal ønsker at Vinmonopolet skal overta, er det mange som stiller spørsmål om det kan medføre at det går ut over flyplassene, og vil kreve 1 mrd. kr i innløsning av gjeldende avtaler. Derfor går Arbeiderpartiet ut av forslag nr. 2 og kommer med et nytt forslag nr. 4, slik at det helt klart går fram at disse sidene skal vurderes. Det nye forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig vurdere om det kan være mulig for Vinmonopolet å overta ansvaret for taxfree-salget av alkoholholdige drikker på norske flyplasser.»

Da fremmer vi det forslaget.

Presidenten: Representanten Ruth Grung har da tatt opp det forslaget hun refererte.

Elisabeth Røbekk Nørve (H) [14:51:42]: Vinmonopolet har en viktig samfunnsrolle når det gjelder salgs- og markedsføringskontroll. Det tror jeg både regjeringspartiene og de rød-grønne kan enes om. Uenigheten ligger i hvilke virkemidler vi anser nødvendige for å begrense de samfunnsskadene som oppstår som følge av alkoholforbruket. I Norge har vi tatt i bruk en bred virkemiddelpakke som skal bidra til å begrense alkoholkonsumet og redusere skader og problemer som følge av alkohol. Dette er virkemidler som det er viktig å håndheve og videreføre, og de skal også gjelde for taxfree-butikkene.

Jeg vil starte med å vise til at det allerede er foretatt synlige forbedringer både på Gardermoen og på andre flyplasser, ved at det nå er tilrettelagt for at de reisende kan gå utenom taxfree-avdelingen både ved avreise og ved ankomst. Jeg stiller meg derfor undrende til at dette blir brukt som et argument for å foreta en utredning av taxfree-

ordningen. Tilretteleggingen er også et ansvar Avinor må påta seg, og har således lite med spørsmålet om hvordan taxfree-ordningen som sådan skal organiseres, å gjøre.

Det ble under Arbeiderpartiet og rød-grønn regjering gitt tillatelse til ombygging og også økte kvoter. Det bidro til økt salg, noe spesielt Arbeiderpartiet nå bruker som årsak til at Vinmonopolet bør ta over taxfree-salget. Det var også i 2012, under rød-grønt styre – eller Arbeiderparti-styre – at avtalen mellom Travel Retail Norway og Avinor ble fornyet. Til tross for det stiller Arbeiderpartiet seg i dag, i merknads form, tvilende til om avtalen er gyldig.

Sett fra regjeringens side foreligger det et gyldig, eksisterende avtaleforhold mellom avtalepartene fram til utgangen av 2022. Dette må respekteres. Alt annet vil være et alvorlig avtalebrudd. Samtidig vet vi at en slik utredning og lovendring som det flertallet nå ber om, vil reise en rekke juridiske, økonomiske og praktiske utfordringer. Jeg stiller meg derfor undrende til at Arbeiderpartiet støtter begge forslagene. Hvordan kan Arbeiderpartiet nå, etter to år, stille spørsmål om avtalens gyldighet, slik de skriver i sine merknader?

I dag betaler Travel Retail Norge 2,3 mrd. kr. i husleie. Det utgjør 25 pst. av inntektene til Avinor, som dermed er mindre avhengig av bevilgninger over statsbudsjettet enn andre statlige selskap. Forslaget om at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget, og det ser nå ut til å bli et flertallsvedtak for en utredning av ordningen, vil utvilsomt bidra til fremtidig usikkerhet rundt videre drift av småflyplassene ute i vårt langstrakte land. Vi snakker da om flyplasser som i dag finansieres av overskuddet fra nettopp taxfree-handelen. Vi kan ikke underslå at en mulig finansieringsendring vil skape store utfordringer knyttet til småflyplassene. Det er heller ikke til å unngå at debatten rundt hvor mange småflyplasser vi skal ha i fremtiden, vil komme opp igjen med denne typen forslag.

I tillegg vil jeg påpeke at det er grunn til å tro at en mulig konsekvens av at Vinmonopolet overtar taxfree-ordningen, er at passasjerene i stedet vil velge å handle varer på andre flyplasser i Europa før innreise til Norge, eller at svenskehandelen vil øke. Det er altså ikke opplagt at en endring av ordningen slik den er i dag, vil føre til redusert alkoholkonsum, slik de rød-grønne nå hevder.

For regjeringspartiene Høyre og Fremskrittspartiet er det ikke aktuelt å foreta endringer i inneværende periode, ei heller å bryte eksisterende kontrakt. Å si opp kontrakten for taxfree-salg på norske flyplasser vil kunne gå ut over distriktene og gjøre det dyrere å reise. Det er derfor vanskelig å forstå at Arbeiderpartiet og de rød-grønne går for dette. I regjeringsplattformen og i samarbeidsavtalen med Kristelig Folkeparti og Venstre slås det fast at hovedlinjene i alkoholpolitikken skal ligge fast – en politikk som regjeringen fortsatt står for.

Harald T. Nesvik (FrP) [14:56:52]: Saken som vi har til behandling i dag, er framkommet på et litt underlig vis, når vi ser hvem som er medforslagsstiller til selve forslaget, og da viser jeg selvfølgelig til Senterpartiet. Den gjeldende avtalen – fram til 31. desember 2022 – er altså inngått i en tid med et rød-grønt styre. Ja, ikke bare var det de

rød-grønne som satt og styrte, samferdselsministeren var også fra Senterpartiet, altså fra samme parti som nå finner det for godt å sette spørsmålstegn ved denne avtalen.

Så er det enkelte som har hevdet at dette er noe Avinor har gjort på egen kjøp. Jeg stiller meg tvilende til at man har vært i en situasjon i Avinor der verken styret, som for øvrig er oppnevnt av departementet, eller statsråden, som er generalforsamling, har visst om dette. Ja, kort sagt tror jeg nok at Senterpartiet er rimelig full av dårlig samvittighet og ikke minst dårlig styringsevne hvis dette har skjedd under deres regjeringstid og da de ledet departementet, og man i tillegg ikke har klart å vite hva ens datterselskap holder på med. Men la det ligge, la oss gå inn i selve saken.

Jeg tror det var representanten Ruth Grung som var inne på at det ville sikkert koste ca. 1 mrd. kr å utløse denne kontrakten. Det selskapet som nå driver dette, altså Travel Retail, har et årsresultat etter skatt på 237 mill. kr. Når vi ser på antall år som er igjen av kontrakten, og man ser på resultatgraden, tror jeg nok at å løse et slikt selskap fra en slik kontrakt kommer til å bli betydelig dyrere enn 1 mrd. kr. Det er bare å multiplisere med antall år som er igjen av kontrakten.

Det ligger i dag an til at et forslag knyttet til en helhetlig gjennomgang og utredning om taxfree-ordningen får flertall. Det synes jeg er helt greit, det får bare skje – det er ikke noen fare med det. Men her er det flere forskjellige tilnærminger til saken, det er partier som er imot taxfree-ordningen generelt sett, det er noen som ønsker at taxfree-ordningen skal videreføres, men bare ved at Vinmonopolet tar over selve driften, og det er partier som ønsker at ordningen skal kunne gå videre som i dag. Fra regjeringspartiernes side, i hvert fall fra Fremskrittspartiets side, ønsker vi at disse tingene skal ordnes ved anbud, og jeg har ingen problemer med at også Vinmonopolet skal kunne være med og gi anbud knyttet til selve driften når denne avtalen som nå ligger til grunn, forfaller. Men det som er det rare, er at det er en tredjedel av taxfree-virksomheten vi diskuterer her, for det meste av taxfree-salget går faktisk på kosmetikk, på tobakk, på sjokolade og den biten. Det er ca. en tredjedel som er knyttet til alkoholomsetning, og det er der Vinmonopolet har sin ekspertise. Jeg tviler på at Vinmonopolet skal ta over salget av Kinder-sjokolade, tobakk og av diverse parfymesorter osv. Det vil da også gjøre at kostnadene går opp, og det vil si at overskuddet går ned, og inntektene til Avinor går ned – inntekter som man bruker til å finansiere bl.a. småflyplassene rundt omkring i Norge.

Jeg tror at rent alkoholpolitisk spiller det overhodet ingen rolle om det er et privat selskap eller om det er Vinmonopolet som drifter taxfree-salget på Gardermoen, på Flesland og på andre flyplasser. Det som er det viktige, er å sørge for at man selger innenfor de lovene og reglene som er, og at man legger til rette, slik man nå nettopp har gjort – nå har man jo fått en annen inngangsportale, så man slipper å gå gjennom taxfree-butikken. Det synes jeg er helt greit, jeg synes det viser at man tar ansvar. Personlig synes jeg også det var på høy tid, men det var fordi man nå slipper å gå gjennom parfymeavdelingen når man kommer på flyplassen. Det syntes jeg var mer plagsomt enn om det sto andre varer utstilt, men det får bli en annen skål.

Fremskrittspartiet står inne for de avtalene som er inngått. Det kommer til å bli dyrt å gå ut av disse avtalene hvis noen skulle ønske det. Utover det synes jeg det selskapet som er der, skjøtter avtalen på en god måte.

Olaug V. Bollestad (KrF) [15:02:14]: Det er et paradoks at vi har en ordning hvor vi selger de tre varene som krever mest når det gjelder helseutfordringer – det som helsekomiteen nå debatterer: sukker, røyk og alkohol – med mindre avgifter enn plast. Det er et paradoks, synes Kristelig Folkeparti.

Når Kristelig Folkeparti hegner om Vinmonopolet, er det fordi vi har en historie. Denne sal vedtok – jeg tror det var i 1919 – et forbud mot salg av alkohol. Men vi levde ikke alene på denne kloden, så franskmennene reagerte og sa: Hvis dere ikke kjøper alkohol av oss, så kjøper ikke vi en eneste bit klippfisk av dere. Det betydde at da måtte Stortinget gjøre et grep for å få kontroll over salg og kjøp av alkohol, og de dannet Vinmonopolet som sådant. Det var en ufattelig god måte å regulere alkoholforbruket og alkoholsalget på.

Når Kristelig Folkeparti og Senterpartiet nå foreslår at Vinmonopolet skal overta taxfree-ordningen, er det nettopp fordi vi ønsker å hegne om Vinmonopolets posisjon, for vi er i ferd med å undergrave den posisjonen. Vi ønsker at Vinmonopolet skal ha en samfunnsrolle, og vi ønsker å ha dette virkemiddelet for å forebygge alkoholrelaterte skader og problemer.

Vinmonopolet er stadig under press. Tallene fra Vinmonopolet viser f.eks. at fra taxfreekvotene ble endret i juli 2014 og fram til november som var, var det solgt 30 000 liter mindre alkohol i vinmonopolutsalgene på Sørøstlandet. Da kan noen spørre: Bekymrer Kristelig Folkeparti seg for det? Det er klart at hadde salget gått ned, totalt sett, hadde det vært til glede for oss alle, men problemet er at salget i taxfree-ordningen på det samme tidspunktet har gått opp – og det betydelig. Det betyr at vi faktisk forskyver salget fra Vinmonopolet over til taxfree-utsalget. Det kan i tillegg gi økt alkoholforbruk, ikke minst fordi vi svekker Vinmonopolets økonomi. Vi undergraver Vinmonopolet som en aktør og som en ordning. Da vil det være sånn at utfordringen for Vinmonopolet, med sin økonomi, vil være at man ikke klarer å satse med små utsalg fra Vinmonopolet i distriktene fordi man ikke har økonomi til det. Da har man på en måte lagt gullekset, og da vil vi undergrave Vinmonopolet som sådant.

Så vet Kristelig Folkeparti – og det tror jeg at også Senterpartiet gjør – at det er avtaler med dem som driver taxfree-ordningen i dag, og vi vet at det er svært lange avtaler, ja underlig lange avtaler. Hvis vi snakker om avtaler i forbindelse med andre typer aktiviteter, som barnevern osv., er det bare ett- og toårskontrakter som gjelder, men her kan de plutselig gjelde i både 10, 15 og 18 år. Det er lange avtaler, og derfor ønsker Kristelig Folkeparti at vi skal se på om dette er avtaler som står seg hvis vi kikker nærmere på dem. Dette er avtaler som er gjort med offentlige institusjoner. Hvorfor gjelder det for noen og ikke for andre? Kristelig Folkeparti ønsker å se på om det er mulig å avslutte denne kontrakten, for vi ønsker at Vinmonopolet skal over-

ta. Vi ønsker faktisk samtidig å se om det er mulig at flyplassene får en avtale med Avinor som gjør at flyplassene i distriktene skal være sikret.

Kristelig Folkeparti er innstilt på å få en utredning om saken – om det er mulig juridisk, og hvilke konsekvenser dette har. Derfor er Kristelig Folkeparti glad for at det er et flertallsvedtak i dag med et ønske om å la Vinmonopolet overta, og se på hva alkoholforbruket betyr i et sosialpolitisk perspektiv. Og siden Arbeiderpartiet trakk seg fra forslag nr. 2, vil jeg presisere det som står i forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og SV, og som jeg herved tar opp:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å la Vinmonopolet overta taxfree-salet på norske flyplasser.»

Presidenten: Representanten Olaug V. Bollestad har tatt opp det forslaget hun refererte.

Kjersti Toppe (Sp) [15:07:13]: Vinmonopolet har ei viktig samfunnsrolle når det gjeld sals- og marknadsovervåking, og det finst omfattande dokumentasjon på at vinmonopolordninga er eit effektivt verkemiddel for å førebyggja alkoholrelaterte skadar og problem. Så veit vi at Vinmonopolet er under stadig press, bl.a. frå taxfree-salet, som er aukande og utgjør ein stadig større del av totalkonsumet.

Senterpartiet og Kristeleg Folkeparti er i denne saka einige om å fremje forslag om å la Vinmonopolet overta taxfree-salet og å få ein gjennomgang av taxfree-ordninga i Noreg. I dag er Avinors inntekter frå taxfree-salet omtrent like store som trafikkinntektene, og vår føresetnad i forslaget er at for å driva taxfree-salet må Vinmonopolet stilla seg til Avinor på same vilkår som dagens leigetakarar. Senterpartiet har programfesta at vi vil la Vinmonopolet overta taxfree-salet.

Så til representanten Ketil Kjenseth: Han bør ikkje bekymra seg for at vi ikkje veit kva vi gjer. Dette har landsmøtet til Senterpartiet vedtatt, og stortingsgruppa følgjer opp ved å fremja aktiv politikk i Stortinget.

Ein del tar til orde for å avvikla heile taxfree-ordninga. Eg synest at det er bra at den debatten har kome opp, for det framstår jo litt ulogisk at vi premierer flyreisande med både billig sukker, tobakk og alkohol – alle tre betydelege faktorar for uhelse i befolkninga. Men det Senterpartiet fremjar forslag om i dag, er ikkje å avvikla taxfree-ordninga, men vi foreslår at Vinmonopolet skal overta drifta.

Fleire bekymrar seg for finansiering av småflyplassane. Ja, det er legitimt, og det er bra, men premissane i forslaget vårt er at dei ikkje skal gjera det, nettopp ved at Vinmonopolet skal overta salet på same vilkår som dagens leigetakarar. Så meiner faktisk Senterpartiet at vi skal byggja landet med politisk vilje. Vi skal ikkje byggja landet med alkohol.

I debatten vert det problematisert at Avinor har inngått ei ny avtale med Travel Retail Norway fram til 2022, og at dette reiser ein del juridiske, praktiske og økonomiske problemstillingar. Ja, det gjer det. Men då er det òg grunn

til å minna om at forslaget frå Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ikkje inneheld nokon tidsfrist. Forslaget vårt ser eg på som eit prinsippvedtak om Stortinget faktisk ønskjer at Vinmonopolet skal driva taxfree-sal. Eg opplever at i Stortinget i dag debatterer landets fremste helsepolitikarar som samferdselspolitikarar utan å debattera den eigentlege saka – det som det blir fremja forslag om. Det blir ein debatt om ein avtale. Vi debatterer ikkje sjølve saka, og det synest eg er veldig beklageleg. Representanten Nesvik er ganske freidig, synest eg, når han gjer avtalen til ei stor sak i seg sjølv og spør om vi har dårleg samvit i Senterpartiet. Det har vi ikkje.

Senterpartiet meiner òg at den kontrakten som var inngått, må ein sjå på og vurdera. Vi ser heller ikkje det logiske i slike lange kontraktar, og ein må sjå på omstenda rundt når den kontrakten vart inngått. Men som sagt: Vi har fremja eit prinsippvedtak i dag om å la Vinmonopolet overta taxfree-ordninga, og eg ser ikkje at regjeringspartia argumenterer godt imot eit slikt prinsippvedtak. Eg er glad for at vi får fleirtal for det eine forslaget om å få ei utgreiing av taxfree-ordninga i Noreg.

Så til forslaget som Arbeiderpartiet trekkjer seg frå. Eg vil signalisera at Senterpartiet står bak forslaget i innstillinga. Vi meiner at forslaget frå Arbeiderpartiet er ei utvanning, og òg unødvendig, ut frå det omsynet som blei fortalt som grunnen til å endra på ordlyden. Senterpartiet står bak forslaget, som òg er fremja av Kristeleg Folkeparti.

Audun Lysbakken (SV) [15:12:20]: Taxfree er i sannhet en underlig konstruksjon. Vi har etablert et internasjonalt system for at noen – ikke alle, men de som reiser – skal få slippe å betale avgift på noe de fleste land mener er så skadelig at det burde være avgiftsbelagt, enten det gjelder alkohol, tobakk eller sukker. Det er et system som fører til en nokså usosial fordeling av den avgiftsbyrden som vi pålegger befolkningen, der de som reiser mye, i praksis kan få hele sitt alkoholforbruk – eller annet forbruk, av sukker eller tobakk – dekket uten avgifter, mens de som reiser lite, som gjerne er de som har minst fra før i samfunnet vårt, må betale avgift hver gang de skal kjøpe en flaske vin eller en pakke røyk.

På toppen av det har vi i Norge innrettet oss med et system der inntektene fra taxfree-salet subsidierer deler av flytrafikken og nettverket vårt av flyplasser, noe som også gir noen underlige miljøpolitiske vridninger når vi ser hva slags forskjellig finansieringssystem vi har for flyplasser versus f.eks. jernbane, som er avhengig av å få bevilget krone for krone til nyinvesteringer over statsbudsjettet.

Når vi i tillegg ser at det inngås kontrakter med kommersielle aktører på dette området med en varighet som, slik representanten Bollestad påpekte, er helt hinsides andre avtaler man inngår med aktører som skal levere viktige samfunnstjenester, som innen barnevern eller rusomsorg, synes jeg at tiden virkelig er moden for den helhetlige utredningen som flertallet i dag kommer til å be om.

Det vil gi oss en anledning til å diskutere om vi bør ha en taxfree-ordning, hvordan den i så fall bør være innrettet, om det er sånn at andre lands taxfree-ordninger gjør at vi er nødt til å ha en egen, eller om vi har en handlefrihet vi

kan bruke. Den debatten kommer da. Så er dette en debatt om hvordan vi organiserer den taxfree-ordningen vi faktisk har.

Da er SVs klare syn at disse inntektene bør tilfalle Vinmonopolet. Det er Vinmonopolet som er det redskapet storting og regjering har pekt ut til å føre en aktiv alkoholpolitikk og skaffe til veie alkoholholdige drikker til dem av oss i Norge som ønsker seg det.

Så innser vi også at det ligger klare begrensninger i den avtalen som er inngått, men jeg kan ikke se at det står i veien for at Stortinget uttrykker sitt syn på hvordan organiseringen bør være i framtiden. Derfor er jeg litt forundret over at regjeringspartiene er mer opptatt av å kverulere rundt den avtalen enn faktisk å avklare hvordan de mener dette ideelt sett burde organiseres.

Jeg vil til slutt gi en kort gjennomgang av SVs stemmegivning. Det har blitt en feil i innstillingen som vi må ta på vår egen kappe. Forslag nr. 3 fra SV tar jeg ikke opp. Det fremmes ikke og skal ikke votes over. SV skal stemme sammen med Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre for forslag nr. 1. Det skulle da gi et flertall for det forslaget.

I tillegg forstår jeg begrunnelsen for at Arbeiderpartiet har fremmet et nytt forslag, forslag nr. 4. Det er et ønske om å understreke nettopp det jeg sa, at vi ikke har annet valg enn å anerkjenne at det er juridisk bindende og gyldige avtaler som er inngått. Vi kommer likevel til å stemme for forslag nr. 2 og imot forslag nr. 4, men det handler om at vi hele tiden har oppfattet at intensjonen bak forslag nr. 2 er å si noe prinsipielt om hvordan vi vil at organiseringen skal være, og gi regjeringen beskjed om at det er det vi ønsker så snart det er mulig.

Med denne forklaringen til vår stemmegivning vil vi stemme for forslag nr. 1 og forslag nr. 2 og imot forslag nr. 4.

Rasmus Hansson (MDG) [15:17:22]: Miljøpartiet De Grønne har lenge gjort det helt klart at salg av avgiftsfri alkohol på flyplasser er en ulogisk og inkonsekvent ordning som vi er imot. Miljøpartiet De Grønne har derfor i dag fremmet forslag om å be regjeringen avvikle dagens taxfree-ordning for alkohol på norske flyplasser, slik at ordningen ikke lenger omfatter alkoholholdige drikker.

Årsaken er ganske enkelt at vi mener at taxfree-salg av alkohol er en uforståelig undergraving av en ellers helhetlig alkoholpolitikk, og ordningen har altså det formål å oppmuntre til flyreiser og finansiere flyplassutbygging. Flyreiser er som kjent et stort og økende klimaproblem. Det er en aktivitet som vokser voldsomt, og som allerede i dag utgjør 50 pst. av gjennomsnittsnordmannens klimagassutslipp. Hvis det er noen aktivitet og sektor i det norske samfunn som absolutt ikke trenger hjelp av statssubsidiert sprit, er det flysektoren.

Ordningen er dessuten urettferdig. Det er bare de som både drikker og flyr, som nyter godt av den ordningen. Det er mange partier i dette stortinget som har brukt de siste dagene til å diskutere sosial rettferdighet, og skulle denne ordningen ha vært sosialt rettferdig, burde man gitt skatte-

fradrag for flyreiser til alle. Det er ikke Miljøpartiet De Grønne for.

Det er anslått at en avvikling av taxfree-ordningen for alkohol fra 1. januar 2015 vil gi en påløpt provenyøkning på rundt 1,2 mrd. kr i 2015. Finansdepartementet understreker selvfølgelig at dette anslaget er usikkert, fordi en del av salget som i dag skjer på flyplasser, vil tas i utlandet i stedet. Men det er sikkert at dette er penger som kunne ha vært brukt mer fornuftig på andre tiltak over statsbudsjettet.

Derfor er også forslaget om at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget, et mageplask – mellom fugl og fisk. Det er fortsatt et taxfree-salg, og vi «grønne» på Stortinget vil påpeke at å vedta nok en utredning av en ordning som vi kjenner mer enn godt nok fra før, er helt unødvendig. Dette er et prinsipielt og politisk spørsmål, det er ikke et teknokratisk anliggende, selv om vi erkjenner nødvendigheten av å sjekke de kontraktsmessige bindingene knyttet til et sånt tiltak. Men det må gå an å ta en prinsipiell stilling til dette før en lar seg styre av kontraktsforhold.

Dette er et spørsmål om hvorvidt alkoholsubsidiering av flyreiser er en god eller dårlig ordning, gitt norsk sosialpolitikk og gitt norske klimamål. Ifølge Avinor inneholder kontrakten med Travel Retail Norway ikke en oppsigelsesadgang for partene, med unntak av ved et politisk vedtak om endring eller avvikling av hele taxfree-ordningen. Avtalen betyr at det sannsynligvis er lite realistisk at Vinmonopolet kan drive taxfree-salg før om kanskje ni år, med mindre Stortinget vedtar en reell avvikling av taxfree-ordningen på flyplasser for alle varer eller av utvalgte varer som tas ut av taxfree-ordningen.

Det er dette forslaget til offentlig vedtak som Miljøpartiet De Grønne i dag fremmer for alkohol. Avinor kan da i neste omgang velge om de vil fortsette å ha alkoholsalg på flyplassene – men avgiftsbelagt som normalt og drevet av Vinmonopolet som normalt – eller ikke. Det overlater vi til Avinor og Vinmonopolet å forhandle om.

Det er ingen tvil om at alkohol har negativ innvirkning på folkehelsen. Selv om det er en lovlig vare, er vi klar over at det er en vare som bidrar til mye sosial nød, og omsetningen av den er vi enige om skal begrenses. Miljøpartiet De Grønne synes derfor det er påfallende at hele helse- og omsorgskomiteen er enig om at alkoholpolitikken skal bli mer helhetlig og forsvarlig, og dessuten er kritisk til dagens ordning hvor Travel Retail Norway driver taxfree-salget, men likevel ikke foreslår å stanse ordningen med alkoholsalg på flyplasser.

Jeg tar dermed opp det forslaget som Miljøpartiet De Grønne har fremmet.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp det forslaget han refererte til.

Statsråd Bent Høie [15:22:52]: Alkohol er en lovlig vare, men det er ingen alminnelig vare. Det er en vare som medfører skader og problemer. Alkoholholdig drikke påvirker ikke bare brukeren selv, men også familie, venner og andre tredjepersoner og samfunnet generelt. Det er derfor bred enighet om at vi må ta i bruk flere virkemidler

for å begrense alkoholkonsumet og gjennom dette redusere skader og problemer som følge av alkoholbruk.

Jeg mener det er viktig å sørge for en helhetlig og balansert alkoholpolitikk. Vinmonopolordningen er et av de viktigste alkoholpolitiske virkemidlene. Hovedlinjene i alkoholpolitikken, herunder monopolordningen, skal ligge fast. Vinmonopolets enerett til detalj salg av sterkere alkoholholdig drikk sikrer kontroll, kontrollert tilgjengelighet til alkoholholdig drikk, og begrenser omsetningen av alkohol.

For å bevare en effektiv alkoholpolitikk også på sikt må en ha legitimitet og aksept i befolkningen. Jeg mener at taxfree-ordningen er en del av den alkoholpolitiske totalpakken og kan sies å ha bidratt til aksept overfor de andre alkoholpolitiske virkemidlene, bl.a. relativt høye alkoholavgifter og monopol.

Taxfree-utsalgene på flyplassene drives i dag av aktører som har avtaler om å stå for denne driften. Disse har nylig, under forrige regjering, fått forlenget sin avtale med Avinor fram til 31. desember 2022.

I representantforslaget foreslås det at Vinmonopolet skal overta taxfree-salg på norske flyplasser. Det er etter mitt syn ikke hensiktsmessig å beslutte at Vinmonopolet skal overta taxfree-salg på flyplassene nå. Jeg mener at det i dag ikke foreligger et tilstrekkelig grunnlag for å foreta en så vesentlig endring av taxfree-ordningen og ikke minst også av Vinmonopolets oppgaver. En slik løsning reiser en rekke juridiske, økonomiske og praktiske spørsmål. Jeg mener det uansett ikke vil være forsvarlig å beslutte at Vinmonopolet skal overta taxfree-salg uten at alle sider og konsekvenser ved en sann løsning er nærmere utredet.

En overføring av taxfree-salg til Vinmonopolet vil være en vesentlig endring av Vinmonopolets oppgaver, som i dag er begrenset til å tilby avgiftsbelagt alkoholholdig drikk over 4,7 volumprosent i Norge. En utredning av dette spørsmålet må også bl.a. ta opp i seg om en sann oppgaveoverføring truer grunnlaget for Vinmonopolet.

Avslutningsvis vil jeg slutte meg til at det er viktig å sørge for en forsvarlig utforming av taxfree-butikkene, som gir en helt naturlig mulighet til å gå utenom taxfree-butikkene ved ankomst og avreise. Jeg er derfor veldig glad for at det nå foretas konkrete endringer, og jeg forventer at veiene utenom butikkene gjøres tydelige og lett tilgjengelige. Og vi ser nå at det er gjort endringer bl.a. på Gardermoen, sånn at nå oppleves det på en helt annen måte enn tidligere.

Jeg vil understreke at det også er viktig at taxfree-butikkene, både ved utformingen av butikkene og i sin løpende virksomhet, sørger for at forbudet mot alkoholreklame og de andre kravene i alkoholloven som også gjelder for taxfree-utsalgene, etterleves.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ruth Grung (A) [15:27:03]: Helseministeren var så vidt innom dette med Vinmonopolet og mente at taxfree-ordningen var en del av den helhetlige alkoholpolitikktutformingen.

Etter ett år på Stortinget som helsepolitiker har jeg gått tilbake og lest litt om innspillene fra Vinmonopolet. De har over lengre tid vært bekymret. Spesielt merker de seg – sett fra Vinmonopolets ståsted – at når en så stor del av omsetningen skjer enten via taxfree-handel eller via grensehandel, er man på vei til å undergrave hele ordningen med Vinmonopolet og legitimiteten til Vinmonopolet i befolkningen.

Helseminister, som fagstatsråd og ansvarlig for Vinmonopolet: Hvor går grensen for å opprettholde Vinmonopolet, sett fra ditt ståsted?

Statsråd Bent Høie [15:27:55]: Jeg mener det er viktig å ha et vinmonopol, og jeg mener det er viktig å ha et godt tilgjengelig vinmonopol. Det har vi i Norge. Det har vi i Sverige.

Taxfree-salg og det avgiftsfrie salget i Norge foregår selvfølgelig ikke bare på flyplassene, det er også taxfree-utsalg på båtene. Hvis båter i utenlandstrafikk ikke hadde hatt mulighet til å ha taxfree-salg, tror jeg en del båtruter hadde forsvunnet. Det er også tollfri handel over grensene.

Jeg registrerer at Sverige fortsatt har en vinmonopolordning, men de har helt andre importkvoter enn det vi har i Norge.

Ruth Grung (A) [15:28:37]: Spørsmålet gjaldt omsorgen for Vinmonopolet og de signalene som sikkert også du, som helseminister, har fått fra Vinmonopolet – om hvor bekymret de er over den utviklingen som har skjedd siden i sommer og i 3. kvartal, hvor omsetningen har økt med over 30 pst. Det begynner å bli røde tall for Vinmonopolet – både på Sørlandet og andre steder. Du som fagstatsråd og ansvarlig for Vinmonopolet: Hva er ditt budskap for å opprettholde vinmonopolordningen?

Presidenten: Presidenten vil bemerke at alle henvendelser skal gå via presidenten.

Ruth Grung (A) [15:29:09]: Unnskyld!

Presidenten: Statsråd Bent Høie, vær så god.

Statsråd Bent Høie [15:29:11]: Alkoholpolitikken i Norge vedtas i Stortinget – det er ikke Vinmonopolet som utformer alkoholpolitikken.

Så ligger det til Vinmonopolets styre å drive Vinmonopolet innenfor de lover og regler som Stortinget har vedtatt, ut fra de kravene til økonomisk balanse som styret i Vinmonopolet har.

Kjersti Toppe (Sp) [15:29:50]: Statsråden sa nettopp at alkoholpolitikken vert vedtatt i Stortinget, og i dag kjem Stortinget til å vedta eit forslag der ein

«ber regjeringen legge fram en helhetlig utredning om taxfree-ordningen i inneværende stortingsperiode, inkludert en gjennomgang av de sosialpolitiske perspektivene».

I svarbrevet til komiteen i denne saka argumenterer statsråden sjølv heftig imot eit slikt forslag: Han ser ingen

grunn til å bruka ressursar «på en særlig gjennomgang av taxfree-ordningen». No er det jo sånn at ein statsråd må bøya seg for det som eit storting vedtar. Så eg har lyst til å høyra litt med statsråden korleis han då ser for seg å følgja opp intensjonen i det som det no kjem til å verta eit fleirtal for på Stortinget.

Statsråd Bent Høie [15:30:41]: Jeg har lyttet nøye til debatten og innspillene til dem som står bak dette flertallsforslaget. Hvis det blir vedtatt senere i dag, kommer jeg selvfølgelig til å følge opp det forslaget.

Freddy de Ruiter (A) [15:31:08]: Litt i forlengelsen av det representanten Grung spurte om, og som statsråden var inne på, at det var viktig å ha en helhetlig alkoholpolitikk: Jeg lurer på om statsråden opplever at det er et flertall bak den helhetlige alkoholpolitikken i Stortinget, med den siste omdreininga som skjedde, med eventuelt å veksle tobakskvoten, røykkvoten, med en ekstra alkoholkvote. Er dette en del av den helhetlige alkoholpolitikken som styrker Vinmonopolet?

Statsråd Bent Høie [15:31:49]: Den endringen ble vedtatt av Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett. Hvis en snakker om hovedlinjene i alkoholpolitikken som en del av samarbeidsavtalen mellom Kristelig Folkeparti, Venstre og regjeringen, oppfatter jeg at den består av fire helt sentrale elementer: beholde vinmonopolordningen, beholde reklameforbudet, beholde et fortsatt høyt avgiftsnivå og beholde regulerte salgs- og skjenketider.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på 3 minutter.

Ruth Grung (A) [15:32:33]: Jeg ønsker å svare litt på de utfordringene som Høyre og Fremskrittspartiet tok opp i sine innlegg, og presisere at bakgrunnen for at Arbeiderpartiet nå ønsker å få vurdert muligheten for at Vinmonopolet skal overta taxfree-salget, nettopp er de tydelige signalene vi har fått fra Vinmonopolet, at vi er på vei til undergrave det samfunnsmandatet de har, og den legitimiteten de har i befolkningen.

Arbeiderpartiet er et kunnskapssøkende parti, og det er derfor vi ønsker at man utreder om det er mulig at Vinmonopolet kan overta, om det er muligheter for at vi kan gå inn i avtalen før utgangen av 2022, og ikke minst at man ser på ordninger for hvordan man kan finansiere infrastrukturen og småflyplassene videre.

Så vil jeg bare minne om at man i EU fjernet taxfree-systemet for ti år siden. Det er ikke så stor bruk av taxfree-ordning internt i EU. Det er Norge som skiller seg litt ut der i forhold til andre land.

Tor André Johnsen (FrP) [15:34:05]: Et godt gammelt ordtak heter: «Why change a winning team», eller sagt på en litt annen måte: Hvorfor forandre noe som fungerer bra? Dagens taxfree-ordning fungerer faktisk

bra – den fungerer egentlig dobbelt bra. For det første bidrar den til at gode nordmenn kan få handlet en liten kvote alkohol til en akseptabel pris, og for det andre bidrar den med sårt tiltrengte midler til flyplasser rundt omkring i hele Norge, noe som igjen er avgjørende viktig for å sørge for effektiv og tilstrekkelig utbygging av våre flyplasser uten å måtte gå omveien om statsbudsjett og nasjonale samferdselsplaner. Nå pågår det f.eks. en massiv utbygging av Gardermoen flyplass, og det er et eksempel på investeringer som kan besluttes raskt og effektivt i styret i Avinor uten at det må gå gjennom behandlinger i nasjonale politiske prosesser og nasjonale politiske planer, men også uten at det belaster norske skattebetalere. Resultatet er fornøyde reisende, og kork og kaos unngås, slik det f.eks. er på veinettet.

Jeg har store problemer med å se svakheter med denne ordningen. I stedet for å prøve å utvanne den bør den heller styrkes og utvides. Jeg registrerer at forslagsstillerne har et slags ønske om å videreføre konseptet i ordningen ved at taxfree-salget skal subsidiere flyplassene. Hva skal man da prøve å oppnå ved å la Vinmonopolet ta over alkoholsalget? For det første må en jo si opp gunstige avtaler med de negative økonomiske konsekvenser som det vil medføre, og for det andre er det vel ingen logikk i at det skulle bli solgt noe mindre alkohol om Vinmonopolet tar over omsetningen? Eneste mulige årsaken jeg klarer å se, må være at det er et slags moralsk eller etisk argument om at Vinmonopolet skal ha en slags kontroll på det meste av alkoholomsetningen i Norge.

Jeg finner for øvrig ikke et slikt argument som så avgjørende viktig at det er verdt å støtte, så jeg anbefaler flest mulig å stemme mot forslaget.

En siste liten kommentar når det gjelder det at man i EU har avvirket taxfree-ordningen. Det blir litt spesielt å sammenlikne med EU, for der er prisene helt annerledes enn i Norge. Prisnivået er i hvert fall det halve, og i tillegg er det mye lettere tilgjengelighet på alkohol enn det er i Norge. Så det blir å sammenlikne to vidt forskjellige ting.

Ketil Kjenseth (V) [15:36:48]: Vi har litt ulik motivasjon for å få flertall for det utredningsforslaget som vi behandler her i dag. For Venstres del har vi gående en debatt om å avvikle hele taxfree-ordningen tilsvarende det EU har gjort, og det blir jo en annen debatt enn den som Kjersti Toppe og Olaug Bollestad tar til orde for: å opprettholde en avgiftsfri omsetning av alkohol i Norge.

Jeg har litt vanskelig for å se den prinsipielle helsepolitiske versjonen av den debatten, at vi skal ha en ordning med salg av avgiftsfri alkohol i Norge. Det reiser noen prinsipielle spørsmål med hensyn til om det er Vinmonopolet som skal forvalte begge typer salg, både det avgiftspliktige og det avgiftsfrie. Det er nå en del av debatten. Men i et helsepolitisk perspektiv burde en jo ikke gå inn for å ha lavere avgifter på alkoholsalg.

Så til den forvaltningsmessige delen av denne debatten. Det er jo en utfordring når Senterpartiet – etter åtte år med samferdselsministeren og etter å ha inngått disse langsiktige avtalene med Travel Retail Norway – har i hvert fall det overordnede politiske ansvaret, at vi ser en stadig sektori-

sering og statliggjøring av norsk politikk uten at Stortinget er særlig involvert. Når det får slike økonomiske konsekvenser som 30 mrd. kr over noen år, som da går utenom politiske prioriteringer, reiser det en viktig debatt – også forvaltningsmessig. Her synliggjøres den og settes på spissen i en debatt i åpent landskap mellom Vinmonopolet og Avinor, som to statlige aktører. Jeg synes ikke at det tar seg veldig godt ut i offentligheten at vi står her i denne situasjonen.

Vi har også sett Vinmonopolet argumentere for at de ikke skal ta de samferdselspolitiske konsekvensene av dette, men at de vil ha et redusert avgiftstrykk på alkohol generelt. Da er vi over i en helt annen debatt. Den helsepolitiske delen utfordrer oss da veldig når det gjelder framtidig avgiftsnivå på alkohol i Norge.

Jeg vil anta at denne debatten ikke er over med dagens forslag om å utrede, men for Venstres del er det altså en helhetlig utredning vi ønsker oss, for deretter å kunne ta stilling til om vi skal gå videre med taxfree-salg, om vi skal avvikle hele ordningen, og om vi skal få den samferdselspolitiske delen av dette – med kryssubsidieringen – ut i offentligheten og inn i Stortinget for å ta stilling til dette. Her er det mange debatter i debatten.

Sveinung Stensland (H) [15:39:58]: Vi kan nok konstatere at siste ordet er ikke sagt om taxfree i denne sal i denne perioden, og nå vet vi jo at det skal komme en utredning, selv om vi stemmer imot. Det er en debatt vi ønsker å delta i. Så skal jeg komme mer tilbake til hva vi mener, da jeg ble utfordret på det av representanten Lysbakken.

Men først av alt vil jeg gi honnør til Rasmus Hansson, som er den som har den mest prinsipielle tilnærmingen i saken og trekker konsekvensene av en del av argumentene som andre fremmer. Det skal han ha honnør for, selv om jeg ikke er enig med ham.

Det er en del partier som har beveget seg noe i denne saken. Blant annet var det et sentralstyremedlem i Venstre som rett før valget sa:

«I dag er ikke noe ønske i Venstre om å fjerne taxfree-salget. Det er en ordning som mange mennesker åpenbart setter pris på. Gevinsten ved å ta det bort er antagelig mye mindre enn opplevelsen av ulempe».

Kristelig Folkeparti, derimot, tok allerede før valget til orde for å se på organiseringen av taxfree, noe de i dag følger opp.

Når det gjelder de rød-grønne, er denne saken mye mer interessant. SV var det partiet som i regjering var med og økte vinkvoten og la til rette for mye av den salgsveksten i taxfree vi har sett de siste årene. De er nå skeptiske til hele ordningen, og vil la Vinmonopolet overta salget.

Arbeiderpartiets Marianne Marthinsen uttalte i Aftenposten rett før valget i fjor at Arbeiderpartiet er fornøyd med dagens ordning:

«Taxfree-salget er en viktig inntektskilde for flyplassene, og et veldig godt etablert konsept.»

For Arbeiderpartiet var ikke alkoholaspektet viktig. Det var behovet for flyplassfinansiering som var argumentet. Men de var tydelige: Taxfree-ordningen skal ligge fast.

Senterpartiet velger sammen med sine rød-grønne venner å beklage at Avinor i 2012 forlenget avtalen med TRN ut 2022. De styrte selv Samferdselsdepartementet i 2012. komitéinnstillingen antyder de i en merknad at myndighetene forsøker å «skjule» storsamfunnets vilje til å opprettholde småflyplasser gjennom avgiftsfritt alkoholsalg. De antyder altså at dette er noe som skjer i det skjulte. I så fall er det en dekkoperasjon Senterpartiet ikke fikk øye på da de i åtte år styrte Samferdselsdepartementet.

Jeg har all respekt for at partier følger opp sin partilinj i denne saken, men jeg undrer meg litt over den snuooperasjonen denne saken representerer for de rød-grønne partiene. Det er uansett interessant å se hvor kritiske de rød-grønne partiene åpenbart er til den politikken de selv førte i regjering.

Inntil videre kan vi konstatere at taxfree-ordningen fortsetter som før, men med nødvendige tilpasninger innen dagens regelverk som sørger for at flypassasjerer slipper å balansere mellom spritflasker på vei til og fra flyet. Dette er endringer SV, Senterpartiet og Arbeiderpartiet kunne gjennomført da de selv satt ved roret.

Så ble vi utfordret av Lysbakken på hvordan vi ser for oss dette i fremtiden. Vår politikk er å fortsette dagens ordning, med de tilpasningene som allerede er gjort ved at folk kan gå til flyet utenom taxfree-butikken.

Olaug V. Bollestad (KrF) [15:43:05]: Jeg må få lov til å svare på noen av de utfordringene som ligger her. Kristelig Folkeparti har, sammen med Senterpartiet, fremmet to forslag. Det ene var at Vinmonopolet skulle overta taxfree-ordningen, fordi vi tenker at vi vil støtte opp om Vinmonopolet. Men det er et forslag nummer to. Det er at vi ønsker en gjennomgang av taxfree-ordningen. Siden Kristelig Folkeparti ikke får velge fra øverste hylle – vi tror ikke det er flertall i denne salen for å legge ned taxfree-ordningen – så vil vi være med på det samme som Venstre, å se på den muligheten. Det ligger ikke fra vår side at vi ikke vil ha med det.

Kristelig Folkeparti er opptatt av å sikre Vinmonopolet som punkt én, og som punkt to å se på muligheten for å gå gjennom hele taxfree-ordningen som sådan. Det var mitt svar på det.

Kjersti Toppe (Sp) [15:44:15]: Det kom ein del innlegg på slutten som eg har lyst til å kommentera litt. Til representanten Tor André Johnsen: Eg synest han hadde eit veldig ærleg innlegg som sa kva Framstegspartiet meiner om taxfree-ordninga og det at dei ikkje er så opptatt av å styrkja Vinmonopolet si stilling. Det forstår eg godt, for dei er jo ikkje for å ha vinmonopol i det heile.

Til representanten Ketil Kjenseth: Det er ein prinsipiell helsepolitisk debatt om vi vil styrkja Vinmonopolet si stilling eller om vi vil undergrava Vinmonopolet si stilling ved å auka taxfree-salet. Eg synest det er interessant at Venstre no diskuterer å avvikla heile taxfree-salet, men eg synest jo det er litt vinglete, når dei i revidert nasjonalbudsjett i fjor var det partiet som gav fleirtal til regjeringa for å auka alkoholkvotene for vin med 50 pst. Men når

det er sagt, er eg veldig glad for at Venstre og representanten Kjensteth stemmer for at vi no skal få ein heilskapleg gjennomgang.

Til slutt, til representanten Sveinung Stensland: Han snakka no også veldig bra om andre parti sine argument og motargument, men eg saknar litt kva Høgre faktisk argumenterer for sjølv i denne saka. Han kom igjen inn på avtala som Avinor har gjort, og forlenginga av den leigekontrakten. Eg svarar sånn som eg har gjort før i dag: Dette er noko Avinor gjorde utan at det var nokon politisk behandling, men no er det heldigvis slik at denne avtala kjem til å verta ei sak i Stortinget, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, og det synest eg er veldig bra.

Harald T. Nesvik (FrP) [15:46:42]: Nå svingte representanten Kjersti Toppe seg til de store høyder fra denne talerstol, ja hun kalte Venstre vinglete i denne saken. Det kommer altså fra partiet som hadde statsråden i 2012, da man inngikk denne avtalen, som sikret – uten anbud – at dette selskapet fikk fornyet sin kontrakt i ti nye år. I tillegg er det altså slik at representanten Toppe også viser til at man i revidert økte taxfree-kvoten ved at hvis man lot være å ta med seg sigaretter, kunne man veksle dem inn i to flasker ekstra med vin. Representanten bruker nok en gang begrepet at man hever taxfree-kvoten med 50 pst. Prosentregning er nok ikke Kjersti Toppes sterkeste side, all den tid hun da glemmer at man i tillegg til disse flaskene med vin faktisk også kan ta med seg andre varer. Taxfree er jo også andre produkter.

Det var også det samme partiet som var med på å sørge for at vinkvoten ble økt fra to til fire flasker. Var ikke det et angrep på Vinmonopolet, slik representanten ser det?

Det var vel representanten Lysbakken som etterlyste hva representantene fra de forskjellige partiene mente om dagens taxfree-system. Vi i Fremskrittspartiet synes at taxfree-systemet, sånn som det er i dag, fungerer, men vi ser svært gjerne at det kommer ut på anbud når denne avtalen som nå ligger her, utløper. Vinmonopolet kan gjerne også få lov til å være med i anbudsprosessen. Det er helt ok. Det viktigste er å få dette her opp i åpent lende, og at ikke beslutninger tas – som representanten Toppe var inne på – uten politisk styring. Det kan virke som at statsråden fra Senterpartiet som styrte det departementet som hadde eierstyringen av Avinor den gangen, overhodet ikke hadde kontroll, verken på det styret som en selv hadde utnevnt, ei heller seg selv som generalforsamling. Det er jo interessant, men det er fint at representanten innrømmer det.

Freddy de Ruyter (A) [15:49:32]: Jeg registrerer at det raljeres over at de rød-grønne partiene diskuterer og reflekterer over egen politikk. Det tror jeg det er viktig at alle partier gjør, og at en diskuterer og reflekterer når det også oppstår endringer. Jeg er veldig glad for at vi ikke er statiske i vår tilnærming til verken helsepolitikken eller andre viktige samfunnsområder. Det tror jeg er helt nødvendig. Hvis ikke kan vi nok lett gjøre gale ting og bli veldig konservative i vår tilnærming til viktige samfunnsområder.

Dette er vanskelige diskusjoner. Dette handler om helsepolitikk, i aller høyeste grad. Det handler også om inntekter til Avinor. Det handler om et kryssubsidierings-system. Arbeiderpartiet har ikke sagt hva vi kommer til å havne på, men vi må selvfølgelig ivareta en finansiering av et rutenett i Norge. Vi skal ivareta helsa til folk, vi skal ha en helhetlig tilnærming til alkoholpolitikken. Da nytter det ikke å gjøre som representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet: stikke hodet dypt ned i sanden og håpe at ting går over, når en ser at Vinmonopolets stilling er svekket de siste månedene. Da må en faktisk diskutere hva en kan gjøre for å opprettholde og videreutvikle en god og helhetlig alkoholpolitikk.

Så jeg er ikke skamfull, og jeg angrer overhodet ikke på at vi til enhver tid reflekterer over egen politikk og egen praksis. Det tror jeg det er svært viktig for alle partier å gjøre.

Presidenten: Representanten Kjersti Toppe har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Kjersti Toppe (Sp) [15:51:49]: Det er ikkje så ofte eg vert skulda for å svinga meg til dei store høgder, så eg tar det nesten som ein kompliment at eg klarte det.

Eg vart kritisert av representanten Nesvik igjen, og det verste er at eg vert skulda for ikkje å kunna prosentregning – eg trudde eg var ganske god i matematikk. Men det er slik at når ein aukar talet på flasker ein får med seg frå taxfree, frå fire til seks, meiner eg at det er ein 50 pst. auke. Men vi kan godt ta eit seminar om det etterpå.

Eg vil heilt til slutt seia at eg synest det er ganske trist at Stortinget ikkje klarer å diskutera helsepolitikk, at ein berre oppfører seg som samferdselspolitikarar, og at det vert ein stor diskusjon om avtalar. Det fortener ikkje denne saka, for ho er for viktig til det.

Presidenten: Representanten Harald T. Nesvik har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Harald T. Nesvik (FrP) [15:53:08]: Jeg tror jeg skal hjelpe representanten Toppe med prosentregningen med én gang, så slipper vi å ta det etterpå. Hvis representanten Toppe hadde snakket om vinkvoten, ville det vært noe helt annet, men representanten Toppe snakket utelukkende om taxfree-kvoten. Og med taxfree-kvoten kan man, i tillegg til at man kan ta med seg seks flasker vin, også ta med seg et gitt antall bokser med øl – det kan man ta med seg inn på den samme kvoten. Det er altså en del av taxfree-kvoten, og da blir det neppe 50 pst. lenger.

Presidenten: Presidenten takker for en slik oppklaring.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Presidenten vil foreslå at sakene nr. 9–11 behandles under ett.

– Det anses vedtatt.

Sak nr. 9 [15:53:48]

Stortingets vedtak til lov om endringer i kommunelova m.m. (teieplikta til revisor m.m.) (Lovvedtak 6 (2014–2015), jf. Innst. 48 L (2014–2015) og Prop. 113 L (2013–2014))

Sak nr. 10 [15:53:49]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (ny returterminologi) (Lovvedtak 7 (2014–2015), jf. Innst. 43 L (2014–2015) og Prop. 110 L (2013–2014))

Sak nr. 11 [15:53:50]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (utvidelse av fremstillingsfristen ved pågripelse m.m.) (Lovvedtak 8 (2014–2015), jf. Innst. 49 L (2014–2015) og Prop. 112 L (2013–2014))

Presidenten: Disse sakene gjelder andre gangs behandling av lovsaker.

Ingen har bedt om ordet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Før vi går til votering, har presidenten oppfattet det slik at representanten Grung ønsker en stemmeforklaring til sak nr. 5.

Ruth Grung (A) [16:02:57]: Det gjelder en endring i forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, i sak nr. 5, om endringer i alkoholloven. Arbeiderpartiet trekker det siste punktet, som gjelder § 3-7 tredje ledd.

Presidenten: Da er det trukket. Stortinget er klar til å gå til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 3:10 (2013–2014) – Riksrevisjonens undersøkelse av Navs arbeidsrettede oppfølging av personer med nedsatt arbeidsevne – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Dokument 3:8 (2013–2014) – Riksrevisjonens undersøkelse av den statlige kystforvaltningens arbeid med å øke andelen godstransport til sjøs – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sak nr. 3 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

lov

lov om endringer i matloven (Mattilsynets organisering, gebyr og virkemidler):

I

I lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) gjøres følgende endringer:

§ 21 første ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrifter pålegge betaling av gebyr for å dekke kostnader ved tilsyn, kontroll og særskilte ytelser, som utferdigelse av attester og godkjenninger, etter denne loven.

§ 23 første ledd første punktum skal lyde:

Mattilsynet fører tilsyn og kan fatte nødvendige vedtak for gjennomføring av bestemmelsene gitt i eller i medhold av denne loven, herunder forby import, eksport og omsetning eller pålegge tilbaketrekning fra markedet, isolasjon, avlivning, destruksjon, kassasjon, båndlegging, merking eller særskilt behandling.

§ 25 andre ledd nytt andre punktum skal lyde:

Den som er ansvarlig i virksomhet som nevnt i første punktum, kan nektes å starte opp eller utføre en eller flere aktiviteter for en tilsvarende avgrenset periode som nevnt i første punktum.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Det voteres over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten er det satt frem to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Ruth Grung på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 2, fra Olaug V. Bollestad på vegne av Kristelig Folkeparti og Senterpartiet

Det voteres først over forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre alkohollovens formål og fremme forslag som innebærer at Vinmonopolet ikke kan holde sine butikker åpne jul-, nyttårs-, påske- og pinseaften, og at salg av alkoholholdig drikk fra Vinmonopolet og dagligvarebutikker ikke kan skje på valgdager og dager for folkeavstemning.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti ble med 99 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.06.14)

Presidenten: Presidenten minner om at før Stortinget gikk til votering, ble § 3-7 tredje ledd i forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti trukket.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt vedtak til

l o v

om endringer i alkoholloven (åpningsdager for salg av alkoholholdig drikk):

I

I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. gjøres følgende endringer:

§ 2-5 andre ledd skal lyde:

Utlevering av alkoholholdig drikk ved privat innførsel er forbudt på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.

§ 3-4 tredje ledd skal lyde:

Salg fra AS Vinmonopolets utsalg er forbudt på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.

Presidenten: Det voteres alternativt mellom komiteens innstilling og forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti – med unntak av § 3-7 tredje ledd. Forslaget lyder:

«I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. gjøres følgende endringer:

§ 2-5 andre ledd skal lyde:

Utlevering av alkoholholdig drikk ved privat innførsel er forbudt på søn- og helligdager, 1. og 17. mai og julaften.

§ 3-4 tredje ledd skal lyde:

Salg fra AS Vinmonopolets utsalg er forbudt på søn- og helligdager, 1. og 17. mai og julaften.»

Her presiserer presidenten at Høyre og Fremskrittspartiet står bak innstillingen, mens Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble innstillingen med 58 mot 55 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.07.26)

Videre var innstilt:

§ 3-7 tredje ledd skal lyde:

Salg og utlevering av drikk som nevnt i første ledd skal ikke skje på søn- og helligdager, 1. og 17. mai.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Presidenten: Arbeiderpartiet har varslet at de vil stemme for innstillingen. Kristelig Folkeparti og Senterpartiet har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble med 99 mot 13 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.08.47)

Presidenten: Det voteres over lovens og loven i sin helhet.

Votering:

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt frem fem forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Audun Otterstad på vegne av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet
- forslagene nr. 3–5, fra Audun Otterstad på vegne av

Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
Forslagene nr. 4 og 5, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti tas opp til votering.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang en bred utredning i samarbeid med Kreftforeningen for å finne bakgrunnen for at Norge er dårligst i Europa når det gjelder dødelighet av føflekkreft, finne frem til tiltak – både forebyggende tiltak og behandling – som kan redusere forekomsten av all hudkreft. En slik utredning bør også vurdere tiltak for å endre holdninger, lettere la seg undersøke og å bidra til at man i Norge oppdager føflekkreft tidlig.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for å styrke forskningen på nye behandlingsformer mot føflekkreft.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot forslagene.

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 62 mot 50 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.09.56)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til hvordan myndighetene kan øke støtten til forebyggende og holdningsskapende arbeid mot føflekkreft.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 65 mot 48 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.10.21)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest innføre krav om at alle solstudioer skal betjenes av personale som har fått opplæring i rutiner og sikker drift, vedlikehold og hygiene.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ble med 65 mot 48 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.10.50)

Presidenten: Forslag nr. 1, på vegne av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet tas opp til votering. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre nødvendig regulering av solarium for å begrense forekomst av føflekkreft i tråd med anbefalinger fra Statens strålevern.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet ble med 64 mot 49 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.11.17)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:68 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Freddy de Ruyter, Ruth Grung, Audun Otterstad og Torgeir Micaelsen om flere og bedre tiltak for å bekjempe føflekkreft – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt frem seks forslag. Det er

- forslagene nr. 1 og 2, fra Torgeir Micaelsen på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 3 og 4, fra Torgeir Micaelsen på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 5 og 6, fra Torgeir Micaelsen på vegne av Arbeiderpartiet

Forslagene nr. 5 og 6, på vegne av Arbeiderpartiet tas opp til votering.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede om offentlige og eventuelt private sykehus bør gi erstatning til pasienter som kjøper dyre, private helsetjenester som følge av manglende informasjon om muligheten for behandling gjennom offentlig finansierte ordninger.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innlede et samarbeid med forbrukermyndighetene for å utforme ordninger som sikrer pasientene god informasjon om muligheter, begrensninger og alternativer ved eventuelle egne kjøp av private helsetjenester, forsikringer og lignende.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet ble med 77 mot 36 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.12.29)

Presidenten: Forslagene nr. 3 og 4, på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti tas opp til votering.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at avtaler mellom de offentlige, regionale helseforetakene og private tilbydere er utformet slik at det ikke finnes økonomisk incentiv for de private aktørene til å la fullt betalende pasienter gå foran offentlig finansierte pasienter. Som hovedregel bør avtaler inngås slik at den private aktøren i avtaleperioden fullt og helt prioriterer de offentlig finansierte pasientene.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme lovforslag om at private helseinstitusjoner blir forpliktet til å gi god og forståelig informasjon til pasienten om alternative, offentlig finansierte ordninger før pasienten gis kostbar privat behandling som vedkommende må betale selv. Slik informasjon bør gis i samråd og koordinert med pasientens fastlege.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslagene.

Votering:

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 72 mot 41 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.12.55)

Presidenten: Forslag nr. 1, på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti tas opp til votering. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015 fremlegge en oversikt over omfanget av potensiell rolleblanding både hos ansatte i den offentlige helsetjenesten og hos private aktører med avtale med det offentlige. Dette gjelder spesielt ansettelsesforhold, eierandel eller styreverv i konkurrerende virksomhet.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 67 mot 46 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.13.19)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, eventuelt ved forslag om lovendring, sørge for at helsepersonell ansatt i offentlige sykehus ikke har private bierverv som retter seg inn mot samme type behandling til de samme pasientene som den avdelingen vedkommende er ansatt i i det offentlige. Samtidig bør det i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene legges til rette for at man utnytter arbeidskapasiteten ved offentlige sykehus bedre i de tilfellene der nøkkelpersonell ønsker å arbeide mer enn dagens organisering tillater.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de støtter forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 66 mot 47 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.14.06)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:70 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Tove Karoline Knutsen, Ruth Grung, Freddy de Ruijter, Audun Otterstad og Torgeir Micaelsen om å unngå rolleblanding i helsetjenesten – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Under debatten er det satt frem fire forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Ruth Grung på vegne av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre
- forslag nr. 2, fra Olaug V. Bollestad på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 4, fra Ruth Grung på vegne av Arbeiderpartiet
- forslag nr. 5, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Presidenten gjør oppmerksom på at Arbeiderpartiet har gått ut av fraksjonen i forslag nr. 2, og at forslag nr. 3 ikke ble fremsatt.

Det voteres først over forslag nr. 5, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om å endre dagens tax-free-ordning på norske flyplasser, slik at ordningen ikke lenger omfatter alkoholholdige drikker.»

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 111 mot 2 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 16.15.29)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å la Vinmonopolet overta taxfree-salget på norske flyplasser.»

Presidenten minner om at Arbeiderpartiet ikke lenger står bak forslaget.

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslaget.

Votering:

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 96 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.16.09)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 4, fra Arbeiderpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig vurdere om det kan være mulig for Vinmonopolet å overta ansvaret for taxfree-salget av alkoholholdige drikker på norske flyplasser.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet at de subsidiært vil stemme for forslaget.

SV har varslet at de vil stemme imot forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet ble med 74 mot 39 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 16.16.40)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en helhetlig utredning om taxfree-ordningen i inneværende stortingsperiode, inkludert en gjennomgang av de sosialpolitiske perspektivene.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme for forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre ble bifalt med 58 mot 55 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 16.17.14)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument 8:83 S (2013–2014) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug V. Bollestad, Hans Olav Syversen, Kjersti Toppe og Trygve Slagsvold Vedum om å la Vinmonopolet overta taxfree-ordningen – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sakene nr. 9–11

Presidenten: Sakene nr. 9–11 er andre gangs behandling av lovsaker. Det er lovvedtak nr. 6, 7 og 8.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning, og Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å oversende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 12 [16:18:14]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet før møtet heves? – Trine Skei Grande har bedt om ordet.

Presidenten gir dermed ordet til Trine Skei Grande i henhold til § 54 andre ledd i Stortingets forretningsorden.

Ad behandlingen av lengeværende asylbarn

Trine Skei Grande (V) [16:18:48]: Kristelig Folkeparti og Venstre har bedt justisministeren om å komme og gi en redegjørelse på bakgrunn av informasjon som vi har blitt kjent med i dag.

Presidenten: Jeg gir da ordet til Trine Skei Grande, som har en taletid på 5 minutter.

Trine Skei Grande (V) [16:19:11]: Kristelig Folkeparti og Venstre har bedt justisministeren om å komme hit i dag for å redegjøre om noe som vi anser for å være en viktig hastesak.

Kristelig Folkeparti og Venstre inngikk en avtale med regjeringa i 2013 om å lage nye regler for lengeværende barn. For Kristelig Folkeparti og Venstre var de lengeværende barna selve kjernen i at en sånn avtale ble inngått. Mens den forrige regjeringa hadde prioritert å kaste ut barn som hadde bodd lenge i Norge, ble det sagt av Solberg-regjeringa at mens man ventet på nye regler for de lengeværende barna, skulle man ikke prioritere den gruppa som hadde vært her lenge.

Noen utkastelser gjorde at Venstre og Kristelig Folkeparti var bekymret. Derfor sendte representanten Iselin Nybø et spørsmål til justisministeren den 3. oktober i år og fikk følgende svar den 8. oktober samme år:

«Det er ikke gitt noen politiske føringer om at lengeværende asylbarn skal prioriteres for uttransport.»

Likevel ønsket Venstre å løfte denne saken i trontaledebatten, der statsråden var til stede, og den 6. oktober 2014 ble det samme spørsmålet stilt i denne salen. Da sa statsråden:

«Jeg er veldig glad for det spørsmålet – det har vi ikke gjort.»

Og videre sa han:

«Vi har gjort det om, på den måten at det ikke er de som har vært lenge, som skal prioriteres, men barnefamilier generelt, slik at en får en sammenheng mellom vedtakstidspunkt og utsendelse, for at man skal unngå situasjoner hvor barn blir værende veldig lenge i Norge. Men det er altså ikke sendt noen signaler fra regjeringens side som skal bety at en skal prioritere lengeværende barn for at man skal kunne sende dem raskere ut i forkant av et regelverk. Det mener jeg også ville vært en uakseptabel opptreden i forhold til den avtalerelasjonen som regjeringen har med Venstre og Kristelig Folkeparti.»

Det sa statsråden i denne sal.

I dag har vi gjennom Bergens Tidende blitt gjort kjent med at dette er feil. Både i disponeringsskrivet for politi- og lensmannsetaten og i disponeringsskrivet for Politiets utlendingsenhet, som faktisk håndhever dette, er det i 2014 ikke gjort de endringene som statsråden i sitt svar til oss påstår at han har gjort.

Mitt første spørsmål er: Hvordan forklarer statsråden at hans eksplisitte politiske føringer om å reversere den rødgrønne regjeringas prioriteringer om utsendelse av lengeværende asylbarn ikke har nådd fram til Justisdepartementets underliggende direktorat og etater som fatter vedtak om effektivering av utkastelse?

Mitt andre spørsmål er: Betyr det at barn som ville falt inn under et nytt regelverk, nå har blitt sendt ut på grunn av dette? Og kan statsråden forsikre oss om at det ikke har skjedd?

Mitt tredje spørsmål er: Betyr det at barn også framover kan stå i fare for å bli sendt ut på grunn av at dette ikke har blitt endret, og hvordan kan statsråden forsikre oss om at det ikke skjer igjen?

Kl. 15.45 i dag i Bergens Tidende uttrykker statsråden at han ikke skulle «tømme lageret» av barn. Jeg syns ikke det er en heldig kommentar. Jeg forventer i hvert fall at statsråden har en litt annen tone når det gjelder asylbarna, når han skal svare på disse spørsmålene.

Statsråd Anders Anundsen [16:23:23]: La meg først få takke for denne muligheten til å gjøre rede for en pågående sak så raskt. Jeg vil først si litt om fakta.

Departementet benytter tildelingsbrev som grunnlag i sin styringsdialog med underliggende etater. Der ligger også de politiske styringssignalene fra departementet. I tildelingsbrevet for 2014 gjorde departementet en viktig end-

ring i hvordan politiet skal prioritere blant de som skal transporteres ut av landet fordi de ikke har lovlig opphold.

Når det gjelder forholdet til barn, var det tidligere slik at lengeværende barn skulle prioriteres. Fra 2014 endret vi det, slik at det fra 2014 er saker som omhandler barn generelt, som skal prioriteres, men ikke med vekt på saker som involverer lengeværende barn. Bakgrunnen for dette er at vi arbeider med nye retningslinjer for utsendelse av lengeværende barn, sammen med Kristelig Folkeparti og Venstre. Det skulle da ikke være slik at vi skulle prioritere å sende ut barn som kunne bli omfattet av nytt regelverk i større grad enn andre uten lovlig opphold.

Underliggende etater skal følge opp instruksjonen i tildelingsbrevene i egne disponeringsskriv som går videre til direktoratets underliggende virksomheter. Det er i dette skrevet det ser ut til å ha oppstått en feil, ved at Politidirektoratet ikke har fulgt opp endringen som skal gjelde fra 2014, men benyttet formuleringen fra 2013, fra den forrige regjeringen.

I tildelingsbrevet for 2014 står det følgende:

«Det er et mål at personer uten lovlig opphold returnerer raskt, og primært med assistert retur, men om nødvendig med tvang. Følgende prioritering skal ligge til grunn for arbeidet med tvangsreturer:

1. Utviste straffedømte.
2. Personer som skal returneres i henhold til Dublin forordningen.
3. Utlendinger med avslag som ikke har fått utsatt iverksettelse.

Saker som omfatter barn skal prioriteres.»

Dette er i samsvar med den informasjonen som jeg har gitt i Stortinget, og som representanten Skei Grande uttrykte.

I disponeringsskrivet fra Politidirektoratet til politidis-triktene og PU står det følgende om barn:

«Saker som omfatter barn som har oppholdt seg lenge i Norge uten tillatelse skal prioriteres.»

Jeg har ansvaret for alt som skjer i mine underliggende etater, og jeg har i dag bedt politidirektøren komme for å forklare hva som har skjedd, hvordan det har skjedd, og hvilke praktiske konsekvenser det har hatt. I tillegg skal den føringen vi har lagt til grunn for tildelingsbrevet i 2014, gjelde med umiddelbar virkning.

Dette er en situasjon som er svært uheldig, og jeg kan ikke gjøre annet enn å beklage. Politidirektoratet har, som underliggende etat, ikke fulgt opp den klare politikkendringen som ligger i tildelingsbrevet for 2014. Slike feil skal ikke forekomme.

Det er foreløpig ikke klart i hvilken grad den manglende oppfølgingen har hatt konsekvenser i praksis, men det vil bli undersøkt på en grundig måte.

Presidenten: I henhold til § 54 andre ledd i Stortingets forretningsorden vil presidenten åpne opp for en kort kommentarrunde, der hver partigruppe har anledning til å ta ordet. De som ønsker å ta ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Deretter vil spørreeren og statsråden kunne komme med kommentarer, og de får også en taletid på inntil 3 minutter.

Knut Arild Hareide (KrF) [16:27:31]: Dette er ei sak med eit stort alvor. Trine Skei Grande gjorde særst godt greie for den situasjonen som har oppstått, og eg har lyst til å seie at eg er veldig glad for den tydelege orsakinga som justisministeren kom med frå denne talarstolen for berre kort tid sidan.

Tildelingsbrevet er sjølvbruksrettleiinga til Politiets utlendingseining. Det er den bruksrettleiinga dei skal følge opp, og ho har altså ikkje vore i tråd med dei tydelege lovnadane som er komne frå denne talarstolen, og som òg har vore dei politiske signala. Eg er derfor glad for det justisministeren seier her, at det er uakseptabelt, og at det har kome ei orsaking.

Så står det att å sjå om dette har betydd noko, fått konsekvensar for enkeltsaker. Eg er òg glad for det justisministeren seier her, at det vil bli gjort eit arbeid for å få klarlagt dette. På det noverande tidspunktet er det ikkje klarlagt.

Eg vil også takke presidenten for moglegheita til å ta opp denne saka. Me veit at det som no har skjedd, kan ha hatt betydning. Me veit at tanken nettopp var at dei lengeværende asylbarna ikkje skulle bli prioriterte til utsending. Men dessverre kan nettopp det ha skjedd. Derfor var det viktig at me no fekk denne runden her, og eg vil vel tru at i den dialogen som no har vore mellom Politidirektoratet og justisministeren i løpet av dagen, har det iallfall blitt tydeleg klarlagt kva føringar som gjeld på dette området.

Trond Helleland (H) [16:29:45]: Jeg er glad for at justisministeren så raskt hadde muligheten til å komme til Stortinget, og han gir et klart og godt svar på den henvendelsen han har fått fra Venstre og Kristelig Folkeparti. Men her har altså åpenbart Politidirektoratet gjort en for dårlig jobb, og det innser de også selv. Her skjer ting så fort at justisministeren ennå ikke har rukket å ha møte med politidirektøren om denne saken. Men på hjemmesidene til politiet, på politi.no, står det nå at Politidirektoratet beklager at styringssignal som omhandler asylbarn, ikke ble videreformidlet til etaten. Da blir det naturligvis viktig å komme til bunns i hvordan dette kunne skje. Jeg har på vegne av Høyre full tillit til at justis- og beredskapsministeren bidrar til at styringssignaler og tildelingsbrev blir fulgt.

Jeg regner med at justisministeren får en forklaring – om den er god, vet jeg ikke, det gjenstår å se – på hva som har skjedd i denne saken. Jeg synes det er bra at det er mulighet også for Stortinget til å gi et signal om at det at tildelingsbrev ikke blir fulgt, er uakseptabelt.

Harald T. Nesvik (FrP) [16:31:20]: Det er helt åpenbart at den avtalen som er inngått på dette feltet mellom regjeringspartiene og Kristelig Folkeparti og Venstre, skal følges. Statsråden er også veldig klar, både i sin beklagelse og i sitt svar, på at det hele tiden har vært intensjonen. Så har det helt åpenbart skjedd en feil, som statsråden har grepet fatt i umiddelbart. Det har allerede fått den konsekvens at det er iverksatt tiltak på feltet, og også at politidirektøren må svare for justisministeren.

Det som også er viktig, er at vi nå må sørge for å få på plass det endelige regelverket knyttet til de lengeværende asylbarna. Det er det viktig å få gjort noe med nå, slik at vi

for fremtiden er sikret at praktiseringen skjer i henhold til disse avtalene.

Jeg vil også gi uttrykk for at jeg synes justis- og beredskapsministeren har grepet fatt i denne saken raskt og sørget for å iverksette de tiltakene som det er mulig å gjøre på kort sikt. Så får man sørge for å få på plass det endelige regelverket så raskt som mulig.

Marit Arnstad (Sp) [16:32:50]: Jeg vil også få lov å takke justisministeren for redegjørelsen. Jeg har forståelse for at Kristelig Folkeparti så seg nødt til å be om en redegjørelse om saken ut fra de avisoppslagene som var i Bergens Tidende om det i dag. Det er nå over et år siden det ble inngått en samarbeidsavtale mellom de fire partiene, så det er skapt en forståelse av at det skulle etableres en ny politikk.

Justisministeren har også tidligere fra Stortingets talerstol – som det ble nevnt av representanten Skei Grande – forsikret om at retningslinjene er blitt endret etter ordre fra ham. Nå ser vi altså at de som effektuerer politikken på dette området, mener at de ikke har fått endrede retningslinjer å forholde seg til, så her har det vært behov for avklaring, og det er nok sjelden vi ser en så tydelig beklagelse fra Stortingets talerstol som den vi så nå, og det synes jeg er prisverdig.

Så er det et par, tre spørsmål som det kanskje kunne ha vært interessant å få litt mer klarhet i. Det ene er at hvis dette dreier seg om tildelingsbrevet, så vil det vanligvis sendes ut i starten av et år, og jeg er ikke kjent med hvor lang tid det tar før man da får det følgende disponerskrivet. Men hvor lang er den perioden vi her snakker om? Det hadde det vært interessant å vite. Er den et halvt år? Er den ti måneder, eller er den elleve måneder? Det hadde det vært interessant å få litt mer klarhet i.

Enhver statsråd vil ha jevnlig kontakt med de nærmeste etatene som statsråden har styring med. Så det er jo også et spørsmål om statsråden jevnlig kontrollerer om en del av de endrede politikksignalene som sendes ut, blir fulgt opp. Det ville iallfall ikke ha vært helt unaturlig. Det tredje er sjølsagt at alle partene kanskje kunne være tjent med at den lovede forskriften nå blir vedtatt.

Jeg synes at det her kom en redegjørelse som iallfall tyder på at det nå vil skje saker og ting fra regjeringens side på dette området.

Helga Pedersen (A) [16:35:16]: Jeg registrerer justisministerens beklagelse. Han understreker at det er statsrådets konstitusjonelle ansvar å følge opp underliggende etater. Dette er en debatt og en sak som har versert over et lengre tidsrom, og her er det nok behov for å gå grundigere inn i saken for å se hvordan dette har blitt fulgt opp av regjeringen og statsråden over tid. Dette er ikke en debatt eller en sak som har dukket opp i dag.

Sist, men ikke minst, er det viktig at framtidig politikk blir avklart. Helt siden samarbeidsavtalen mellom regjeringspartiene, Kristelig Folkeparti og Venstre ble undertegnet i fjor, har det vært ulike fortolkninger av innvandringspolitikken. Hvorvidt dette er å forstå som en innstramning eller en liberalisering, er også viktig raskt å få

avklart, slik at de menneskene det gjelder, vet hva de har å forholde seg til i framtiden.

Karin Andersen (SV) [16:36:28]: Jeg vil takke både Venstre og Kristelig Folkeparti for å ta opp saken. Den er veldig alvorlig, og SV har støttet Venstre og Kristelig Folkepartis arbeid hele veien for å få en mer menneskelig politikk for de lengeværende barna. Det er også grunnen til at vi ved flere anledninger har reist spørsmålet om å stille disse sakene i bero, for vi har sett på tallene for utsendelse. Men vi har vært veldig glade når statsråden, Venstre og Kristelig Folkeparti har forsikret oss om at reglene er endret, og at man nå ikke lenger skulle fokusere på de lengeværende barna ved utsendelse.

Det er ikke så veldig lenge siden vi fikk nye tall fra september. SV tok denne saken opp i forbindelse med trontaledebatten og ba om at disse sakene skulle stilles i bero, nettopp fordi vi fikk tallene som viste at det var svært mange lengeværende barn som ble sendt ut. Hele veien har statsråden benektet at dette er tilfellet. Jeg er glad for at han i dag innrømmer at her har det vært en svikt, og at han vil rette det opp. Men spørsmålet er: Hva skjer med de barna som kunne ha fått opphold, og som nå kanskje er sendt ut? Det er slik at man ikke har forsikret seg om at barn som kom inn under engangsløsningen, fikk saken sin behandlet – mange har ikke fått det – og nå har man sendt ut flere, og man har fremdeles ikke et regelverk på plass fordi den avtalen som ble inngått mellom Kristelig Folkeparti, Venstre og regjeringen, har passuser om innstramming. Statsråden innrømmer også i trontaledebatten at den ikke er i tråd med intensjonene i avtalen, ergo må passusen om at foreldrene har samarbeidet, f.eks., ut, eller så er det en reell innstramming.

Derfor mener SV at disse sakene nå må stilles i bero, og fordi det dessverre er slik at Stortinget har stemt ned SVs forslag om dette, senest i trontaledebatten, er det nå opp til Kristelig Folkeparti og Venstre å forhandle med regjeringen om at disse sakene nå stilles i bero inntil vi får et nytt regelverk på plass. Det er det eneste riktige som kan skje nå, og jeg forventer at det blir gjort.

Presidenten: Da er vi ferdige med kommentarrunden, og presidenten gir igjen ordet til representanten Trine Skei Grande.

Trine Skei Grande (V) [16:39:20]: Jeg vil først begynne med å takke presidenten for at vi fikk anledning til dette. Jeg synes det er bra at Stortinget får muligheten til å løfte hastesaker, og dette er en hastesak fordi det angår konkrete barn som akkurat i dag kan få beskjed om avgjø-

relser som angår dem, så jeg synes det er en veldig riktig bruk av det punktet i forretningsordenen av presidenten.

Så vil jeg takke statsråden for at han tar det på så stort alvor. Men min utfordring framover er om dette betyr at det er gjort mange feil i utsendelsene, og at man ikke har fått strammet opp dette for framtida heller. Det er bekymringsverdig at det mest omtalte punktet i et tildelingsbrev, det punktet i tildelingsbrevet som både statsminister og justisminister står og garanterer for i stortingsalen, ikke når fram til underliggende etater. Det gir grunn til bekymring.

Men mitt engasjement er knyttet til de konkrete ungene og de følgene en sånn feil faktisk kan ha hatt for livene til mange av dem. Det hadde jeg ikke forventet at justisministeren kunne redegjøre for nå, men jeg forventer at justisministeren skal kunne redegjøre for det så fort han har gått gjennom sakene sammen med direktoratet.

Statsråd Anders Anundsen [16:41:02]: Jeg vil også takke presidenten for den anledningen vi har fått til å ha denne gjennomgangen. Som jeg nevnte i min redegjørelse, vil vi gå gjennom de sakene som har vært i porteføljen. Men en skal ha i bakhodet at dette jo dreier seg om personer uten lovlig opphold som utgangspunkt, men at det kan ha vært feil i prioriteringen av hvilke personer som skal sendes ut med tanke på de politiske signalene som har vært helt utvetydige i det tildelingsbrevet som Justis- og beredskapsdepartementet har sendt til Politidirektoratet.

Jeg kan forsikre om at vi skal være enda tydeligere når det er behov for det, det har vi jo sett i denne saken, og at vi skal følge opp underliggende etaters oppfølging av tildelingsbrevene. Tildelingsbrevene er det fundamentale styringsdokumentet fra et departement til underliggende etater. Det går altså ut i starten av året, og disponeringskrivene går ut kort tid deretter. Dette har altså vært en politisk føring hvor Politidirektoratet har fulgt føringene fra den forrige regjeringen, og ikke endret dem, slik de skulle ha gjort etter det nye tildelingsbrevet.

Som jeg gjorde rede for, tar jeg dette på det største alvor. Jeg er glad for at også Kristelig Folkeparti og Venstre har gitt meg anledning til å gjøre rede for det som er fakta i saken, og anledning til å vise at vi tar dette på det dypeste alvor, også for det som skal gjelde fremover. Når det gjelder spørsmålene om avtalen mellom Kristelig Folkeparti og Venstre og fremtidig regelverk, så er også vi helt på det rene med at det må komme raskest mulig.

Presidenten: Dermed er denne spørsmålsrunden over. Er det andre som ønsker ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.